

To'on ñava'a xa'a Jesucristo ña nītaa taJuan

*To'on yó'o ká'an ña xa'a Jesucristo, taa ta kúu
To'on Ndios*

¹ Ndá tã'án kã kixá'á kuvã'a ndi'i ña yóo ñoyívi, xa yóo To'on Ndios. Ta To'on Ndios xa yóo ña xí'in Ndios ndá si'na, ta To'on yó'o kúu mji Ndios. ² To'on Ndios yó'o xa yóo ña xí'in Ndios ndá si'na kã noo ndi'i ñã'a. ³ Xí'in To'on yó'o Ndios kjsa vã'a ra ndi'i ña yóo ñoyívi ñino xí'in ña yóo ñoyívi yó'o. Ta ndi'i ña yóo, kuvã'a ña xí'in mji To'on Ndios. Ta ndá ñii ña yóo, on vása ní-kuvã'a ña xí'in inkã ndee án inkã to'on. ⁴ Ta To'on Ndios yó'o kúu taa ta táku ndino'o, ta ndee ña táxi kutaku ndi'i ñivi, káku ña noo ra. Ta ndátán yóo ño'o ña yé'e noo ñivi ña táxi kuchiño koto na, saá yóo taa yó'o. ⁵ Ta ndi'i saá kivi ndátán yóo ño'o ña yé'e noo naa ní, saá yóo ra, ta ñanaa ní yó'o, ndá lo'o on vása kuchiño ña nda'va ña ño'o yé'e yó'o.

⁶ Nixiyo ñii taa ta tĩ'ví Ndios ña kã'an ndoso ra to'on Ndios noo ñivi, ta tayó'o xinaní ra Juan. ⁷ Ta Ndios tĩ'ví ra tayó'o ña ndakuin ra xa'a taa ta yóo ndátán yóo ño'o ndino'o ña yé'e. Ta taJuan yó'o ndato'on ra xí'in ñivi xa'a taa yó'o xa'a ña kuchiño kandixa na ra. ⁸ Ta ndixa taJuan yó'o on sivi mji ra xikuu ño'o ndino'o ña yé'e, ta ndasaá kuiti kixi ra ndato'on ra to'on ña ndaa xa'a taa ta kúu ño'o ndino'o. ⁹ Ta saá kixaa kivi

kaku taJuan, ta lo'o kuiti nija'a, ta kaku ta ta kuu ño'ò ndino'o. Ta ño'ò ndino'o yó'o yé'e noo ndi'i nivi na táku ñoyívi xa'a ña kuchiño koto na yu kuu yichj va'a.

¹⁰ Ta ta ta kuu ño'ò ndino'o kixaa ra ñoyívi yó'o, ta xitaku ra xí'in nivi. Vará ndi'i nivi xí'in ndi'i ña yoo ñoyívi kuvava ña xí'in ndee ra, ta nanivi ñoyívi yó'o ní-nakoni na yu kuu ra.

¹¹ Tayó'o kixaa ra noo nivi na kuu naño mji ra, ta nayó'o ni-xiin na naki'in na ra. ¹² Ta saá ni, nijixyo sava nivi na naki'in va'a ña'á, ta kandixa na ra. Ta nda'a nivi yó'o na naki'in va'a ña'á, taxi ra ndayí nduu na sa'ya Ndios. ¹³ Ta nivi na nduu sa'ya Ndios, nayó'o kaku xaá na, ta on vása ní-kaku tuku na ñii kiva ndatán si'na kaku na tixin si'í na. Saá chi on sivi xa'a ña kóni yivá si'í na kuu ña tuku kaku xaá na. Ta xa'a ña kóni Ndios kuu ña nduu nivi sa'ya mji Ndios.

¹⁴ Ta To'on Ndios nduu ña ñii ta ndino'o, ta xikomí ra yikí koñu nivi, ta xitaku ra xí'in ndi ñoyívi yó'o. Ta xini ndi ñava'a ká'no ña livi ní ña kómí ra. Ta mji ñava'a ká'no ña livi ní ña kómí Ndios kuu ña kómí ra, chi ñii laá mji ra kuu Sa'ya Ndios, ta ta ta ndixa ndaa ndino'o ini kuu ra, ta chutú ini ra xí'in ndi'i saá noo ñava'a. ¹⁵ Ta taJuan ndakuijn ra ñandaa xa'a ta yó'o ta kuu To'on Ndios, ta njaka'an ra, káchí ra saá:

—Vará yij si'na kaku j noo tayó'o, ta ndixa ta ta ká'no noo yij kuu ra, chi on ta'an ka kutaku j tixin si'íj, ta xa táku tayó'o —káchí taJuan, ta ta sákuchu nivi, xa'a Jesucristo, ta ta kuu To'on Ndios.

16 Ta t̄a yó'o, chútú nd̄āa ini ra xí'in ndi'i saá n̄ō ñava'a. Ta m̄i yó, xa náki'in yó kū'a ní ñava'a táxi ra nda'a yó ñii ñii k̄iv̄i. 17 Kūya x̄ina'á, nda'a x̄ii síkuá yó t̄a Moisés, Ndios t̄axi ra ndayí ña xa'nda chiño n̄ō yó. Ta saá k̄ixāa Jesucristo ñoyivi yó'o, ta t̄axi ra ña kúndāa ini yó ñava'a ká'no ña yóo ini Ndios, ta t̄axi ra ña kúndāa ini yó ñandāa ndino'o. 18 Nda ñii ñivi on t̄á'n koni na Ndios xí'in nduch̄u n̄ō m̄i na. Ta Jesucristo saná'a ra m̄i yó yu kúu Ndios ta ndasaá yóo ini Ndios, chí yóo ra xí'in Ndios ta x̄in̄i va'a ña'á ra, ta ñii laá m̄i ra kúu Sa'ya Ndios.

T̄o'on yó'o ká'an ña xa'a t̄a Juan, t̄a t̄a sákuch̄u ñivi

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

19 Ñii k̄iv̄i yóo t̄a Juan saná'a ra ñivi, ta naná'no n̄ō najudío na táku ñoo Jerusalén t̄i'ví na sava nasut̄u xí'in sava na Leví, na kúu na ndiso chiño xí'in ve'e ño'o ká'no, kū'an na ndak̄a t̄o'on na t̄a Juan. Ta ñixāa na n̄ō t̄ayó'o, ta ñik̄a'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¿Yu kúu yó'ó? —káchí na xí'in ra.

20 Ta t̄a Juan on vása ní-yi'ví ra k̄a'an ra xí'in na, ta ndakuijn ra, káchí ra saá:

—On s̄iv̄i ȳi'í kúu Cristo, t̄a t̄a ti'ví Ndios sak̄aku ñivi —káchí ra xí'in na.

21 Ta tuku ñindāk̄a t̄o'on na ra, káchí na saá:

—¿Ta yu kúu yó'ó? ¿Án yó'ó kúu t̄a profeta Elías?

Ta ñik̄a'an t̄a Juan xí'in na:

—On s̄iv̄i t̄a Elías kúu ȳi'í —káchí ra.

Ta ñindāk̄a t̄o'on k̄a na ra, káchí na saá:

—¿Án yó'ó kúu inkā taprofeta ká'no tã ndáti ndi kixaa?

Ta ndakuiin tãJuan, ñikã'an ra saá:

—On sivi yi'i kúu taprofeta ndáti ndó —káchí ra.

²² Ta saá ñikã'an kã na xí'in ra, káchí na saá:

—Va'a kã'an ún xí'in ndi yu kúu ún, chi xini ñó'ó ndikó ndi ta ndato'on ndi xí'in ñivi na ti'vi ndi vaxi ndi. Ta vitin kã'an ún xí'in ndi ndixa yu kúu ún.

²³ Ta ñikã'an tãJuan xí'in na, káchí ra saá:

—Yi'i kúu tã tã ñikã'an taprofeta Isaías xa'a, chi kuyã xina'á taprofeta Isaías yó'o ñitaa ra to'on Ndios ña káchí saá: Ñii kivi noo yoo yuku yichi koo ñii tã, ta ndeé ní kã'an ndoso ra noo ñivi, kachí ra saá: “Ndátan yoo ña ndasa ndakú ñivi yichi, ta nakuiná na yichi yó'o noo ña kixaa taká'no, ta ñii ki'va saá xini ñó'ó nakuiná ndó ini ndó ña koo ti'va ndó naki'in ndó Tã tãKá'no noo yó’”, káchí to'on Ndios ña ñitaa tãIsaías kuyã xina'á —káchí tãJuan xí'in na.

²⁴ Ta sava na kixaa noo tãJuan yó'o kúu na nafariseo, ²⁵ ta nafariseo yó'o ñinda'ka to'on na tãJuan, káchí na saá:

—Tá on sivi Cristo kúu ún, ta ni on sivi tãElías kúu ún, ta ni on sivi inkā taprofeta ká'no kúu ún, ta saá, ¿ndachun sákuchu ún ñivi? —káchí na xí'in ra.

²⁶ Ta ndakuiin tãJuan, ñikã'an ra xí'in na:

—Xí'in takuii kuiti sákuchu i ñivi. Ta ndixa xa yoo ñii tã tã táku ñoo Israel xí'in ndó vitin, ta on tã'an koni ndó ra. ²⁷ Tayó'o kúu tã tã vaxi sata i. Ta tã tã ká'no ní noo i kúu ra, ta yi'i kúu

taa ta n̄ino ní ka n̄o ra. Yi'i kúu ta kisa chiño kuiti n̄o ra —káchí taJuan xí'in na.

²⁸ Saá ndo'o taJuan xí'in n̄ivi yó'o yatin ñoo Betábara* ña nákaa yu'u yuta Jordán n̄o sákuchu taJuan n̄ivi.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña nakutá'an taJuan xí'in taJesús

²⁹ Ta saá n̄it̄ivi ink̄a k̄iv̄i, ta taJuan nakoto ra vaxi taJesús, ta n̄ika'an ra xí'in n̄ivi, káchí ra saá:

—Koto ndó! Tayó'o kúu taa ta t̄i'ví Ndios k̄iv̄i xa'a kuachi n̄ivi. Ndatán yoo ndikachi lo'o tí sóko n̄ivi n̄o Ndios ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na, saá yoo tayó'o. ³⁰ Tayó'o kúu taa ta ndato'on̄i xí'in ndó xa'a. N̄ika'an̄i xí'in ndó ndí vaxi ñii taa satāi, ta taa ta ká'no n̄ōi kúu ra, chi k̄iv̄i kakūi, xa táku ra. ³¹ Ta si'na on vása ní-kundāa inīi tá tayó'o kúu taa ta t̄i'ví Ndios sakaku ra m̄ii yó. Ta yi'í sákuchui n̄ivi xí'in takuii, chi saá kisa ndivīi ña kóni Ndios xa'a ña kuchiño naño Israel nakoni na yu kúu tayó'o —káchí taJuan xí'in n̄ivi.

³² Ta saá n̄ika'an̄i ka taJuan xa'a taJesús, káchí ra saá:

—Yi'í x̄inīi ndasaá k̄ixi noo Níma Ndios nda ñoyivi n̄ino, ta n̄o ña ndatán vaxi noo ñii t̄isata, ta x̄ikanóo ña n̄o ñíndichi taJesús. ³³ Si'na on vása ní-kundāa inīi tá tayó'o kúu taa ta t̄i'ví Ndios sakaku ra m̄ii yó, ta m̄ii Ndios ta t̄i'ví yi'í sakuchui n̄ivi, n̄ika'an̄i ra xí'in̄i, káchí ra saá: “Ñii k̄iv̄i koto ún Nímāi ndasaá k̄ixi noo ña nda ñoyivi n̄ino, ta kanóo ña n̄o ñíndichi

* **1:28** Ink̄a k̄iv̄i ñoo Betábara kúu Betania.

ñii ɬaa, ta ɬayó'o kúu ɬaa ɬa sakuchu n̄ivi xí'in Níma j̄", káchí Ndios xí'in j̄. ³⁴ Ta vitin xa x̄ini j̄ ñayó'o ndatán yóo ña n̄ika'an Ndios xí'in j̄, ta saá ká'an j̄ ñandaḡa xí'in ndó ndí ɬaJesús yó'o kúu Sa'ya Ndios —káchí ɬaJuan xí'in na.

Tɔ'on yó'o ká'an ña xa'a ovi ɬaa ɬa k̄ixá'á x̄ika xí'in ɬaJesús

³⁵ Ta n̄it̄ivi ink̄a k̄ivi, ta tuku yóo ɬaJuan xí'in ovi naxíka xí'in ra. ³⁶ Ta x̄ini ɬaJuan n̄iya'a ɬaJesús kuḡ'an ra, ta n̄ika'an ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Koto ndó kaḡ, chi ɬaa ɬa kuḡ'an kaḡ, ndatán yóo ndikachi lo'o tí sóko n̄ivi noḡ Ndios xa'a kuḡchi na, saá yóo ra —káchí ɬaJuan.

³⁷ Tá x̄ini so'o ovi ɬaa yó'o ña ká'an ɬaJuan, ta x̄andik̄on k̄ixá'á na ndík̄on na kuḡ'an na s̄ata ɬaJesús. ³⁸ Ta saá ɬaJesús n̄andikó koo ra ta n̄indaḡa tɔ'on ra na, káchí ra saá:

—¿Yukíḡ ndúkú ndó?

Ta ndakuiin na, n̄indaḡa tɔ'on na ra, káchí na saá:

—Tata Rabí, ¿míkíḡ yóo ve'e noḡ kíndoo ún vitin? —káchí na xí'in ra. (Ta tɔ'on Rabí kóni kachi ña Maestro.)

³⁹ Ta ndakuiin ɬaJesús, n̄ika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Na'a ndó ko'on ndó xí'in j̄ ta koni ndó mí yóo ña —káchí ra xí'in na.

Ta saá kuḡ'an na xí'in ra nda ve'e noḡ kíndoo ra. Tá n̄ixaḡ na ve'e yó'o, ta xa n̄it̄ondḡa kaḡ kom̄i

xikuaa kúu ña,† ta k̄ind̄o na ve'e yó'o xí'in ra nda ink̄a k̄iv̄i.

40 N̄ii tayó'o naní Andrés, ta kúu ra tāa tā xa x̄inj̄i so'o ña n̄ika'an taJuan, ta k̄ixá'á ra nd̄ik̄on ra sāta taJesús. TaAndrés yó'o kómí ra ñii ñani ra, ta naní Simón Pedro. 41 Ta saá kama ní kee taAndrés yó'o kūa'an ra nandukú ra ñani ra taSimón Pedro. Tá n̄ixāa ra ta naní'i ña'á ra, ta n̄ika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Xa nakutá'an nd̄i xí'in tāa tā kúndāa ini nd̄i kúu taMesías —káchí ra. (To'on Mesías kúu to'on hebreo ña kóni kachí Cristo to'on griego.)

42 Ta saá taAndrés x̄and̄ik̄on kūa'an ra, ta kūa'an ñani ra xí'in ra, ta n̄ixāa na nōo yóo taJesús. Ta taJesús x̄ito káxín ra nōo tāa tā kúu ñani taAndrés yó'o, ta n̄ika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Yó'ó kúu taSimón, sa'ya taJonás. Ta vitin kunaní ún Cefas —káchí ra. (Ta k̄iv̄i Cefas kúu to'on arameo, ta kóni kachí ña Pedro to'on griego, ta ovi k̄iv̄i yó'o kóni kachí ña yuu.)

To'on yó'o ká'an ña taJesús kana ra taFelipe xí'in taNatanael ña kundik̄on na sāta ra

43 Ta n̄it̄ivi ink̄a k̄iv̄i, ta xáni s̄inj̄i taJesús ko'on ra ñoo estado Galilea. Ta kee ra kūa'an ra, ta n̄ixāa ra ñoo yó'o, ta naní'i ra taFelipe. Ta n̄ika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Na'a, kundik̄on ún sāta i —káchí taJesús xí'in taFelipe.

44 N̄oo Betsaida estado Galilea kúu ñoo m̄ji taFelipe yó'o. Ta saá tuku taSimón Pedro xí'in

† 1:39 K̄aa k̄om̄i xikuaa naní ña k̄aa ux̄u nōo ñaño Roma, chi k̄aa nōo nōo ñaño Roma kúu k̄aa ux̄a x̄itāan.

t̄aAndrés kúu na nañoo yó'o. ⁴⁵ Ta saá t̄aFelipe kee ra kūa'an ra nándukú ra t̄aNatanael. Tá naní'i ña'á ra, ta n̄ika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Xa ñakutá'an ndi xí'in ñii t̄a t̄a kúu t̄a ndáti yó chi kuiya xina'á t̄aMoisés xí'in inka naprofeta n̄itaa na xa'a tayó'o. T̄aJesús sa'ya t̄aJosé kúu ra, ta kúu ra taño Nazaret —saá n̄ika'an t̄aFelipe xí'in t̄aNatanael.

⁴⁶ Ta ndakuiin t̄aNatanael, káchí ra saá:

—Ñoo Nazaret, ¿káchí ún? ¿Án ndixa kúchiño kee ñii t̄ava'a ñoo yó'o? —káchí t̄aNatanael xí'in t̄aFelipe.

Ta ndakuiin t̄aFelipe, káchí ra saá:

—Na'a ko'on ún xí'in i, ta koto ún —káchí ra. Ta kee na kūa'an na.

⁴⁷ Ta saá t̄aJesús xini ra t̄aNatanael vaxi yatin ra noo yóo ra, ta n̄ika'an t̄aJesús, káchí ra saá:

—Tayó'o kúu t̄aIsrael ndino'o. T̄a t̄a ndaa ini kúu ra, ta nda lo'o on vása sándá'ví ra ñivi —káchí ra.

⁴⁸ Ta ndakuiin t̄aNatanael, káchí ra saá:

—¿Ndasaá va'a xini ún yi'i, tata?

Ta ndakuiin t̄aJesús, n̄ika'an ra xí'in ra:

—On t̄a'an ka xa t̄aFelipe kana ra yó'ó, ta xa xini i yó'ó, yóo ún xa'a yiton tón higo —káchí ra.

⁴⁹ Ta ndakuiin t̄aNatanael, káchí ra saá:

—Tata Rabí, ndixa yó'ó kúu Sa'ya Ndios, yó'ó kúu t̄a t̄aRey, taká'no noo naIsrael.

⁵⁰ Ta ndakuiin t̄aJesús, káchí ra saá:

—¿Án kuiti kándixa ún yi'i xa'a ña n̄ika'an i xí'in ún ndi xini i yó'ó kivi yóo ún xa'a yiton tón higo? Ta saá ni, vaxi ñii kivi koni ka ún

ñaná'no ní kạ nọọ ñayó'o —káchí tạJesus xí'in tạNatanael.

⁵¹ Ta ñịkạ'ạn tạJesus xí'in ndi'i ñivi na ndịkọn sạtạ ra, káchí ra saá:

—Ña ndixa ndạạ kạ'ạn ị xí'in ndó ndí ñii kịvị ña vạxi koni ndó ndasaá ñọnạ ñoyívi ñino, ta saá koni ndó kuạ'a ní naángel Ndios na kuạ'ạn ndaa ndạ ñoyívi ñino ta na vạxi noo ndạ ñoyívi yó'o, nọọ yóo yị'ị, tạa tạ kịxi nọọ Ndios —káchí tạJesus xí'in na.

2

Tọ'on yó'o kạ'ạn ña xạ'a ñii viko tonda'a ñoo Caná

¹ Nịtọndạạ kịvị ụnị, ta kạna viko tonda'a ñoo Caná ña nákaạ estado Galilea. Ta ñáMaría ñá kúu si'í tạJesus xa yóo ñá nọọ koo viko yó'o. ² Ta ñivi na kạ'ạn viko yó'o xa kạna na tạJesus xí'in naxịka xí'in ra ña koo na viko yó'o. Ta saá kee na kuạ'ạn na, ta ñịxaạ na nọọ yóo viko tonda'a. ³ Tá yóo na viko yó'o, ta saá ndị'i nduta vino tá xí'i ñivi, ta ndạ lo'o kạ rá ọn kọó. Ta saá ñáMaría si'í tạJesus ñịkạ'ạn ñá xí'in ra, káchí ñá saá:

—Ndi'i ndạạ nduta vino, ta ọn kọó kạ rá ko'o ñivi na kịxaạ —káchí ñá xí'in tạJesus.

⁴ Ta ndạkuiin tạJesus, káchí ra saá xí'in si'í ra:

—¿Ndạchun ndátọ'on ún tondíni yó'o xí'in ị, nana?, chi ọn tạ'án tọndạạ hora ña chịtónị Ndios ña kasa ndivi ị chiño ná'no —káchí tạJesus xí'in si'í ra.

⁵ Ta saá ñịkạ'ạn ñá xí'in ñivi na kịsa chiño nọọ na kạ'ạn viko yó'o, káchí ñá saá xí'in na:

—Ndi'i ña ka'nda chiño sa'yaꝓ ñoꝓ ndó, va'a kasa ndivi ndó ña —káchí sí'í taJesús xí'in na kisa chiño viko yó'o.

⁶ Yatin ñoꝓ yóo taJesús yíta iño kisi yuu ná'no, chi najudío xini ñó'ó na takuií tá ñó'o ini kisi yó'o ña kasa ndivi na ndayí na, ña káchí ndasaá xini ñó'ó nda'á na xa'a ña koo na ñivi na ndii ñoꝓ Ndios. Ta ñii ñii kisi yuu yó'o kúndeé ña ko'on komi siko litro án nda ñii ciento litro takuií ini ña. ⁷ Ta ñika'an taJesús xí'in ñivi na kisa chiño ñoꝓ na ká'an viko, káchí ra saá xí'in na:

—Sakutú ndaa ndó takuií ini ndi'i kisi yó'o —káchí ra xí'in na.

Ta kixá'á na sácutú ndaa na takuií ini ndi'i kisi yó'o. ⁸ Ta ñika'an tuku taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Vitin tava ndó lo'o rá ta taxi ndó rá nda'a ta ndíso chiño xí'in viko yó'o —káchí taJesús.

Ta saá ke'é ñivi na kisa chiño yó'o. ⁹ Tá ta ndíso chiño xí'in viko xito ndoso ra nduta yó'o, ta on sivi ka takuií kúu rá, chi nduu rá vino. Ta tayó'o on vása ní-xini ra míchí kixi távino yó'o, ta ndasaá kuiti na kisa chiño ñoꝓ ra xini na míchí kee rá. Ta saá ta ndíso chiño xí'in viko kana ra ta ta tonda'a, ¹⁰ ta ñika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Inka ñivi si'na táxi na vino tá va'a ní ka ko'o ñivi na kixaa viko. Ta saá, xa ku'a ní vino va'a yó'o xí'i na, ta saá ta ta sákana viko táxi ra vino tá ñino ní kóni ko'o ñivi na kixaa viko. Ta yó'ó, ñi-ke'é ún saá, chi chika'a va'a ún vino tá va'a ní, tãnda vitin tava ún rá ta taxi ún rá ko'o yó —káchí ra xí'in ta tonda'a yó'o.

11 Ta seña yó'o kúu ñanqó ke'é taJesús, ta ñoo Caná ña nákaa estado Galilea kúu noq ke'é ra ña. Xí'in ñava'a yó'o taJesús saná'a ra ndee ká'no ña livi ní kómí ra. Ta naxíka xí'in taJesús kãndixa na ra.

12 Ta ndi'i nija'a ñayó'o, ta kee taJesús kuá'an ra. Ta si'í ra, xí'in ñani ra, xí'in naxíka xí'in ra, kuá'an na xí'in ra, ta ñixaa na ñoo Capernaum, ta xindqo na ñoo yó'o lo'o kuiti kivi.

Tq'on yó'o ká'an ña xq'a taJesús tava ra na síkó ke'e yé'é ve'e ñq'o ká'no

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

13 Ta xa vaxi yatin kivi kana viko Pascua najudío* ñoo Jerusalén, ta taJesús kee ra kuá'an ra viko yó'o. 14 Kixaa ra noq yoo ke'e yé'é ve'e ñq'o ká'no ñoo Jerusalén, ta yó'o xini ra ñivi na síkó tísindiki, na síkó tındikachi, xí'in na síkó tísata. Ta yoo inkã ñivi na sama sji'un.† 15 Tá taJesús xini ra nayó'o, ta ki'in ra ñii tũchu kani, ta kisa va'a ra ñii kuártá xí'in tũchu yó'o. Ta xí'in kuártá yó'o kixá'á ra táva ra ndi'i ñivi na síkó yó'o, ta saá kama kee ndi'i na kuá'an na xí'in tındikachi ta xí'in tísindiki síkó na. Ta taJesús sandiva ra mesa ñivi na sama sji'un, ta ñixita ní'no ndi'i sji'un na. 16 Ta xa'nda chiño ra noq ñivi na síkó tísata, káchí ra saá xí'in na:

* **2:13** Pascua najudío kána ña uxã kivi xã'ã ña náká'an na ndasaá Ndios sãkãku ra naxij sikuá na noq naño Egipto kujya xina'á. † **2:14** Ndi'i kitj yó'o kúu kitj tí sqqo ñivi noq Ndios xã'ã kuãchi na. Ta sama na sji'un chi ndasaá kuiti sji'un najudío kúu ña xini ñó'ó na ña kuchiño sata na kitj ta sqqo na rí ve'e ñq'o ká'no.

—¿Tiin ndó tava ndó tísata yó'o! On vá'a sanduu ndó ve'e Yiváꞑ ñii noyá'vi —káchí ra xí'in na síkó tísata.

17 Ta saá naxíka xí'in ra naḱá'án na ña káchí to'on Ndios ña nṭaa na xina'á xa'a ña ke'é taJesús yó'o vitin, chi káchí ña saá: “Ñii nixino sáaꞑ xí'in ña ká'un iniꞑ xa'a ña on vá'a ké'é nivi xí'in ve'e Yiváꞑ Ndios”, káchí to'on Ndios.

18 Ta najudío na xini ña ke'é ra saá nindaḱa to'on na taJesús, káchí na saá:

—¿Ndá milagro ke'é ún koni ndi ña saná'a ún kundaḱa ini ndi ña ndixa kómí ún ndayí ke'é ún saá xí'in ve'e ño'o yó'o? —káchí na xí'in ra.

19 Ta ndaḱuiṅ taJesús, nika'an ra:

—Tána sandi'i ndó xa'a ve'e ño'o yó'o, ta saá tixin ña unṭ kivi kasa va'ai ña ta tuku nakundichi ña —káchí taJesús xí'in na.

20 Ta ndaḱuiṅ tuku najudío, nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Ovi siko iño kuiya xa kisa chiño nivi xa'a ña kisa va'a na ve'e ño'o ká'no yó'o. Ta yó'ó, ¿án xani sini ún ndí kuchiño ún kasa va'a ún ve'e ño'o yó'o tixin ña unṭ kuiti kivi?

21 Ta taJesús on sivi xa'a ve'e ño'o ká'no ña nákaḱa ñoo Jerusalén yó'o kúu ña ká'an ra, chi tayó'o ká'an ra xa'a yiki koñu mi ra. 22 Ta naxíka xí'in taJesús on vása kundaḱa ini na ñayó'o, taṅda kixaḱa kivi ña nixi'i taJesús ta tixin ña unṭ kivi natakū ra, taṅda saá naḱá'án na to'on yó'o, ta kaṅdixa na to'on Ndios ña nṭaa na xina'á, ta kaṅdixa na to'on ña nika'an taJesús xini so'o na vitin.

To'on yó'o ká'an ña taJesús xínì va'a ra ini ndi'i nìvi

²³ Ta yóo taJesús ñoo Jerusalén noo kána viko Pascua, ta ñii ñii kivi kána viko Pascua yó'o, ke'é ra kua'a ní milagro ña xini nivi, ta kua'a ní nivi yó'o kixá'á na kándixa na ra. ²⁴ Ta taJesús on vása ndáa ini ra nivi yó'o chi xini ra ndasaá yóo ini ndi'i nivi. ²⁵ Ni on vása ní-xini ñó'ó ra inká nivi ña ndato'on na xí'in ra, chi xa xini va'a ra ndasaá yóo ini ndi'i nivi.

3

To'on yó'o ká'an ña xa'a taJesús xí'in ñii taq ta naní Nicodemo

¹ Nixiyo ñii taq ta naní Nicodemo, tafariseo kúu ra, ta ñii taká'no noo najudío kúu ra, ta tatá'an nachiño naní Junta Suprema kúu ra. ² Ta ñii ñoo, ta xa ñoo ní kúu ña, kee taNicodemo kua'an ra, ta nixaá ra noo taJesús, ta nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Tata Rabí, xini ndi yó'ó kúu ñii tamaestro ta tì'ví Ndios, chi nda ñii nivi on vása kúchiño ke'é na milagro ndatán yóo ña ke'é ún, tá on koó Ndios yóo xí'in na —saá káchí taNicodemo xí'in taJesús.

³ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Ñandixa ká'an i xí'in ún, nda ñii nivi on kivi kivi na yichi noo xá'nda chiño Ndios tá on kaku tuku na inká yichi —káchí taJesús xí'in ra.

⁴ Ta saá taNicodemo nindaqa to'on tuku ra taJesús, nika'an ra:

—¿Ndasaá kuchiño ke'é ñii taḁikuḁ'a ña tuku kaku ra?, chi ɔn kuchiño ndikó tuku ra ndi'vi ra tiḁin si'í ra ta kaku ra inka yichḁ —káchí ra.

⁵ Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra saá:

—Ñandixa ká'an ḁi xí'in ún, xini ñó'ó kaku ñivi xí'in takuií ta xí'in Níma Ndios. Tá ɔn ke'é na saá, ta ɔn kuchiño na ki'vi na yichḁ noo xá'nda chiño Ndios. ⁶ Ndi'i ñivi na káku tiḁin si'í kómí na koñu xí'in níma ñivi, chi ñivi kúu na. Ta ñivi na káku xí'in ndee Níma Ndios kúu ñivi na ndixa táku Níma Ndios ini. ⁷ Ta saá ɔn naka'nda ini ún xa'a to'on ña ñika'an ḁi xí'in ún ndí xini ñó'ó kaku tuku ñivi inka yichḁ. ⁸ Ndatán yóo taḁhi saá yóo Níma Ndios, chi taḁhi xíka ña yó'o ta xíka ña kaḁ, ta ɔn vása xini yó míchí vaḁi ña, ni ɔn vása xini yó míchí kuḁ'an ña. Ndasaá kuiti xini so'o yó mí ní'i ña. Ñii ki'va saá yóo ña xí'in ñivi na kaḁu xaá xí'in ndee Níma Ndios. Saá chi ɔn kuchiño koto yó ndasaá kisa chiño Níma Ndios ini ñivi yó'o —káchí taJesús xí'in taNicodemo.

⁹ Ta taNicodemo nindaḁa to'on ra taJesús, káchí ra saá:

—¿Ndasaá kuchiño koo ña ká'an ún xa'a, tata?

¹⁰ Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra xí'in ra:

—Yó'ó kúu tamaestro taká'no noo naño Israel. ¿Ndachun ɔn vása kúndaḁa ini ún ña ká'an ḁi xí'in ún? ¹¹ Ñandixa ká'an ḁi xí'in ún ndí mḁi ndi ká'an ndi xa'a ña xini ndi, ta ndakuijn ndi xa'a ña xito ndi, ta ndó'ó ɔn xijn ndó kandixa ndó to'on ká'an ndi xí'in ndó. ¹² Ta vitin ndáto'on ḁi xí'in ndó xa'a ña yóo ñoyívi yó'o, ta ɔn vása kándixa ndó yi'i. Ta saá yo'vi ní ka kandixa ndó yi'i táná ndato'on ḁi xí'in ndó xa'a ña yóo ñoyívi ñino noo yóo Ndios.

13 'Nda kivi noó tãnda kivi vitin on ta'an ndaa nda ñii ñivi ñoyívi ñino ta noo tuku na nda ñoyívi yó'o. Ta ndasaá kuiti yi'i kúu ñii laá tã tã kee ñoyívi ñino noo yóo Ndios, ta noo i kixaa i ñoyívi yó'o. 14 Kuiya xina'á kivi ñixiyo taMoisés yuku yichí, ta xí'in kãa ña naní bronze kisa va'a ra ñii koó, chi saá ñika'an Ndios xí'in ra ke'é ra. Ta taMoisés kani ndichi ra ñii yiton ta noo yiton yó'o, katakaa ndaa ra koó yó'o. Ta ndi'i ñivi na ndeé ndó'o, tá ndasaá kuiti xito ndaa na koó kãa yó'o, ta nduva'a ndi'i ñivi na ke'é saá. Ta ñayó'o xikuu ñii ña chindú'u Ndios ña saná'a ra ndasaá kundo'o yi'i, tã tã kixi noo Ndios, chi ñii kivi ña vaxi ñivi ñoyívi yó'o kani ndichi na ñii yiton síkón ta katakaa ndaa na yi'i noo yiton yó'o. 15 Saá kundo'o i xa'a ña ndi'i ñivi na kandixa yi'i, ndixa kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a na —káchí taJesús xí'in taNicodemo.

Tõ'on yó'o kã'an ndí Ndios kí'vi ní ini ra xini ra ñivi

16 Ta ñika'an kã taJesús xí'in taNicodemo, káchí ra saá:

—Kí'vi ní ini Ndios xini ra ñivi ñoyívi yó'o, ñakán tì'ví ra yi'i, ta kúu ñii laá Sa'ya ra noo ra, ta kixaa i ñoyívi yó'o, ta ndi'i ñivi na ndino'o kandixa yi'i, on ndi'i xa'a nayó'o, ta ndixa kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. 17 On sivi xa'a ña ko'on ñivi noo xo'vi ní na kúu xa'a ña tì'ví Ndios yi'i, tã tã kúu Sa'ya mji ra, ña kixaa i ñoyívi yó'o. Ta Ndios tì'ví ra yi'i xa'a ña kasa ndivi i chiño ña kuchiño sakaku ra ñivi ñoyívi yó'o noo ndee ña on vá'a.

18 'Saá chi ndi'i n̄ivi na ndino'o kándixa ȳi'i, ɔn kɔ'ɔn na nɔɔ xɔ'v̄i ní na. Ta ndi'i n̄ivi na ɔn x̄iin kandixa ȳi'i kúu n̄ivi na ndíso kuachi nɔɔ Ndios, ta x̄ini ñó'ó kɔ'ɔn na nɔɔ xɔ'v̄i ní na. Saá chi n̄i-xiin na kandixa na ȳi'i, ɽa ɽa kúu ñii laá Sa'ya Ndios. 19 Ñayó'o kúu x̄a'a ña Ndios ká'an ra ndí n̄ivi ndíso na kuachi nɔɔ ra: vará xa k̄ixaā i ñoyívi yó'o, ta ȳi'i kúu Ño'o ndino'o yé'e, ta kuā'a ní n̄ivi ɔn x̄iin na koni na Ño'o yó'o. Nd̄a víka, kúsii ní k̄a ini na x̄ini na ñanaa ní, chi kútoo ní na ké'é na ña ɔn vá'a. 20 Ta ndi'i n̄ivi na ké'é ña ɔn vá'a, nayó'o sáa ini na x̄ini na Ño'o ndino'o yé'e, ta ni ɔn x̄iin na kuyatin na nɔɔ ña, chi yí'ví na kɔɔ nat̄ivi ndi'i ña ɔn vá'a ke'é na. 21 Ta saá ni, n̄ivi na ké'é ñava'a, nayó'o ndixa kúsii ini na kúyatin na nɔɔ yóo Ño'o yé'e, chi saá nat̄ivi káxín ndí ké'é na chiño va'a kuiti x̄i'in ndee Ndios —káchí ɽaJesús x̄i'in ɽaNicodemo.

To'on yó'o ká'an ña x̄a'a ña nd̄akūīn ɽaJuan x̄a'a ɽaJesús

22 Ta ndi'i n̄iya'a ñayó'o, ta saá kee ɽaJesús kuā'an ra. Ta naxíka x̄i'in ra kuā'an na x̄i'in ra nd̄a ñoo estado Judea, ta s̄akán lo'o k̄iv̄i ndóo na ñoo yó'o, ta sákuchu na n̄ivi. 23 Ta ñii k̄i'va saá yóo ɽaJuan sákuchu ra n̄ivi ink̄a ñoo naní Enón ña nákāa yatin ñoo Salim, chi yatin ñoo yó'o yóo kuā'a ní takuií. Ta kuā'a ní n̄ivi k̄ixaā na nɔɔ ra, ta sákuchu ra na. 24 Saá chi ɔn ɽa'an kixaā k̄iv̄i tiin na ɽaJuan kɔ'ɔn ra ve'e k̄aa.

25 Ta ñii k̄iv̄i saá sava naxíka x̄i'in ɽaJuan k̄ixá'á na náa na x̄i'in ink̄a najudío chi ɔn vása yóo yu'ú na x̄a'a ndasaá x̄ini ñó'ó kuchu n̄ivi án ndasaá

xínì ñó'ó nda'á na xí'in takuí ña koo ndii na ño Ndios. ²⁶ Ta saá kixaa nayó'o ño tajuán ta ñika'an na xí'in ra:

—Tata Rabí, ¿án náká'án ún taa tã ñixiyo xí'in ún inkã tá'ví yu'u yuta Jordán, taa tã ndato'on ún xa'a xí'in ndi? Ta vitin yoo ra inkã xiiña sákuchu ra ñivi, ta ndi'i ñivi kua'an na ño yoo ra —káchí nayó'o xí'in tajuán.

²⁷ Ta ndakuijn tajuán ñika'an ra, káchí ra saá xí'in na:

—Ndã ñii ñivi on kivi kasa ndivi na chiño va'a, tá on sivi Ndios kuu tã taxi ndayí xí'in ndee nda'a na ña ke'é na saá. ²⁸ Xa xini so'o ndó ña ñika'an i xí'in ndó: “On sivi yi'i kuu Cristo, taa tã ti'vi Ndios sakaku ñivi. Ta yi'i ndasaá kuiti kuu i taa tã ti'vi Ndios vaxi si'na ño Cristo ña chindee i ñivi koo ti'va na xa'a ña kixaa ra”, saá ñika'an i xí'in ndó. ²⁹ Ta vitin ndatán yoo ñii taa tã xa yoo ti'va naki'in ra ñii ña'a ñá kuu ñásí'í ra, saá yoo Cristo. Ta yi'i ndatán yoo tamigo taa tã tonda'a yoo, saá yoo i, chi tamigo ra kusiñ ní ini ra ña xini so'o ra to'on ña ká'an taa tã tonda'a yoo. Ta ñii ki'va saá chutú ñasiñ ini i vitin, chi xa kixaa Cristo ta xini so'o i to'on ra. ³⁰ Ta ñato'ó tayó'o xini ñó'ó kua'no ka ña, ta yi'i xini ñó'ó nduu i tã ñino ní ka ño ra —káchí tajuán xí'in naxíka xí'in ra.

Tõ'on yoo'õ ká'an ña xa'a taa tã kixi ño Ndios

³¹ Ta ñika'an ka tajuán, káchí ra saá:

—Taa tã kixi ño Ndios kuu ra taa taká'no ño ndi'i ña yoo. Ta ñivi na kaku ñoyívi yoo'õ kuu na ñivi ñoyívi yoo'õ, ta ndasaá kuiti ká'an na xa'a ña yoo ñoyívi yoo'õ. Ta taa tã kixi ñoyívi ñino ño

yóo Ndios, kúu ra t̄aa t̄aká'no noo ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ñoyívi ñino. ³² Tayó'o ndákuiin ra ká'an ra ña ndixa ndaa xí'in ñivi xa'a ña xini so'o ra, ta xa'a ña xini ra, ta ñivi on xiiin na kandixa na to'on ká'an ra. ³³ Ta saá ni, yóo sava ñivi na kándixa ta náki'in va'a na to'on ra, ta ñivi yó'o ndákuiin na ndí Ndios kúu t̄andaa ndino'o. ³⁴ Ta t̄aa t̄a ti'vi Ndios ká'an ra ndasaá kuiti to'on Ndios, ta Ndios ndi'i saá kivi sákutú ra xí'in Nima ra ini tayó'o. ³⁵ Kí'vi ní ini Ndios xini ra Sa'ya ra, ta saá Ndios taxi ra ndi'i ndee xí'in ndi'i ndayí nda'a ra, ta kúu ra t̄aa t̄aká'no noo ndi'i ña yóo. ³⁶ Ndi'i ñivi na kándixa Sa'ya Ndios kúu ñivi na ndino'o táku noo Ndios ndi'i saá kivi. Ta ndi'i ñivi na on xiiin kandixa Sa'ya Ndios kúu ñivi na on vása táku noo Ndios, ta kivi ña vaxi Ndios saxo'vi ní ra ñivi yó'o —káchí taJuan.

4

T̄o'on yó'o ká'an ña xa'a ñii ña'a ñáño estado Samaria

¹ Nafariseo xini so'o na ndí ku'a ní ka ñivi ndíkon sata taJesús vitin noo ñivi na ndíkon sata taJuan, ta taJesús sákuchu ra ku'a ní ka ñivi noo taJuan káchí na, ká'an na. ² Ta on sivi mii taJesús kúu ta sákuchu ñivi, chi naxika xí'in ra kúu na sákuchu ñivi. ³ Ta kivi xini so'o taJesús ña ká'an ñivi saá xa'a ra, ta kee ra ñoo estado Judea ta kuano'o ra ñii ñoo estado Galilea.

⁴ Ta saá nduxa xini ñó'ó ya'a ra ma'ño estado Samaria. ⁵ Ta ñixaá ra ñii ñoo naní Sicar, ña nákaá yatin noo yóo ño'o ña ñitaxi taJacob nda'a

sa'ya ra taJosé kuīya xīna'á ní.* ⁶ Ta pozo ña kisa va'a taJacob kuīya xīna'á yoo ka ña ñoo yó'o. Ta xa yatin tondaã ma'ño ndiví† kúu ña, ta kixaa taJesús noo yoo pozo yó'o, ta kúnaã ní ra, chi xíká ní kixi ra, ta saá xikoo ra nakindée lo'o ra.

⁷ Ta kixaa ñii ña'a ñáño Samaria ña tava ñá takuí pozo yó'o, ta taJesús ñika'an ra xí'in ñá, káchí ra saá:

—Nana, ¿án taxi lo'o ún takuí ko'o i? —káchí ra xí'in ñá.

⁸ Ta on koo naxíka xí'in taJesús, chi ku'a'an na ñii ñoo yatin ña sata na ña kuxu na xí'in ra. ⁹ Ta ndakuiin ñáña'a, ñika'an ñá saá xí'in taJesús:

—Yó'ó kúu tajudío ta yí'i kúu ñii ña'a ñáño Samaria. ¿Ndachun ndúkú ún noo yí'i taxi i takuí ko'o ún? —káchí ñá. (Saá chi najudío on vása náta'an va'a na xí'in ñáño Samaria.)

¹⁰ Ta saá ndakuiin taJesús, ñika'an ra xí'in ñá:

—Tá xini ví ún ñava'a ña kóni Ndios taxi ra nda'a ún, ta tá xini ví ún yu kúu yí'i, ta saá ndúkú ún noo i takuí ko'o ún, ta yí'i taxi i rá nda'a ún. Ta takuí tá taxi i nda'a ún kúu takuí tá kómí ndee ña taxi rá kutaku ndino'o ñivi —káchí taJesús xí'in ñá.

¹¹ Ta ndakuiin ñáña'a yó'o, ñika'an ñá, káchí ñá saá:

—Tata, on vása ní'í ún nda ñii ña kuchiño tava ún takuí, ta kónó ní ñó'o rá pozo yó'o. Ta saá, ¿míkíã vaxi takuí tá ká'an ún xa'a? ¹² ¿Án ká'no ka ndee kómí ún noo ndee ña xikomí xii síkuá yó taJacob?, chi taJacob sandakoo ra pozo

* **4:5** TaJacob yó'o kúu xii síkuá najudío xí'in ñáño Samaria.

† **4:6** Ka uxu ovi ndiví ñani ña ka ñño noo ñáño Roma.

yó'o x̄a'á ndi, na kúu sa'ya ñani síkuá ra, chi tayó'o x̄i'in sa'ya ra x̄i'i na takuií pozo yó'o kuiya x̄ina'á, ta ñii k̄i'va saá x̄i'i kit̄i sana ndi'i na —káchí ñá x̄i'in taJesús.

¹³ Ta taJesús ndakuiin ra ñika'an ra x̄i'in ñá:

—Ndi'i ñivi na x̄i'i takuií pozo yó'o, ñii káni lo'o yá'a, ta tuku ȳich̄i na takuií. ¹⁴ Ta ndi'i ñivi na ko'o takuií tá taxīi nda'a na, nayó'o nda ñii k̄ivi on ȳich̄i ka na takuií. Saá chi takuií tá taxīi ko'o ñivi nduu rá ñii pozo ká'no ní ini na, ta nda ñii k̄ivi on ndoko takuií yó'o. Ta ñivi na ko'o takuií tá taxīi on k̄ivi na, chi takuií tá taxīi kómí rá ndee ña taxi rá kutaku ndino'o ñivi ndi'i saá k̄ivi ña vaxi —káchí taJesús x̄i'in ñáño Samaria.

¹⁵ Ta ndakuiin ñá káchí ñá saá:

—Tata, taxi ún nda'a i takuií tá ká'an ún x̄a'a ná ko'o i. Ta saá on ȳich̄i ka i takuií nda ñii k̄ivi, ta ni on kuikó ka i takuií ndi'i saá k̄ivi —káchí ñá x̄i'in taJesús.

¹⁶ Ta tuku ndakuiin taJesús, ñika'an ra x̄i'in ñá:

—Kua'an ún kana ún ȳi ún, ña kixaá ra x̄i'in ún yó'o —káchí ra x̄i'in ñá.

¹⁷ Ta ndakuiin ñá, ñika'an ñá x̄i'in ra:

—On koó ȳi i kómí i, tata —káchí ñá.

Ta taJesús ñika'an ra x̄i'in ñá:

—Ñandixa kúu ña ká'an ún ndí on koó ȳi ún, nana, ¹⁸ chi xa o'on ta x̄ikuu ȳi ún, ta ta yóo x̄i'in ún vitin on s̄ivi ȳi ún kúu ra. Ñandixa kúu ña ká'an ún ndí on koó ȳi ún kómí ún, nana —káchí taJesús x̄i'in ñá.

¹⁹ Ta ndakuiin tuku ñá ñika'an ñá:

—Tata, vitin kúndaá ini i ndí yó'ó kúu ñii taprofeta. ²⁰ Ta vitin, tata, ¿yukia káchí ún?, chi

yuku ká'no xító yó kaꝓ kúu xiiña nꝓꝓ n̄ivi naxii síkuá nd̄i k̄isa ká'no na Ndios, ta ndó'ó najudío káchí ndó xín̄i ñó'ó kasa ká'no yó Ndios ve'e ñꝓ'o ká'no ñoo Jerusalén —káchí ñá xí'in taJesús.

²¹ Ta ndakuijn taJesús, n̄ika'an ra xí'in ñá, káchí ra saá:

—Kandixa ún ña ndato'on̄i xí'in ún vitin, nana. Xa yatin vaxi k̄iv̄i ña on kon̄i ñó'ó kꝓ kꝓ'on n̄ivi yuku kaꝓ, ni on kon̄i ñó'ó kꝓ kꝓ'on na ve'e ñꝓ'o ká'no ñoo Jerusalén xa'a ña kasa ká'no na Ndios. ²² Vitin ndó'ó, n̄ivi naño Samaria, xí'in ñanaa ini ndó kisa ká'no ndó Ndios, chi on ta'an kundaa ini ndó xa'a ra. Ta m̄i nd̄i najudío xín̄i nd̄i yu kúu Ndios taꝓ ta kisa ká'no nd̄i, chi Ndios ch̄itón̄i ra ndí t̄ixin naño judío kixi ñii taꝓ ta sakaku n̄ivi. ²³ Xa yatin ní vaxi k̄iv̄i, ta xa vitin kúu k̄iv̄i ña n̄ivi na kúu na ndixa kasa ká'no Yivá̄i Ndios, nayó'o xín̄i ñó'ó kasa ká'no na ra xí'in ña ndino'o níma na, ta xí'in ña xín̄i na to'on ndixa xa'a ra. Saá chi Yivá̄i nándukú ra n̄ivi ña kasa ká'no na ra saá. ²⁴ Ndios kúu Níma ndino'o, ta saá n̄ivi xín̄i ñó'ó ña koo Níma Ndios ini na ña kuchiño va'a kasa ká'no na ra, ta xí'in ña ndino'o ndaa ini na xín̄i ñó'ó kasa ká'no na ra.

²⁵ Ta ndakuijn ñá, n̄ika'an ñá, káchí ñá saá:

—Xín̄īi ndí ñii k̄iv̄i kixaa taMesías, taꝓ ta ti'vi Ndios sakaku ra m̄i yó. Ta tayó'o tuku sákunaní na ra Cristo. Ta k̄iv̄i kixaa tayó'o, ta saná'a ra m̄i yó ña nandaxin ra ndi'i ña xín̄i ñó'ó kundaa ini yó —káchí ñá xí'in taJesús.

²⁶ Ta ndakuijn taJesús n̄ika'an ra xí'in ñá:

—Yi'i, taꝓ ta ká'an xí'in ún, kúu taꝓ ta ká'an ún xa'a —káchí ra xí'in ñá.

27 Ta saá kixaa naxíka xí'in taJesús, ta naka'nda ini na xini na ña ká'an ra xí'in ñii ña'a. Ta nda ñii nayó'o ni-ka'an na xí'in ra yu kúu ña ndaka to'on ra ñá, an yu kúu ña ndato'on ra xí'in ñáña'a yó'o. Tásin kuiti yíta na. 28 Ta saá ñáña'a ñoo Samaria sandakoo ña kisi ña xini ñó'ó ña xikó ña takuii noo yóo pozo yó'o, ta ndikó ña kuano'o ña ñoo ñá. Tá naxaa ñá, ta nika'an ña xí'in nanivi ñoo ñá, káchí ña saá xí'in na:

29 —Na'a ndó koto ndó ñii ta ta nika'an xí'in i xa'a ndi'i ña ke'é i. ¿An on sivi Cristo kúu tayó'o? —káchí ña xí'in nivi ñoo ñá.

30 Ta saá kee nayó'o ña ku'a'an na noo yóo taJesús. 31 Ta on ta'an ka kixaa ñáña'a yó'o xí'in nivi noo yóo taJesús, ta naxíka xí'in taJesús xaku ndá'vi na noo ra, káchí na xí'in ra saá:

—Tata Rabí, na'a kuxu ún —káchí na.

32 Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Yoo ñaxixi kómí yi'i, ta ndó'ó on vása xini ndó yu kúu ña —káchí ra xí'in na.

33 Ta naxíka xí'in ra ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿An xa kixi nivi taxi na xixi ra? —káchí na.

34 Ta ndakuiin taJesús, nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ñaxixi ndino'o kúu ña kasa ndivi i ta saxino i ña kóni Ndios, ta ta ti'vi yi'i kixaa i. 35 Yoo to'on ña ká'an saá: “Tá chí'i yó ndikin trigo, ta ndati yó ya'a komi yoo, ta saá nákaya yó yoko trigo ña naki'in yó ndikin ña”, káchí to'on ña xini yó. Ta saá ni, on vása xini ñó'ó kundati ka yó, ta vitin ná kixá'á yó nakaya yó ña xa nixino. Saá chi vitin koto ndó kaa, ku'a'a ní nivi vaxi. Ta ndatan yóo

kuḗ'a ní yokḡ trigo ña xa n̄ix̄ino, ta xa yóo ti'va ña nakaya yó ña, saá yóo n̄ivi na va_xi yó'o. ³⁶ Ta ndixa Ndios cha'vi ra ndó'ó na kúu na nakaya n̄ivi yó'o ña k̄i'vi na yich̄i ra. Ta ink̄a n̄ivi si'na ch̄i'i na to'on Ndios ini nayó'o, ta saá na ch̄i'i yó'o kusij ní ini na x̄i'in ndó xa'a ña k̄i'vi n̄ivi yich̄i Ndios ta kutaku na x̄i'in ra ndi'i saá k̄ivi ña va_xi. ³⁷ Yóo ink̄a to'on káchí saá: “Yóo n̄ivi na ch̄i'i, ta ink̄a kúu n̄ivi na ná_kaya ña xa n̄ix̄ino”, káchí to'on ña x̄ini yó. Ta ñandaḗ kúu ña ká'an to'on yó'o, ³⁸ chi ndatán yóo n̄ivi na ch̄i'i, saá yóo n̄ivi na si'na n̄ika'an to'on Ndios x̄i'in naño Samaria yó'o. Ta ndó'ó, ndatán yóo n̄ivi na k̄ixá'a nakaya ña xa n̄ix̄ino noḡ ch̄i'i ink̄a n̄ivi, saá yóo ndó'ó. Saá chi ink̄a n̄ivi xa ndeé ní k̄isa chiño na x̄i'in nayó'o, ta ñakán k̄iḗ xa yóo ti'va na vitin ña k̄i'vi na yich̄i Ndios. Ta ndó'ó, on vása ní-kisa chiño ndó x̄i'in nayó'o, ta ȳi' t̄i'ví'j ndó'ó ña nakaya ndó n̄ivi yó'o ña k̄i'vi na yich̄i Ndios. X̄ini ñó'ó kundḗ ini ndó ndí ink̄a n̄ivi kúu na ndeé ní k̄isa chiño, ta ndó'ó vitin naki'in ndó ya'vi xa'a chiño nayó'o —káchí taJesús x̄i'in nax̄ika x̄i'in ra.

³⁹ Kuḗ'a ní n̄ivi naSamaria, na kúu na táku ñoo yó'o, k̄andixa na taJesús chi ch̄ikaḗ so'o na to'on ña ndato'on ñaña'a ñoo m̄i na x̄i'in na, káchí ña saá: “Tayó'o ndato'on ká_xin ra x̄i'in i xa'a ndi'i ña ke'é i”, káchí ña x̄i'in n̄ivi naño ña. ⁴⁰ Ta saá k̄ixaḗ naño Samaria yó'o noḡ taJesús, ta xa_ku ndá'ví na noḡ ra ña ná ndoḡ ra x̄i'in na ñoo na, ta taJesús n̄ix̄iyo ra ovi k̄ivi ñoo nayó'o. ⁴¹ Ta saá kuḗ'a ní k̄a n̄ivi k̄andixa na taJesús chi ch̄ikaḗ so'o na to'on ña n̄ika'an ra x̄i'in na. ⁴² Ta n̄ika'an na x̄i'in ña'a ñaño m̄i na yó'o, káchí na saá:

—Si'na kándixa ndi ra xa'a to'on ña ndato'on ún xa'a ra. Ta vitin kándixa va'a ndi ra chi xini so'o ndi to'on ña nika'an mji ra, ta kúndaá ini ndi ndí ndixa tayó'o kúu Cristo, Taa ta Sakaku nivi ñoyívi yó'o —káchí na xí'in ñá.

*To'on yó'o ká'an ña xa'a
ña sanda'a taJesús sa'ya ñii tachiño ká'no*

⁴³ Tá nija'a ovi kivi nixiyo taJesús ñoo Samaria, ta saá kee ra kuano'o ra ñoo estado Galilea. ⁴⁴ Ta taJesús xa nika'an ra ndí nda ñii taprofeťa on vása kisa to'ó na ra ñoo mji ra. ⁴⁵ Ta saá ni, kivi naxaa taJesús ñoo estado Galilea, ta nanivi ñoo yó'o va'a ní naki'in na ra. Ku'a ní nivi na estado Galilea yó'o nixiyo na ñoo Jerusalén kivi kana viko Pascua, ta xa xini na ndi'i ñava'a ke'é taJesús xí'in nivi ñoo Jerusalén yó'o.

⁴⁶ Ta saá taJesús kee tuku ra ku'a'an ra ñoo Caná ña nákaa estado Galilea, ta kixaa taJesús ñoo yó'o. Ta ñoo Caná yó'o kúu noo ke'é taJesús ña takuií nduu rá vino. Ta yóo ñii ta ta kixi ñoo Capernaum, ta kúu ra tachiño ká'no ta kisa chiño noo tarey, ta ndeé ní ndó'o sa'ya ra ta kándú'u nda ñoo Capernaum. ⁴⁷ Tá xini so'o tachiño ká'no yó'o ndí kixaa tuku taJesús ñoo Caná, chi kee ra estado Judea, ta saá ku'a'an ra ta nixaa ra xaku ndá'ví ra noo taJesús ña ko'on tayó'o xí'in ra ña sanda'a ra talo'o sa'ya ra, ta ndeé ní ndó'o, ta xa nda yóo ña kivi talo'o yó'o. ⁴⁸ Ta ndakuiin taJesús nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ndó'ó, ɔn x̄iin ndó kandixa ndó ȳi'i. T̄anda ke'é i milagro koni ndó, án nda ke'é i ñava'a ña naka'nda ini ndó koni ndó, t̄anda saá kixá'á ndó kandixa ndó ȳi'i —káchí t̄aJesús.

⁴⁹ Ta ndakuijn t̄achiño ká'no t̄a kisa chiño n̄o t̄arey, káchí ra saá:

—Tata, kama ní ko'ɔn ún xí'in i koto kivi t̄alo'o sa'ya i —káchí ra.

⁵⁰ Ta ndakuijn t̄aJesús, n̄ika'an ra xí'in ra:

—Va'a, tata, kuano'o ún vitin, chi t̄alo'o sa'ya ún ɔn kivi ra, kutaku ka ra —káchí t̄aJesús xí'in t̄aká'no yó'o.

Ta t̄ayó'o ndixa kandixa ra to'on ña n̄ika'an t̄aJesús xí'in ra, ta kee ra kuano'o ra. ⁵¹ Tá ku'a'an ra yichi n̄o kuano'o ra, ta nakutá'an ra xí'in sava na kisa chiño n̄o ra vaxi na. Ta nayó'o n̄ika'an na xí'in t̄aká'no n̄o na, káchí na saá:

—Tata, táku t̄alo'o sa'ya ún, xa nduva'a ra vitin —káchí na xí'in ra.

⁵² Ta n̄inda'ka to'on t̄aká'no n̄o na, káchí ra saá xí'in na:

—¿Ama kixá'á saña kue'e xí'in t̄alo'o sa'ya i? —káchí ra.

Ta ndakuijn na, n̄ika'an na:

—Tá n̄itondaa ka ñii xikuaa kivi koni‡ kúu ña saña kue'e ka'ni xí'in ra —káchí na xí'in t̄aká'no n̄o na.

⁵³ Ta saá t̄aká'no yó'o naká'an ra ndí m̄i hora yó'o kúu ña n̄ika'an t̄aJesús xí'in ra ndí ɔn kivi sa'ya ra. Ta saá t̄achiño ká'no yó'o xí'in ndi'i nave'e ra kandixa na t̄aJesús.

‡ 4:52 Ka ñii xikuaa naní ña ka ux̄a n̄o naño Roma.

54 Ñayó'o kúu milagro ñaov̄i ke'é taJesús ñoo estado Galilea, ta ke'é ra ñava'a yó'o k̄iv̄i ndikó ra k̄ixāa ra, ña n̄ixa'an ra ñoo Judea.

5

T̄o'on yó'o ká'an ña xa'a taJesús sanda'a ra ñii t̄a t̄a ɔn k̄iv̄i kaka

¹ Tá ndi'i ñayó'o, ta saá kee taJesús estado Galilea, ta kūa'an ra ñoo Jerusalén noq koo ñii vik̄o ká'no ña sakana najudío. ² Ta ñoo Jerusalén yó'o nákaa ve'e ño'o ká'no, ta ve'e ño'o ká'no yó'o x̄ino nduu ña xí'in ñii nama ká'no, ta ñii yé'é ña kómí nama yó'o naní ña Yé'é Ndikachi. Ta yatin yé'é yó'o yóo ñii pozo ká'no, ta t̄o'on hebreo naní pozo yó'o Betesda. Ta yu'u pozo yó'o x̄ino nduu ña xí'in ɔ'on tīa'va ña ɔn vása ndási xa'a. ³ Ta ndi'i saá k̄iv̄i kūa'a ní n̄ivi na ndeé ndó'o ndóo na ini tīa'va yó'o. Nayó'o kúu n̄ivi nakuáá xí'in n̄ivi na ȳo'v̄i ní x̄ika, xí'in n̄ivi na ɔn k̄iv̄i kanda. Ta nayó'o yóo na ndáti na kixá'á kanda takuí pozo, chi kóni na k̄iv̄i na ini takuí yó'o xa'a ña nduva'a na noq kue'e ndó'o na. ⁴ Saá chi nda ama ví yóo k̄iv̄i ña ñii ñaángel ña kee noq Ndios nóo ña, ta k̄ixāa ña sákanda ña takuí pozo yó'o. Ta saá ndi'i n̄ivi na ndeé ndó'o nákundeé na ña xāa na noq yóo pozo, ta ñii n̄ivi na si'na kúchiño noo nda yu'u takuí ta k̄iv̄i na ini takuí pozo, ta x̄and̄ikon ndúva'a n̄ivi yó'o. ⁵ Ta ini ñii tīa'va ña x̄ino nduu pozo yó'o, kándú'u ñii t̄a t̄a ndeé ndó'o, chi ɔn k̄iv̄i kanda xa'a ra. Ta xa ɔko xa'on un̄i kuiya yóo ña ɔn vása kúchiño kaka ra. ⁶ Ta saá k̄ixāa taJesús, ta x̄ini

ra ta kándú'u yó'o. Ta ndato'on na xí'in taJesús ndí xa na'á ní ndeé ndó'o tayó'o. Ta saá taJesús nindaḡa to'on ra ta ndeé ndó'o yó'o, káchí ra saá xí'in ra:

—¿Án kóni ún nduva'a ún noḡ ku'e'e ndó'o ún?

⁷ Ta ndakuijn ta kándú'u, nika'an ra:

—Tata, on koó nda ñii nivi chindeé yi'i ña kuchiño ki'vi ini takuií. Saá chi kivi kixaa ñaángel sákanda ña takuií, ta yi'i ndúkú ndeé i ki'vi ini takuií, ta on ta'an ka xaa i, ta inka nivi yachí ka ki'vi na ini takuií noḡ i —káchí ra xí'in taJesús.

⁸ Ta saá nika'an taJesús xí'in ra:

—Ta vitin nakundichi ún ta ná kuiso ún xito ún, ta xa va'a kaka xá'á ún —káchí taJesús xí'in ra.

⁹ Ta saá xandikon nduva'a tayó'o, ta nakundichi ra, ta nakusokó ra xito ra, ta kixá'á ra ku'a'an xá'á ra. Ta ñii kivi yi'i ña nákindée najudío kúu kivi ña sanda'a taJesús tayó'o. ¹⁰ Tá naná'no noḡ najudío nakutá'an na xí'in ta ta nda'a yó'o, ta nika'an na xí'in ra káchí na saá:

—Vitin kúu kivi yi'i ña nákindée yó, ta niya'a ndoso ún ndayí xa'a kivi yi'i yó'o, chi ñisokó ún xito ún xíka ún —káchí na xí'in ra.

¹¹ Ta ndakuijn ta ta nduva'a yó'o, nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Taa ta sanda'a yi'i nika'an ra xí'in i: “Ná kuiso ún xito ún ta va'a ko'on xá'á ún”, káchí ra xí'in i —saá káchí ra xí'in na.

¹² Ta nindaḡa to'on na ra:

—¿Yu kúu ta ta nika'an xí'in ún ndí ndaní'i ún xito ún ta va'a ko'on xá'á ún? —káchí na xí'in ra.

¹³ Ta ɬaa ɬa nduɔva'a yó'o ɔn vása xínɪ ra yu kúu ɬaa ɬa sãnda'a ña'á, chi kama ní nɪya'a ɬaJesús ma'ño noo chútú nɪvi, ta kuɔ'an ra inkã xiiña. ¹⁴ Ta nɪya'a lo'o, ta saá ɬaJesús naikutá'an ra xí'in ɬaa ɬa nduɔva'a yó'o ini ve'e ño'o ká'no, ta nɪka'an ra xí'in ra:

—Koto ún, vitin xa nduɔva'a ún, ta saá ɔn kɪ'vi ka ún kuɔchi, chi koto kixaa inkã ña ndeé ní ka kundo'o ún —káchí ɬaJesús xí'in ra.

¹⁵ Ta saá ɬaa ɬa nduɔva'a yó'o kee ra kuɔ'an ra, ta nɪxaa ra ndato'on ra xí'in naná'no noo najudío, káchí ra saá:

—TaJesús kúu ɬaa ɬa sandúva'a yɪ'ɪ —káchí ra xí'in na.

¹⁶ Ta saá naná'no noo najudío kixá'á na sã ní ini na, ta ndukú na ndi'i noo ña ɔn vá'a ña kúchiño ke'é na xí'in ɬaJesús, ɬandã ɬondaa na ña ka'ni na ra, kóni na. Saá chi kɪvi yɪ ña nákindée najudío kúu kɪvi ña ɬaJesús sandúva'a ra ɬayó'o, ta káchí na ndí ɬaJesús nɪya'a ndoso ra ndayí chi kɪsa chiño ra kɪvi yɪ, káchí na. ¹⁷ Ta saá ɬaJesús naikutá'an ra xí'in naná'no yó'o, ta nɪka'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndi'i saá kɪvi kɪsa chiño Yivá ɪ Ndios, ñakán ndi'i saá kɪvi kɪsa chiño ɪ —káchí ra.

¹⁸ Ta saá naná'no noo najudío nɪsaa ka na, ta ndeé ka ndukú na ka'ni na ɬaJesús, chi xáni sɪnɪ na ndí nɪkɪ'vi ra ɔvɪ kuɔchi ndeé ní. Xáni sɪnɪ na ndí nɪya'a ndoso ra ndayí xa'a kɪvi yɪ, ta inkã kuɔchi ra kúu ña ká'an ra ndí Ndios kúu Yivá ra, ña kóni kachí ñii kúu ra xí'in Ndios.

*Tɔ'on yó'o ká'an ña ɬaJesús,
ɬaa ɬa kúu Sa'ya Ndios, kómí ra ndayí*

19 Ta n̄ika'an ta Jesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ña ndixa ndaḡa ká'an̄i xí'in ndó ndí on koó nda ñii chiño ké'é̄i xí'in ndayí m̄ii, chi Yivá̄i Ndios kúu taḡa ta táxi ndayí nda'āi ke'é̄i ndi'i chiño, ta ndasaá kuiti ké'é̄i chiño ña xínīi ké'é̄i Yivá̄i. Ta ñii k̄i'va ndatán ké'é̄i Yivá̄i, saá ké'é̄i ȳi'j, taḡa ta kúu Sa'ya ra. ²⁰ Saá chi kí'vi ní ini Yivá̄i xíni ra ȳi'j, taḡa ta kúu Sa'ya ra, ñakán sáná'a ra ȳi'j ke'é̄i ndi'i noḡ ñava'a, ndatán yóo ña ké'é̄i m̄ii ra. Ta ndixa saná'a ra ȳi'j ke'é̄i ñava'a ná'no ka noḡ ñayó'o, taḡa naka'nda ní ini ndó koni ndó ña ké'é̄i. ²¹ Saá chi ndatán Yivá̄i Ndios sanatakū ra n̄ivi na n̄ixi'j, saá ȳi'j, taḡa ta kúu Sa'ya ra, taxīi ña kutakū ndino'o ndi'i n̄ivi na kúu na kónīi ke'é̄i saá xí'in. ²² Yivá̄i Ndios on vása kisa nani ra kuachi nda ñii n̄ivi, ta nda'āi ȳi'j, taḡa ta kúu Sa'ya ra, taxi ra ndayí ña kasa nanīi ndi'i kuachi n̄ivi, ²³ chi Ndios kóni ra ndí ndi'i n̄ivi ná kasa to'ó na Sa'ya ra, ndatán ñii k̄i'va kisa to'ó na m̄ii ra. Ta ndi'i n̄ivi na on x̄iin kasa to'ó ȳi'j, nayó'o on vása kisa to'ó na Yivá̄i Ndios, taḡa ta t̄i'ví ȳi'j k̄ixaāi.

²⁴ Ña ndixa ndaḡa ká'an̄i xí'in ndó ndí ndi'i n̄ivi na chíkaāi so'o to'on ká'an̄i, ta kándixa na Yivá̄i Ndios, taḡa ta t̄i'ví ȳi'j, ta nayó'o kúu n̄ivi na ndino'o tákū, ta kutakū na ndi'i saá k̄ivi ña vaxi. Saá chi n̄ivi yó'o sandakoo va'a na ña kuá'an̄i na yichi noḡ ndi'i xa'āi na, ta vitin kuá'an̄i na yichi Ndios noḡ tákū ndino'o na ndi'i saá k̄ivi. ²⁵ Ña ndixa ndaḡa ká'an̄i xí'in ndó ndí n̄ivi na on ta'án kukomí Níma Ndios, ndatán yóo na n̄ixi'j, saá yóo nayó'o. Taḡa k̄ivi vitin taḡa k̄ivi vaxi n̄ivi yó'o koni so'o na to'on ña ka'an̄i ȳi'j,

taa t̄a kúu Sa'ya Ndios. Ta ndi'i n̄ivi na chikaa s̄o'o t̄o'on̄i, nduu na n̄ivi na kutaku ndino'o. Ta vitin xa k̄ixaa k̄iv̄i ña kundivi ndi'i ñayó'o saá. ²⁶ Yivá̄i Ndios kúu t̄a t̄atáku ndino'o, ta ndi'i ndee ña táxi kutaku n̄ivi, káku ña ini Ndios. Ta ñii k̄i'va saá ȳi'̄i, t̄a t̄a kúu Sa'ya Ndios, kúu t̄a t̄atáku ndino'o, ta ndi'i ndee ña táxi kutaku n̄ivi, káku ña inīi, chi saá t̄axi Ndios ndayí nda'̄āi. ²⁷ Ta saá tuku t̄axi Ndios ndayí nda'̄āi ña kasa nanīi kuachi n̄ivi, chi ȳi'̄i kúu t̄a t̄a k̄ixi noo ra. ²⁸ On naka'nda ini ndó ña x̄in̄i s̄o'o ndó t̄o'on ña xa n̄ika'an̄i x̄i'in ndó vitin, chi v̄axi k̄iv̄i n̄ivi na n̄ixi'̄i ta n̄induxun na, nayó'o kon̄i s̄o'o na t̄o'on̄i. ²⁹ ta nataku na, ta ndakoo na, ta sandakoo na ñáñá noo n̄induxun na. Ta n̄ivi na n̄ixi'̄i ta nataku yó'o, tá x̄ikuu na n̄ivi na ke'é ñava'a, ta nayó'o kutaku na x̄i'in Ndios. Ta tá x̄ikuu na n̄ivi na ke'é ña on vá'a, ta nayó'o ko'on na noo xo'vi ní na —káchí t̄aJesús x̄i'in na.

T̄o'on yó'o ká'an ña ndasaá kúndaq̄ ini yó ndí t̄aJesús kómí ra ndayí Ndios

³⁰ Ta n̄ika'an̄i ka ra x̄i'in na, káchí ra saá:

—On s̄iv̄i x̄i'in ndayí m̄iīi kasa nanīi kuachi n̄ivi, ta x̄i'in ndayí ña t̄axi Ndios nda'̄āi kúu ña kasa nanīi kuachi n̄ivi. Ñii k̄i'va ndatán ká'an Ndios x̄i'in̄i, saá kasa nanīi kuachi n̄ivi. Ta x̄i'in ñandaq̄ kasa nanīi kuachi na, chi on s̄iv̄i x̄i'in ña kóni m̄iīi kúu ña kasa nanīi kuachi n̄ivi, ta kasa nanīi xa'̄ā kuachi na ndatán kóni Ndios, t̄a t̄a t̄i'v̄i ȳi'̄i k̄ixaāi. ³¹ Tá ndasaá kuiti m̄iīi kuu t̄a ndakuiin̄i xa'̄āi, ta saá on vása ndáya'v̄i ña ká'an̄i noo ñii t̄ajuez, vará t̄o'on ña ndaā kúu ña ká'an̄i. ³² Ta ndixa yóo ink̄a t̄a t̄a ndákuiin̄i

xá'a̱i, ta yì'i xínìi ndí tayó'o ká'an ra ñandaa xá'a̱i. ³³ Ta ndó'ó, xa tì'ví ndó na xíka chiño noo ndó kua'an na noo taJuan, ta ta sákuchu ñivi, ta ñindaqa to'on na ra xá'a̱i. Ta tayó'o ndakuijn ra, ñika'an ra ñandaa xá'a̱i. ³⁴ Ta yì'i, on vása xínìi ñó'ó i ñivi ña ndakuijn na xá'a̱i. Ta saá ni, ká'an i xí'in ndó xá'a̱ taJuan, chi kóni i ña kandixa ndó to'on ña ndaa ñika'an ra xá'a̱i. Ta saá Ndios kuchiño sakaku ra ndó'ó. ³⁵ Ta ndatán yóo ño'q lo'o ña ndeé ní yé'e, saá ñixiyo taJuan. Ta ñii káni lo'o kutoo ní ndó xíni ndó ño'q ña yé'e yó'o, chi sáná'a ña ndó'ó yichi ña ndaa. ³⁶ Ta yóo inká ña ndakuijn xá'a̱i, ta ña ká'no ka ndaya'vi noo to'on ña ñika'an taJuan kúu ñayó'o. Saá chi chiño ña sakuiso Ndios yì'i ña kasa ndivi i, chiño yó'o kúu ña ndakuijn xá'a̱i, chi chiño ña kisa ndivi i sáná'a kaxín ña noo ndó'ó ndí Yivá i Ndios kúu ta ta tì'ví yì'i kasa ndivi i ña kóni ra. ³⁷ Ta mji Ndios ta ta tì'ví yì'i kúu inká ta ndakuijn xá'a̱i. Ta ndó'ó, on ta'an koni so'o ndó to'on ra, ta ni on vása xínìi ndó ndasaá káa ra, ³⁸ ta ni on vása nákaa to'on ra níma ndó. Saá chi on xiin ndó kandixa ndó yì'i, ta ta tì'ví Ndios. ³⁹ Ndi'i saá kivi ndeé ní sakuá'á ndó ta ká'vi ndó to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, chi xáni sinìi ndó ndí to'on yó'o chindeé ña ndó'ó ña kutaku ndó xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta mji to'on Ndios yó'o kúu ña ndakuijn xá'a̱i, ⁴⁰ ta ndó'ó, on xiin ndó kixi ndó noo i xá'a̱ ña taxi i kutaku ndino'o ndó xí'in Ndios.

⁴¹ 'On vása ndúkú i ña kasa ká'no ñivi yì'i.

⁴² Ta xínìi va'a i ndasaá yóo ini ndó'ó, ta xínìi va'a i on vása kí'vi ini ndó xíni ndó Ndios. ⁴³ Yì'i kixaa i xí'in ndayí Yivá i Ndios, ta ndó'ó on xiin

ndó naki'in va'a ndó yi'i. Táná kixaꝯ inka tꝯa xí'in ndasaá kuiti ndayí mji ra, ta ndó'ó naki'in va'a ndó tayó'o. ⁴⁴ Tá on xiin ndó ke'é ndó ña kóni Ndios, ta saá on kuchiño kandixa ndó yi'i. Saá chi ndi'i mji ndó ndixa sándi'i ndó ini ndó ña ndukú ndó ndasaá va'a kuchiño kasa ká'no ndó xí'in tá'an mji ndó. Ta ndꝯ lo'o on vása sándi'i ndó ini ndó ña ndukú ndó ke'é ndó ña xini ñó'ó xa'a ña kasa ká'no Ndios ndino'o mji ndó. ⁴⁵ Ta yi'i, on taxiꝯ kuꝯchi xa'a ndó noꝯ Ndios. Saá chi mji taxii síkuá ndó taMoisés kúu tꝯa ta taxi kuꝯchi xa'a ndó noꝯ Ndios. Ta ndó'ó ndáa ini ndó taMoisés ndakuijn ra ka'an ra ñavꝯ'a xa'a ndó noꝯ Ndios, ta taMoisés ndixa on vása ndakuijn ra saá xa'a ndó. ⁴⁶ Saá chi kuiya xina'á taMoisés nitaꝯ ra to'on Ndios xa'a i, ta on vása kándixa ndó to'on yó'o. Tá ndixa ndino'o ini ndó kandixa ndó to'on ña nitaꝯ taMoisés, níkuu, ta saá kuchiño kandixa ndó yi'i. ⁴⁷ Tá on vása kuchiño ndó kandixa ndó to'on ña nitaꝯ taMoisés, ta saá, ¿ndasaá kuchiño kandixa ndó to'on ña ká'an i xí'in ndó vitin? —káchí taJesús xí'in na.

6

To'on yó'o ká'an ña taJesús taxi ra ña xixi kuꝯ'a ní nivi

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Ta ndi'i niya'a ñayó'o, ta saá taJesús ndꝯa ra tón barco xí'in naxíka xí'in ra, ta kuꝯ'an na xí'in ra inka tá'ví yu'u mjni naní Galilea. Yóo inka kivi mjni yó'o, naní ña Tiberias. ² Kuꝯ'a ní nivi ndíkꝯn na kuꝯ'an na saꝯa taJesús chi xa xini na milagro va'a ke'é ra ña sanda'a ra nivi na ndeé

ndó'o. ³ Ta nixaa tón barco yu'u takuií m̄ini, ta n̄oo t̄aJesús xí'in naxíka xí'in ra. Ta saá n̄akí'in ra kua'an ndaa ra ñii x̄ikj, ta naxíka xí'in ra kua'an na s̄at̄a ra. Ta saá nixaa ra n̄oo x̄ikj, ta x̄ikoo ra ta ñii saá x̄ikund̄oo naxíka xí'in ra. ⁴ Ta k̄ivj yó'o kúu k̄ivj ña yatin kana vik̄o Pascua najudío.* ⁵ Ta t̄aJesús ndaní'i ra n̄oo ra, ta x̄ini ra kua'a ní n̄ivi va'xi, ta n̄inda'ka t̄o'on ra ñii taxíka xí'in ra, ta naní Felipe, káchí ra saá xí'in ra:

—Tata Felipe, ¿míkí'a sata yó s̄it̄a va'a kuxu n̄ivi yó'o? —káchí t̄aJesús xí'in ra.

⁶ Ta xa x̄inj va'a t̄aJesús yukí'a ke'é ra xa'a ña kuxu n̄ivi, ta saá ní, n̄inda'ka t̄o'on ra t̄aFelipe chí kóni ra koto ndoso ra t̄ayó'o. ⁷ Ta ndakuijn t̄aFelipe, n̄ika'an ra:

—Tána k̄o'on yó xí'in o'v̄i ciento s̄j'ún denario,† ta on kunani s̄j'ún yó'o ña sata yó vará nda lo'o ní ña kuxu ñii ñii n̄ivi, chí ví'í ní n̄ivi kúu nayó'o —káchí t̄aFelipe xí'in t̄aJesús.

⁸ Ta saá t̄aAndrés, t̄a kúu ñii taxíka xí'in t̄aJesús, ta ñani t̄aSimón Pedro kúu ra, ta n̄ika'an ra xí'in t̄aJesús, káchí ra saá:

⁹ —Ñii t̄alo'o yó'o ní'i ra o'on s̄it̄a va'a ña kuv̄a'a xí'in cebada, ta ní'i ra o'v̄i tiaká válí. Ta lo'o ní kúu ña, ta on kunani ña kuxu ndi'i n̄ivi —káchí t̄aAndrés xí'in t̄aJesús.

¹⁰ Ta n̄ika'an t̄aJesús xí'in nataa naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

* **6:4** Pascua najudío kána ña ux̄a k̄ivj xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios s̄akaku ra naxij sikuá na n̄oo naño Egipto kujya x̄ina'á. † **6:7** Ñii denario kúu s̄j'ún ña kúu ya'vi ñii t̄a t̄a k̄isa chiño ñii k̄ivj.

—Ka'an ndó xí'in n̄ivi ná kund̄o na —káchí ra.

Saá chi yóo kūa'a ní yita síi noo va'a kund̄o n̄ivi yó'o. Ta saá ndi'i n̄ivi x̄ikund̄o na, ta yatin o'on mil kúu nina tāa, xí'in kūa'a ní ka ña'a xí'in naválí. ¹¹ Ta saá k̄i'in taJesús o'on s̄ita va'a yó'o, ta n̄ika'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ún xa'a s̄ita va'a yó'o —káchí ra.

Ta saá tāxi ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ña nata'ví na ña kuxu ndi'i n̄ivi. Ta ñii káchí saá ke'é taJesús xí'in ovi tiaká válí, ta n̄ani rí x̄ixi ndi'i n̄ivi. Ta ndi'i n̄ivi yó'o x̄ixi na nda n̄ixaa ini na. ¹² Tá ndi'i x̄ixi nayó'o, ta n̄ika'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Nakaya ndó ndi'i ña k̄ind̄o ndoso yó'o, ña on kūita nda lo'o ña xí'in m̄i'í —káchí ra xí'in na.

¹³ Ta saá nakaya ndi'i na ña k̄ind̄o ndoso noo ña x̄ixi na, ña x̄ikuu o'on s̄ita va'a válí. Ta xí'in ñayó'o sakutú na uxu ovi chikiva s̄ita va'a. ¹⁴ Tá x̄ini n̄ivi milagro yó'o ña ke'é taJesús, ta saá k̄ixá'á na ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Ndixa tayó'o kúu m̄ii taprofeta ká'no ta ndáti yó kixaa ñoyívi yó'o —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

¹⁵ Ta kúndāa ini taJesús ña xáni s̄ini n̄ivi yó'o ña kasa nduxa na xí'in ra nduu ra rey noo na, ta saá kama kee mató'ón ra kūa'an ra, ta kūa'an ndaa ra ñii x̄iki.

*T̄o'on yó'o ká'an ña xa'a taJesús
xíka xá'á ra noo takuú m̄ini
(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)*

¹⁶ Tá xa kūa'an kuñoó kúu ña, ta naxíka xí'in taJesús n̄aki'in na kūa'an na yu'u takuú m̄ini,

17 ta ndaa na ini tón barco, ta kuá'an na ñoo Capernaum. Ta xa naa kúu ña, ta taJesús on ta'án ndikó ra kixaa ra noo na. 18 Ta saá kuá'an na xí'in tón barco noo takuií m̄ini, ta kixá'á ndeé ní káni taçhi ta sákanda ní ña takuií yó'o. 19 Ta nayó'o, xí'in ndi'i ndeé na síta na takuií xí'in yiton ña chínda'á tón barco kuá'an nó, ta xa kuá'an na ñii o'on án ñii iño kilómetro noo takuií,‡ ta saá nakoto na vaxi xá'á taJesús noo takuií m̄ini yó'o, ta kixá'á na yí'ví ní na. Ta xa yatin vaxi ra noo tón barco ñó'o na, 20 ta ñika'an taJesús xí'in na:

—On kuyi'ví ndó, chi yi'i va kúu i —káchí ra xí'in na.

21 Ta saá kúsij ní ini na, ta ñaki'in na taJesús ndaa ra tón barco xí'in na, ta kama ní ñixaa na noo kuá'an na.

Tq'on yó'o ká'an ña xq'a kuq'a ní ñivi nándukú na taJesús

22 Ta ñitivi inká kivi, ta inká tá'ví yu'u m̄ini yó'o, xa ndóo ñivi ndáti na kixaa taJesús, chi xini na ñii laá barco ñixiyo yu'u takuií yó'o, ta saá kundaa ini na ndí taJesús on vása ní-ndaa ra ini tón barco yó'o, ta ndasaá kuiti naxíka xí'in ra ndaa na ini tón barco yó'o, ta xa kuá'an na xí'in nó. 23 Ta saá xito na sava barco tón kixi ñoo Tiberias kixaa nó yu'u takuií m̄ini yó'o. Ta ndi'i tón barco yó'o kixaa nó m̄ii xiiña yatin noo xixi na s̄ita va'a ña tax̄i taJesús nda'a na, kivi si'na ñika'an ra tax̄i ra ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios. 24 Ta saá kundaa ini na on koó taJesús ní-kixaa,

‡ 6:19 O'on án iño kilómetro kúu oko o'on án oko uxu estadio, ña kúu ki'va xicho'on naño griego.

ni ɔn koó naxíka xí'in ra yóo ka na yó'o, ta saá nanivi yó'o ndaa na ini tón barco tón kixi ñoo Tiberias, ta kuá'an na ñoo Capernaum nandukú na taJesús.

*To'on yó'o ká'an ndí taJesús kúu ra
sita va'a ndino'o ña táxi kutaku ñivi*

²⁵ Ta saá nanivi yó'o ñixaa na inka tá'ví yu'u takuú m̄ini yatin ñoo Capernaum, ta naní'i na taJesús. Ta saá ñindaaka to'on na ra, káchí na xí'in ra:

—Tata Rabí, ¿ama kixaa ún yó'o? —káchí na.

²⁶ Ta ndakuiin taJesús, ñika'an ra xí'in na:

—Ta ndixa ká'an i xí'in ndó ɔn sivi xa'a ña xini ndó milagro ña ke'é i noo ndó kúu ña nándukú ndó yi'i. Ta xa'a ña taxi i sita va'a xixi ndó anda ñixaa ini ndó kúu ña nándukú ndó yi'i. ²⁷ ɔn vá'a tá ndasaá kuiti sandi'i ndó ini ndó ña ndúkú ndó ña kuxu ndó, chi ñayó'o ña yachi ní tá'yi kúu ña. Ta va'a ka chikaa ndó ndee ña ndukú ndó inka noo ñaxíxi ña ɔn vása tá'yi. Ta yi'i, ta ta kixi noo Ndios, taxi i ña kuxu ndó sita va'a ña kómí ndee ña taxi kutaku ndino'o ndó, ta nda ñii kivi ɔn ndi'i xa'a ndó. Saá chi Yivá i Ndios xa taxi ra ndayí ra nda'a i ña ke'é i saá —káchí taJesús xí'in na.

²⁸ Ta saá ñindaaka to'on na ra, káchí na xí'in ra:

—¿Yukía xini ñó'ó ke'é ndi ña kivi kasa ndivi ndi chiño ña kóni Ndios? —káchí na xí'in taJesús.

²⁹ Ta taJesús ndakuiin ra, ñika'an ra saá:

—Ñayó'o kúu ña kóni Ndios ke'é ndó ña kasa ndivi ndó chiño ña kóni ra: xini ñó'ó kandixa ndó yi'i, ta ta ti'ví ra —káchí taJesús xí'in na.

30 Ta saá n̄indakā to'on tuku na ra:

—¿Ndá milagro kúu ña ke'é ún noo ndi ña koni ndi, ta saá kandixa ndi ndí yó'ó kúu ún ta ta tj'ví Ndios? Ta vitin, ¿yu kúu ña ke'é ún? 31 Chi naxij síkuá yó xixi na sita va'a ña naní maná kivi nixiyo na yuku yichí. Ta xa'a ñayó'o káchí to'on Ndios ña n̄itaa na xina'á: “Taxi ra sita va'a ña kixi ñoyívi n̄ino, xixi na”, káchí to'on Ndios —káchí na xí'in taJesús.

32 Ta ndakuiin taJesús n̄ika'an ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ndó, on sivi taMoisés xikuu ta taxi sita va'a ña kixi ñoyívi n̄ino xixi na, ta Yivá i Ndios kúu ta taxi ña xixi naxij síkuá yó. Ta vitin Ndios táxi ra nda'a ndó sita va'a ndino'o ña kixi ñoyívi n̄ino. 33 Ta sita va'a ndino'o ña táxi Ndios kúu ta ta kixi noo Ndios ta noo ra ta kixaa ra nda ñoyívi yó'o, ta tayó'o ndixa taxi ra kutaku ndino'o n̄ivi —káchí taJesús xí'in na.

34 Ta ndakuiin na, n̄ika'an na xí'in ra:

—Tata, ndi'i saá kivi taxi ún sita va'a yó'o nda'a ndi ña kuxu ndi ña —káchí na xí'in taJesús.

35 Ta ndakuiin taJesús n̄ika'an ra xí'in na:

—Yi'i kúu sita va'a ndino'o, ta táxi i ña kutaku ndino'o n̄ivi. Ta n̄ivi na ndíkon yi'i nda ñii kivi on kivi kā na soko, ta n̄ivi na kándixa yi'i nda ñii kivi on yichí kā na takuií. 36 Xa ndato'on i xí'in ndó to'on yó'o, ta tuku ká'an i xí'in ndó vitin ndí ndó'ó, vará xíto ndó yi'i xí'in nduchu noo ndó, ta on xijn ndó kandixa ndó yi'i. 37 Ta n̄ivi na chitóni Yivá i Ndios kundikon na sata i, ndi'i nayó'o kixaa na noo i. Ta naki'in va'a i ndi'i na kixaa noo i, ta nda ñii kivi on vása taxin i nda ñii

nayó'o ña kuxíká na nḡḡi. ³⁸ Chi yì'i keeḡ nḡḡi Yiváḡ Ndios ta kixaaḡ ñoyívi yó'o xa'a ña kasa ndiviḡ ña kóni Yiváḡ, taḡ ta ṭi'ví yì'i vaxiḡ. Ta ḡn sivi xa'a ña kóni miiḡ kúu ña kixaaḡ ñoyívi yó'o. ³⁹ Ta Yiváḡ, taḡ ta ṭi'ví yì'i vaxiḡ, kóni ra ña ḡn sandañ'óḡ nda ñii nivi na taxi ra nda'aḡ. Ta saá tá kixaaḡ kivi sondí'í ñoyívi yó'o, ta sanatakuḡ ndi'i nivi yó'o. ⁴⁰ Yiváḡ Ndios kóni ra ndí nivi na xini yì'i ta kándixa na yì'i, ta ndi'i nayó'o kutaku ndino'o na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi, ta kivi sondí'í, yì'i sanatakuḡ ndi'i nivi yó'o —káchí ta Jesús xí'in na.

⁴¹ Ta saá kixá'a najudío ká'an ḡn vá'a na xa'a ta Jesús, chi nika'an ra, káchí ra saá: “Yì'i kúu sítá va'a ndino'o ña kixi nḡḡ Ndios”, káchí ra. ⁴² Ta kixá'a na ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Án ḡn sivi tayó'o kúu ta Jesús sa'ya ta José?, chi xini va'a yó yivá ra, xí'in sí'í ra. Ta saá, ¿ndachun ká'an ra kee ra ñoyívi nino nḡḡ yóo Ndios? —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

⁴³ Ta saá nika'an ta Jesús xí'in na:

—ḡn ka'an kuáchí ka ndó to'on ḡn vá'a xa'aḡ xí'in tá'an ndó. ⁴⁴ Saá chi tá Yiváḡ Ndios, taḡ ta ṭi'ví yì'i vaxiḡ, ḡn vása chíkaa ra ini nivi ña kixaaḡ na nḡḡi ña kundikḡn na yì'i, ta nda ñii nivi ḡn kuchiño ke'é na saá. Ta tá kixaaḡ kivi sondí'í, ta ndixa yì'i sanatakuḡ ndi'i nivi yó'o, na kúu na ndíkḡn yì'i. ⁴⁵ To'on Ndios ña nita naprofeta kuiya xina'a káchí ña saá: “Mii Ndios saná'a ra ndi'i nivi”, káchí to'on yó'o. Ta ndi'i nivi na chíkaa so'o to'on ña sáná'a Yiváḡ Ndios ta sakuá'a na ña, nayó'o kixaaḡ na nḡḡi.

46 'Ndixa nda ñii n̄ivi ɔn t̄a'án koni na Ndios xí'in nduch̄u ɔɔ na, ta ndasaá kuiti yí'j, t̄a t̄a k̄ixi ɔɔ ra kúu t̄a t̄a xa x̄ini ña'á. 47 Ña ndixa ndaá ká'an̄ j xí'in ndó: Ndi'i n̄ivi na kándixa yí'j kúu n̄ivi na táku ndino'o ndi'i saá k̄ivj. 48 Yí'j kúu s̄it̄a v̄a'a ndino'o, ta kómij̄ ndee ña taxi j̄ ña kutaku ndino'o n̄ivi. 49 Vará naxij̄ síkuá yó x̄ina'á x̄ixi na s̄it̄a v̄a'a ña naní maná k̄ivj n̄ixiyo na yuk̄u ȳichí, ta saá ni, n̄ixi'j̄ ndi'i nayó'o. 50 Ta yí'j kúu s̄it̄a v̄a'a ña k̄ixi ɔɔ Ndios. Táná kuxu n̄ivi s̄it̄a v̄a'a yó'o, ta saá ɔn k̄ivj k̄a na, ta kutaku ndino'o na ndi'i saá k̄ivj ña v̄axi. 51 Yí'j kúu s̄it̄a v̄a'a ña táku, ña k̄ixi ɔɔ Ndios, ta ɔɔ ña k̄ixaa ña ñoyívi yó'o. Táná kuxu n̄ivi s̄it̄a v̄a'a yó'o, ta ndixa ɔn ndi'i x̄a'á na, ta n̄ivi yó'o kutaku na ndi'i saá k̄ivj. S̄it̄a v̄a'a ña ká'an̄ j x̄a'á yó'o kúu koñu j̄ ña s̄oko j̄ x̄a'á ndi'i n̄ivi ñoyívi yó'o ña kuchiño kutaku na ndi'i saá k̄ivj —káchí t̄aJesús xí'in na.

52 Tá najudío na ndóo yó'o x̄inj̄ so'o na t̄o'on yó'o, ta saá k̄ixá'á na náa na xí'in tá'an na, chi ɔn vása kúndaá ini na t̄o'on n̄ika'an̄ t̄aJesús. Ta n̄ika'an̄ na, káchí na saá:

—¿Ndasaá ke'é t̄ayó'o ña taxi ra koñu ra kuxu yó'o? —káchí na.

53 Ta ndakuijn̄ t̄aJesús, n̄ika'an̄ ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaá kúu t̄o'on yó'o: N̄ivi na ɔn kuxu koñu j̄ ni ɔn ko'o na n̄ij̄ j̄, nayó'o ndixa ɔn kutaku ndino'o na. 54 Ta ndi'i n̄ivi na x̄ixi koñu j̄ ta xí'i na n̄ij̄ j̄, nayó'o kúu n̄ivi na ndixa táku ndino'o, ta k̄ivj sondí'í, yí'j̄ sanataku j̄ nayó'o. 55 Saá chi koñu j̄ kúu ñava'a ndino'o x̄ixi n̄ivi, ta n̄ij̄ j̄ kúu ñava'a ndino'o xí'i n̄ivi. 56 Ndi'i n̄ivi na x̄ixi koñu j̄ ta xí'i na n̄ij̄ j̄ kúu n̄ivi na ñii yóo

xí'in i, ta yí'i ñii yóo i xí'in nayó'o. ⁵⁷ Ndios ɬaa ɬatáku ndino'o, ɬí'ví ra yí'i, ta yí'i táku ndino'o i chi táku Ndios. Ta ñii kí'va saá ndi'i ñivi na kuxu koñu i, nayó'o kutaku ndino'o na chi táku i. ⁵⁸ Yí'i kúu sɪɬa va'a ndino'o ña kee ñoyívi ñino noo yóo Ndios. On vása ñii kúu sɪɬa va'a yó'o xí'in sɪɬa va'a ña naní maná ña xixi naxii síkuá yó xina'á. Saá chi, vará xixi na sɪɬa va'a maná yó'o, ta saá ni, ñixi'i ndi'i na. Ta ndi'i ñivi na kuxu sɪɬa va'a ndino'o ña kúu koñu i, ta ñivi yó'o kutaku ndino'o na ndi'i saá kivi ña vaxi —káchí ɬaJesús xí'in na.

⁵⁹ ɬaJesús ñika'an ra to'on yó'o kivi yóo ra sáná'a ra ñivi ve'e ño'o sinagoga ñoo Capernaum.

To'on ñika'an ɬaJesús kómí ña ndee taxi ña kutaku ndino'o ñivi

⁶⁰ Tá xini so'o na ndi'i to'on ña ñika'an ɬaJesús yó'o, ta kuá'a ní ñivi na ndíkon satá ra, kixá'á na ká'an tá'an na, káchí na saá:

—To'on yó'o yo'vi ní ña. ¿Yu kúu ñivi kuchiño kandixa na to'on yó'o? —káchí na xí'in tá'an na.

⁶¹ Ta kúndaá ini ɬaJesús ña ká'an on vá'a na xa'a to'on ndato'on ra, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—¿Án to'on ña ndato'on i xí'in ndó sándi'i ña ini ndó? ⁶² Ta saá, ¿ndasaá ka ví naka'nda ní ini ndó táná koto ndó yí'i, ɬa ɬa kixi noo Ndios, kivi ndikó i ndaa i ñoyívi ñino noo si'na ñixiyo i? ⁶³ Ñii laá Níma Ndios kómí ña ndee ña taxi ña kutaku ndino'o ñivi, ta ndee ña kómí yíkí koñu ñivi on vása kúndeé ña taxi ña kutaku ndino'o nda ñii ñivi. To'on ña ñika'an i xí'in ndó kúu

to'on Níma Ndios ta kómí ña ndee ña taxi ña kutaku ndino'o ndó. ⁶⁴ Ta saá ni, sava ndó'ó on vása kándixa ndó to'on ña ká'an̄i xí'in ndó —káchí taJesús xí'in na.

Chi ndā kivi noó xa kundaā ini taJesús yu kuu n̄ivi na on kandixa ña'á, ta kundaā ini ra yu kuu tāa tāa ko'on̄i sikó kuí'ná ña'á nda'ā n̄ivi na sáā ini xini ña'á. ⁶⁵ Ta saá n̄ika'an̄i kā ra xí'in na:

—Ñakán kíā xa ndato'on̄i xí'in ndó ndí ndā ñii n̄ivi on kuchiño na kixaā m̄ii na noōi ña kundikon̄i na ȳi'i, tá on vása chíkaā Ndios ini na ke'é na saá —káchí taJesús xí'in na.

⁶⁶ Tandā kivi saá ku'ā ní n̄ivi na x̄indikon̄i satā taJesús, sandakoo na ra, ta on vása kā ku'a'an̄i na satā ra. ⁶⁷ Ta saá taJesús n̄indākā to'on ra na uxū ov̄i xíka xí'in ra, ta n̄ika'an̄i ra saá xí'in na:

—Ta ndó'ó, ¿yukíā káchí ini ndó? ¿Án kóni ndó sandakoo ndó ȳi'i ndatán n̄ivi yó'o sandakoo na ȳi'i? —káchí ra xí'in na.

⁶⁸ Ta ndakuiin̄i taSimón Pedro n̄ika'an̄i ra:

—Tata, ¿yu kúu kā ví inkā̄ tāa tāa kuchiño nd̄i kundikon̄i nd̄i?, chi ñii laá yó'ó kúu tāa tāa ká'an̄i to'on ña kómí ndee ña taxi kutaku ndino'o n̄ivi. ⁶⁹ Xa kándixa va'ā nd̄i yó'ó, ta xinīi nd̄i yó'ó kúu Cristo, tāa tāa t̄i'ví Ndios sakakū n̄ivi ñoyívi yó'o ta kúu ún Sa'ya Ndios tatákū —káchí taPedro xí'in taJesús.

⁷⁰ Ta taJesús ndakuiin̄i ra n̄ika'an̄i ra, káchí ra saá:

—¿Án on ndixa m̄ii ȳi'i kúu tāa tāa nākaxin̄i m̄ii uxū ov̄i ndó'ó ña kundikon̄i ndó ȳi'i?, ta ini ñii ndó'ó nákaā ñanímā ndiva'ā —káchí taJesús xí'in na.

71 Káchí ra saá xa'a taJudas sa'ya taSimón Iscariote, chi taJudas yó'o kúu ñii tātá'an na uxu oví xíka xí'in taJesús, ta vaxi kivi taJudas yó'o siko kuí'ná ra taJesús nda'a na sáa ini xíni ña'á.

7

To'on yó'o ká'an ña nañani taJesús on ta'an kandixa na ra

¹ Ta saá taJesús xíka ra ku'a ní ñoo ña ñó'o estado Galilea, chi on xiin ra kaka ka ra ñoo ña ñó'o estado Judea, chi naná'no noo najudío ndúkú na ka'ni na ra. ² Ta saá xa yatin tonda kivi ña sákana najudío viko ká'no, ña naní viko ve'e ti'a.* ³ Ta nañani taJesús kixaa na noo ra, ta nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¿An on vá'a sandakoo ún ñoo válí yó'o ta ko'on ún ñoo ná'no ña ñó'o estado Judea?, chi ñoo kán ku'a ní ka nivi na ndikon sata ún kuchiño koto na milagro ke'é ún. ⁴ Tá ndixa ké'é ún chiño ná'no, ta, ¿ndachun on vása saná'a ún ña noo ndi'i nivi ña kuchiño na koni na ña ké'é ún? Chi nda ñii ta on tonda ra kuu ra taká'no, tá tayó'o kisa chiño se'é ra —káchí nañani taJesús xí'in ra.

⁵ Nañani ra nika'an na saá xí'in ra chi on ta'an kandixa na ra. ⁶ Ta ndakuiin taJesús, nika'an ra xí'in na:

—On ko'on i viko vitin chi on ta'an tonda kivi ña chitoní Ndios. Ta mii ndó, nda nda ka kivi kuu ña va'a ko'on ndó, ⁷ chi nanivi ñoyivi yó'o on kivi

* **7:2** Viko yó'o kána ña uxá kivi xa'a ña náká'an na ndasaá Ndios chindee ra naxii síkuá na kivi xitaku na noo ño'o yichí kuyá xina'á.

kusaꝯ ini na koni na ndó'ó. Ta yí'i, sáa ní ini n̄ivi yó'o xíni na yí'i, chi ká'an káxín i xí'in na xá'a ña on vá'a ké'é na. ⁸ Ta vā'a kuā'an ndó viko vitin, ta yí'i, on ko'on i xí'in ndó, chi on ta'an kixaa kivi ña chitóni Ndios ko'on i —káchí taJesús xí'in nañani ra.

⁹ Ta saá n̄indoꝯ ra ñoo estado Galilea.

Tō'on yó'o ká'an ña xá'a ña ndato'on taJesús xí'in n̄ivi na ndóo viko ve'e tiq'va

¹⁰ Ta nañani taJesús kee na kuā'an na viko ña kána ñoo Jerusalén. Ta saá n̄iya'a lo'o kivi, ta kee taJesús kuā'an se'é ra viko yó'o, ña on vása koni n̄ivi kuā'an ra. ¹¹ Ta najudío na ndóo viko yó'o nandukú na taJesús, ta ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Míkíā yóo taJesús? —káchí na.

¹² Ta kuā'a ní n̄ivi ká'an na ndato'on na xí'in tá'an na xá'a taJesús. Sava na ká'an xá'a ra vā'a ní ta kúu ra, ta inkā na ká'an xá'a ra on vása vā'a ta kúu ra, chi ta sándá'ví kuiti n̄ivi kúu ra, káchí na. ¹³ Ta ndi'i n̄ivi na ká'an yó'o, ndasaá kuiti xí'in tá'an m̄i na ká'an na, chi on xiin na ña koni so'o naná'no noo najudío xá'a ña ndato'on na. Saá chi yí'ví na noo naná'no yó'o.

¹⁴ Ta tónḁaa kivi ña kúu m̄i ma'ño viko yó'o, ta taJesús n̄ixaa ra ve'e ño'o ká'no, ta kixá'á ra sáná'a ra n̄ivi na ndóo yó'o. ¹⁵ Tá najudío xini so'o na ña ká'an taJesús sáná'a ra, ta n̄aka'nda ini na xá'a ña xini so'o na, ta n̄ika'an na, káchí na saá:

—¿Ndachun vā'a ní xini tayó'o?, ta on vása ní-ka'vi ra kuā'a ní kuyā ve'e noo ká'vi na —káchí na.

16 Ta saá n̄ika'ʼan taJesús xí'in na:

—On sivi to'on m̄iji kúu ña sáná'a i, ta sáná'a i to'on Ndios, ʼaa ta t̄i'ví ȳi'i. 17 Ta ndi'i n̄ivi na chíkaa ini ña kasa ndivi na ña kóni Ndios, n̄ivi yó'o kúu na kúchiño kundaʼa va'a ini ndí án ndixa xí'in ndayí Ndios sáná'a i n̄ivi, án kuiti xí'in ndayí m̄iji sáná'a i na. 18 Ta ʼaa ta ká'an xí'in ndayí m̄ii, ʼayó'o ká'an ra ña kasa ká'no xí'in m̄ii ra noo n̄ivi. Ta ʼaa ta ndúkú ña kanóo síkón ñato'ó inka ʼaa ta t̄i'ví ña'a, ta ʼaa ta ndúkú ñayó'o kúu ta ká'an ña ndixa ndaa, ta on koó ñavatá ini ʼayó'o.

19 '¿Án on sivi ñandaʼa kúu ña taMoisés taxi ra ndayí Ndios nda'a nax̄iji síkuá yó? Ta nda ñii ndó'o on vása kándixa ndó ndayí yó'o. Ta vitin, ¿ndachun kóni ndó ka'ni ndó ȳi'i?

20 Ta ndakuiin na, n̄ika'ʼan na xí'in ra, káchí na saá:

—Yó'ó, ¿ndixa nákaa níma ndiva'a ini ún, ta sáka ní ña s̄inj̄i ún! ¿Yu kúu n̄ivi kóni ka'ni yó'ó? —káchí na xí'in ra.

21 Ta ndakuiin taJesús:

—Ñii milagro ke'é i noo ndó, ta ndi'i ndó'o n̄aka'nda ní ini ndó, chi ke'é i ñava'a yó'o k̄iv̄i ȳi'i. 22 Ta m̄ii ndó, k̄iv̄i ȳi'i ña nákindée ndó, ta saá ni, kisa chiño ndó. Saá chi tá ñii ʼalo'o sa'ya ndó n̄ix̄ino ra on̄a k̄iv̄i m̄ii k̄iv̄i ȳi'i, ta nduxa kasa ndivi ndó costumbre ña naní circuncisión,† chi saá kisa ndivi ndó ña xa'nda chiño taMoisés noo nax̄iji síkuá yó. (Ta on sivi taMoisés kúu ʼanoó xa'nda chiño ña kasa ndivi n̄ivi ña naní

† 7:22 Costumbre najudío ña naní “circuncisión” kúu ña xa'nda na lo'o ñii s̄inj̄i ñat̄ee ʼalo'o. Ké'é na saá xa'a ña taxi na ra nda'a Ndios.

circuncisión yó'o, chi ɔn tɔ'án kɔ kixaa kivi kaku tɔMoisés, ta naxii síkuá yó tɔAbraham, tɔIsaac, xí'in tɔJacob xa kisa ndivi na ñayó'o.)²³ Ta xa'a ña ɔn xiin ndó ya'a ndoso ndó ɔɔ ndayí tɔMoisés, ta nduxa kasa ndivi ndó chiño lo'o ña naní circuncisión, vará mji kivi yji kúu ña. Ta saá, ¿ndachun sáa ini ndó xini ndó yi'i xa'a ña kisa ndivi i chiño va'a, chi sanda'a i ñii tɔ ndeé ndó'o, vará kivi yji xikuu ña?²⁴ Tá ndasaá kuiti xító ndó ña ké'é ñivi, ta ɔn vása kúchiño kasa nani ndó xa'a ña ké'é na. Saá chi xini ñó'ó kundaa ini ndó yu kúu ña ndixa ndaa, ta saá kuchiño kasa nani ndó xa'a ñivi án ndixa ndíso na kuachi —káchí tɔJesús xí'in na.

*Tɔ'on yó'o ká'an ña ndí ɔn vása kúndaa ini ñivi
án ndixa tɔJesús kúu Cristo*

²⁵ Ta saá sava ñivi na táku ñoo Jerusalén ká'an tá'an na, káchí na saá:

—¿Án ɔn sivi tayó'o kúu tɔa tɔ kóni nachiño ná'no ka'ni na?²⁶ Ta vitin yó'o yóo ra, ká'an ndoso ra ɔɔ yó, ta nda ñii naná'no ɔn vása ká'an na xí'in ra. ¿Án xáni sijn nachiño ná'no yó'o ndí tayó'o kúu Cristo, tɔa tɔ ti'ví Ndios sakaku mji yó?²⁷ Ta tayó'o ɔn kivi kuu ra Cristo, chi xáni sijn yó ndí nda ñii ñivi ɔn koni na míchí kixi Cristo. Ta tɔJesús yó'o, xini yó ndá ñoo kixi ra —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

²⁸ Ta yóo tɔJesús sáná'a ra ñivi ve'e ño'o ká'no, ta saá ndeé kɔ ndaní'i ra tɔchi ra, ta ñika'an ra:

—¿Án ndixa xini ndó yi'i? ¿Án ndixa xini ndó mikiá kixi i? ɔn sivi xí'in ndayí mji i kúu

ña kixaā i ñoyívi yó'o, ta yí'i kixaā i xí'in ndayí Ndios, ɬa ɬa ɬi'ví yí'i, ta ɬayó'o kúu ɬa ɬandaā ndino'o. Ta ndó'ó, ɔn vása xíní ndó ra. ²⁹ Ta yí'i, xíní va'a i ra chi kixi i noo ra, ta ɬayó'o ɬi'ví ra yí'i kixaā i ñoyívi yó'o —káchí ɬaJesús, ká'an ra.

³⁰ Tá xíní so'o na ña nika'an ra, ta kixá'á na ndúkú ndeé na tiin na ra, ta nda ñii nivi ni-kuchiño na ɬondaa na tiin na ra, chi ɔn ɬa'an ɬondaa kivi ña chitóni Ndios. ³¹ Ta kua'a ní nivi kandixa na ra, ta ká'an na, káchí na saá:

—Ndixa ɬayó'o kúu Cristo, chi ɔn kivi kixaā inká ɬa ɬa kuchiño ke'é milagro ná'no ka noo ña ké'é ɬayó'o —káchí na, ká'an na.

*Tɔ'on yó'o ká'an ña
nafariseo ɬi'ví na napolícia ña tiin na ɬaJesús*

³² Ta nafariseo xíní so'o na ña ndaɬo'on nivi xa'a ɬaJesús. Ta saá nafariseo yó'o xí'in naná'no noo nasutu ɬi'ví na napolícia na ndaa ve'e ño'o ká'no ña ko'on na tiin na ɬaJesús. ³³ Ta nika'an ɬaJesús xí'in nivi:

—Ñii káni lo'o koo ka i xí'in ndó, ta saá ko'on i ndikó i noo yóo ɬa ɬa ɬi'ví yí'i kixaā i. ³⁴ Ta saá nandukú ndó yí'i, ta ɔn kuchiño ndó naní'i ndó yí'i, ta ni ɔn kuchiño ndó ko'on ndó noo koo i —káchí ra xí'in na.

³⁵ Ta saá naná'no noo najudío ká'an tá'an na, káchí na saá:

—¿Míkía ko'on ɬayó'o? ¿Ndachun ká'an ra ko'on ra noo ɔn kivi naní'i yó ra? ¿Án ko'on ra ñoo xíká ña kúu ñoo griego noo táku kua'a ní najudío? ¿Án ko'on ra ñoo kán ña saná'a ra nagriego? ³⁶ Chi ɔn vása kúndāa ini yó yukía

káchí tɔ'on ká'an ra, chi n̄ika'an ra ndí nandukú yó ra ta ɔn vása naní'i yó ra, ta ni ɔn kuchiño yó xaḡ yó nɔɔ kɔ'ɔn ra koo ra —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

*Tɔ'on yó'o ká'an ña xa'ḡ
nɔɔ kaku kuḡ'ḡ ní yuṭa xí'in takuií tá táku*

³⁷ Ta n̄itɔndaḡ kivi sondí'í viko yó'o, ta m̄i ñayó'o kúu kivi ká'no ní ka. Ta saá n̄akundichi taJesús, ta xí'in ndi'i ndeḡ ra n̄ika'an ra, káchí ra saá:

—Ndi'i n̄ivi na yíchi ní takuií, va'a kixi na nɔɔ i, ta taxi i takuií ko'o na. ³⁸ Ta n̄ivi na kandixa yi'i, ta ini nayó'o kaku takuií tá táku, ta n̄andika takuií yó'o kuḡ'an rá, ta nduu rá kuḡ'ḡ ní yuṭa ná'no, chi saá káchí tɔ'on Ndios ña n̄itaa na xina'á —káchí taJesús xí'in na.

³⁹ Kuḡ'ḡ ní yuṭa ná'no xí'in takuií tá táku yó'o ká'an ña xa'ḡ Níma Ndios ña naki'in n̄ivi na kandixa taJesús. Ta kivi n̄ika'an ra ñayó'o, ta ɔn ta'an ka naki'in n̄ivi Níma Ndios saá, chi ɔn ta'an tɔndaḡ kivi ña ndikó taJesús ñoyívi n̄ino nɔɔ yóo ñalivi ká'no xí'in Ndios.

*Tɔ'on yó'o ká'an xa'ḡ ña náta'vi tá'an n̄ivi xa'ḡ
taJesús*

⁴⁰ Tá xini so'o na ña ká'an taJesús, ta sava n̄ivi n̄ika'an na, káchí na saá:

—Ñandaḡ kíḡ tayó'o kúu taprofeta ká'no ta ndáti ndi kixaḡ —káchí na.

⁴¹ Ta inka na ká'an, káchí na saá:

—Tayó'o kúu Cristo, taḡ ta ti'vi Ndios sakaku ra m̄i yó —káchí na.

Ta sava na ká'an:

—On kivi kuu tayó'o Cristo chi Cristo on kivi kuu ra ta kixi ñoo estado Galilea. ⁴² To'on Ndios ña ñitaa na xina'á káchí ña Cristo kuu ra ñii sa'ya ñani síkuá tarey David, ta kaku ra ñoo Belén ña nákaa estado Judea noo xitaku tarey David, káchí to'on Ndios —káchí na, ká'an na.

⁴³ Ta saá kixá'á na náta'vi tá'an na xa'a taJesus, chi on vása kúchiño ñii koo yu'ú na xa'a ra.

⁴⁴ Sava na kóni na tiin na ra ña ko'on ra ve'e kaa, ta nda ñii na ni-kuchiño ña tondaa na tiin na ra.

To'on yó'o ká'an ña ndí napolícia naka'nda ini na ña xini so'o na to'on taJesus

⁴⁵ Ta saá napolícia ndikó na kixaa na noo ndoo nafariseo xí'in inká naná'no noo nasutu. Ta nayó'o nindaká to'on na napolícia yó'o:

—¿Ndachun ni-tiin ndó taJesus kixi ra yó'o xí'in ndó? —káchí na.

⁴⁶ Ta ndakuijn napolícia nika'an na:

—Nda ñii yichi on ta'an koni so'o ndi ñii ta ká'an ra to'on ndatan ká'an tayó'o —káchí na.

⁴⁷ Ta ndakuijn nafariseo, nika'an na, káchí na saá:

—¿Án xa sandá'ví ra ndó'ó? ⁴⁸ Chi nda ñii naná'no ñoo yó'o, ta nda ñii mii ndi nafariseo on vása kándixa ndi ra. ⁴⁹ Ta ñivi na chikaa so'o ña ká'an ra, nayó'o kuu na on vása xini va'a ndayi Ndios ña ñitaa taMoisés, ta ñivi na ñitavi chi'ña kuu nayó'o —káchí nafariseo xí'in napolícia.

⁵⁰ Ta ñii tafariseo ta yoo xí'in nayó'o kuu taNicodemo, ta tayó'o kuu ta ya'chi ka nixa'an

ra ñii ñoo ñoo taJesús. Ta vitin ká'an ra xí'in nafariseo yó'o, káchí ra saá:

⁵¹ —Ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés ña kándixa yó káchí ña saá: Tá yóo ñivi taxi kuachi xa'a ñii taa, ta saá si'na nachiño xini ñó'ó koni so'o na to'on ña ka'an mji ra ndakuijn ra xa'a ra. Ta saá nachiño kuchiño kasa nani na xa'a ra án ndiso ra kuachi. Saá káchí ndayí ña kándixa yó —káchí taNicodemo xí'in na.

⁵² Ta ndakuijn na, ñika'an na xí'in ra:

—¿Án yó'ó kúu tatá'an ra? ¿Án taño Galilea kúu yó'ó xí'in ra? Xini ñó'ó ka'vi va'a ún to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ta saá kundaa ini ún ndi nda ñii taprofeta on ta'an kee ra ñoo estado Galilea —káchí na xí'in taNicodemo.

⁵³ Ta saá kee ndi'i na kuano'o na ve'e na.

8

*Tō'on yó'o ká'an ña xa'a
ñii ña'a ñá ñikivi kuachi xí'in ñii taa*

¹ Ta taJesús ku'a'an ra, ta ku'a'an ndaa ra ñii xiki ña naní Xiki tón Olivo. ² Ta ñitivi xitaan inka kivi, ta ndikó taJesús, kixaa ra ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén. Ta saá kixaa ñii ti'vi ká'no ñivi ñoo ra, ta xikoo ra, ta kixá'á ra sáná'a ra ñivi yó'o. ³ Ta saá sava nafariseo xí'in nataa na sáná'a ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés kuiya xina'á, vaxi na ñoo taJesús. Ta kixaa na ñoo ra xí'in ñii ña'a, ñá tjin na, chi naní'i na ñá tá'an mji kí'vi ñá kuachi xí'in ñii taa ta on sivi yij ñá kúu, káchí na. Ta kani ndichi na ñaña'a yó'o ma'ño ñoo ndóo ku'a'a ní ñivi, yatin ñoo yóo taJesús. ⁴ Ta

saá nafariseo xí'in nataa na sáná'a ndayí nika'an na xí'in taJesús, káchí na saá:

—Tata maestro, naní'i ndi ñáña'a yó'o tá'an mji kí'vi ñá kuachi xí'in ñii ta ta on sivi yij ñá kúu. ⁵ Ta ndayí Ndios ña nita ta Moisés xina'á xá'nda chiño ña ndí xini ñó'ó koon yó yuu ndi'i náña'a ná ké'é saá, anda kivi ná. Ta yó'ó, ¿yukia káchí ún xa'a ñayó'o? —káchí na xí'in ra.

⁶ Saá nindaqa to'on na taJesús chi ndúkú na ña nakava ra kuachi, ñakán kuchiño na taxi na kuachi xa'a ra noo nachiño. Ta taJesús on vása ní-ndakuijn ra yu'u na, ta chindee ra noo ra, ta xí'in nduku nda'a ra, kixá'á ra táa ra noo ño'o. ⁷ Ta tuku tuku ndáka to'on na yu kúu ña ke'é na xí'in ñáña'a yó'o. Ta saá taJesús ndaní'i ra noo ra, ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yukú ndó'ó na on koó nda ñii kuachi kómí, ta vitin kuu ndó nanoo sakana yuu sata ñáña'a yó'o —káchí taJesús xí'in na.

⁸ Ta tuku chindee ra noo ra, ta ta ra xí'in nduku nda'a ra noo ño'o. ⁹ Ta nivi yó'o xini so'o na ña nika'an ra xí'in na, ta saá ñii ñii na kee na ku'a'an na. Si'na kee na xiku'a'a ní ka, ta saá xikundikon ndi'i inká na, ku'a'an na. Ta saá sijn laá kuiti ñáña'a yó'o nindo ñíndichi noo taJesús. ¹⁰ Ta taJesús ndaní'i ra noo ra, ta nindaqa to'on ra ñáña'a yó'o, káchí ra xí'in ñá:

—Nana, ¿míchí ku'a'an nivi na chika kuachi sata ún? ¿An on koó nda ñii nayó'o yita na k'a'an na ndí xini ñó'ó kivi ún? —káchí ra xí'in ñá.

¹¹ Ta ndakuijn ñá, nika'an ñá:

—On koó ka nda ñii nivi na k'a'an xini ñó'ó kivi yita yó'o, Tata.

Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra saá:

—Ta ni yi'i, on ka'anj ndí xínj ñó'ó kivi ún, nana. Ta vitin kuano'o ún, ta on kivi ka ún kuachi —káchí taJesús xí'in ñá.

To'on yó'o ká'an ña taJesús kúu ño'o ndino'o yé'e

¹² Ta saá taJesús tuku nika'an ra xí'in nivi na ndóo ve'e ño'o yó'o:

—Yi'i kúu ño'o ndino'o yé'e noo nivi ñoyívi. Ta ndi'i nivi na kundikon yi'i, on ko'on ka na yichi naa ní ña on vá'a, chi kukomí na ño'o ndino'o ña taxi kutaku ndino'o na —káchí taJesús.

¹³ Ta nafariseo nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Ndasaá kuiti mii ún ká'an ún ndakuijn ún xa'a ún, ta on koó inka nivi ndakuijn xa'a ún. Ta saá ña ká'an ún xa'a mii ún, on vása ndáya'ví ña noo ndi —káchí na xí'in taJesús.

¹⁴ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in na:

—Vará ndakuijn xa'a mii, ta saá ni, ña ndáya'ví kúu to'on ña ká'anj, chi xínj va'aj míchí kixi j, ta xínj va'aj míchí ko'on j. Ta ndó'ó, on vása xínj ndó míchí kixi j, ta ni on vása xínj ndó míchí ko'on j. ¹⁵ Ta ndó'ó, ndasaá kuiti xí'in ñandíchí sijn nivi kisa nani ndó xa'a kuachi inka nivi. Ta yi'i, on vása kisa nani xa'a kuachi nda ñii nivi vitin. ¹⁶ Ta saá ni, táná kasa nani xa'a kuachi nivi, ta xí'in ña ndixa ndaa ke'éj saá. Chi on sivi ñii laá mii kasa nani xa'a kuachi nivi, ta Yiváj Ndios, ta ta tvi'vi yi'i, ñii yóo ra xí'in ña kasa nani ndi xa'a kuachi nivi. ¹⁷ Yóo ndayí ña kisa ndivi ndó ña káchí ndí xínj ñó'ó koo ovi nivi, tá ñii koo yu'ú to'on ña ndakuijn na ovi yó'o,

ta saá va'a kandixa yó ña ká'an na, chi saá kisa ndaa na xa'a kuachi, káchí ndayí ña kisa ndivi ndó. ¹⁸ Ta yi'i kúu ñii taa ta ndákuiin xa'a mii i, ta Yivá i, taa ta ti'ví yi'i, kúu inká ta ndákuiin xa'a i —káchí ta Jesús xí'in na.

¹⁹ Ta saá nindaka to'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—¿Mikía yoo Yivá ún? —káchí na.

Ta ndakuiin ta Jesús, nika'an ra xí'in na:

—On vása xini ndó yi'i, ni on vása xini ndó Yivá i. Tá kundaa ini ndó yu kúu i, níkúu, ta saá ndixa kundaa ini ndó yu kúu Yivá i —káchí ta Jesús xí'in na.

²⁰ Ndi'i to'on yó'o nika'an ta Jesús xí'in na kivi yoo ra ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, chi yoo ra sáná'a ra nivi na ndoo yatin noo yita caja noo táan na si'ún ña sóko nivi noo Ndios. Ta nda ñii nivi ni-tiin na ra ña nataxi na ra nda'a nachíño, chi on ta'an tondaa kivi chitóni Ndios saá ke'é na xí'in ra.

*To'on yó'o ká'an ña
ndí ta Jesús on sivi taa ta ñoyivi yó'o kúu ra*

²¹ Ta saá nika'an ta Jesús xí'in na:

—Yachi ní kee i ko'on i, ta ndó'o nandukú ndó yi'i, ta on kuchiño ndó naní'i ndó yi'i. Saá chi on xiin ndó ndikó ini ndó xa'a kuachi ndiso ndó, ta ndixa kivi ndó xí'in kuachi ndiso ndó. Ta saá on kivi ko'on ndó ta xaa ndó noo ko'on i —káchí ra.

²² Ta naná'no noo najudío ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—On kivi ko'on yó noo ko'on ra, káchí ra. ¿Án xáni sini ra ka'ni xí'in mii ra, ñakán nika'an ra saá? —káchí na ká'an na xí'in tá'an na.

²³ Ta ñika'an ta Jesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ndi'i ndó'ó kúu ndó ñivi ñoyívi yó'o, ta ndasaá kuiti ndíkõn ndó yichí ñoyívi yó'o. Ta yí'i, ta ta kẹe ñoyívi ñino kúu i, ta õn vása ndíkõn i yichí ñoyívi yó'o. ²⁴ Xa ndato'on i xí'in ndó ndixa kivi ndó xí'in kuachi ndiso ndó. Saá chi tá õn vása kándixa ndó to'on ña ndato'on i xa'a i xí'in ndó yu kúu yí'i, ta ndixa kivi ndó xí'in kuachi ndiso ndó —káchí ta Jesús xí'in na.

²⁵ Ta saá ñika'an na xí'in ra:

—Ta yó'ó, ¿yu kúu ún? —káchí na xí'in ra.

Ta ndakuin ra, ñika'an ra xí'in na:

—Tanda kivi kixá'á i ká'an i xí'in ndó, xa ndato'on i xí'in ndó yu kúu i. ²⁶ Yóo ku'a ní ña kúchiño ká'an i xí'in ndó xa'a ña õn vá'a ké'é ndó. Saá chi ta ta tì'ví yí'i vaxi i kúu tãdaa ndino'o, ta ñii kì'va saá ndatán yóo to'on ña xini so'o i ká'an ra, saá yóo ña ká'an i xí'in ñivi ñoyívi yó'o —káchí ta Jesús xí'in na.

²⁷ Ta ñivi yó'o õn vása ní-kundaã ini na ndí ta Jesús ká'an ra xa'a Yivá ra Ndios. ²⁸ Ta saá ñika'an ka ta Jesús xí'in na, káchí ra:

—Ta ñii kivi tiin ndó yí'i ta ndan'i ndó yí'i, ta ta kixi nõõ Ndios, ta katakaã ndaa ndó yí'i ñii nõõ síkón. Ta saá kundaã ini ndó yu kúu i. Ta kivi yó'o ndixa kundaã ini ndó ndí nda ñii chiño õn vása kisa ndivi mató'ón i ña, ta ni õn vása ká'an i to'on ña vaxi kuiti sin i mii i. Ndasaa kuiti to'on ña ká'an Yivá i xí'in i, ñayó'o kúu ña ká'an i xí'in ñivi. ²⁹ Ta ta tì'ví yí'i vaxi i, yóo ra xí'in i ndi'i saá kivi, ta nda ñii kivi õn vása sãdakoo mató'ón ra yí'i, chi ndi'i saá kivi kisa ndivi i

chiño ña kúsiḡ ini ra xíni ra —káchí taḡJesús xí'in na.

³⁰ Tá xíniḡ so'o na ña ñika'aḡan ra, ta kuḡ'a ní ñivi na ndóo yó'o kaḡdixa na ra.

Tḡ'on yó'o ká'aḡn ña ndí ña ndixa ndaḡa ndino'o kúu ña saña ñivi ko'on ndíka na noḡ ña on vá'a

³¹ Ta saá ñika'aḡan taḡJesús xí'in najudío na xa kaḡdixa ña'á:

—Ta ndó'ó, tá ñii ñii kiviḡ vaḡi chikaḡa so'o ndó to'onḡ, ta kasa ndivi ndó to'on ña sán'aḡi ndó'ó, ta saá kuu ndó ñivi na ndino'o ini ndíkon ndó yi'ḡ. ³² Ta saá konḡ va'a ndó yu kúu ña ndixa ndaḡa ndino'o, ta ñandḡa ndino'o yó'o kúu ña saña ndó ña kuchiño ko'on ndíkaḡa ndó —káchí taḡJesús xí'in na.

³³ Ta ndakuiḡn na, ñika'aḡan na, káchí na saá:

—Ndi'ḡi kúu ndi sa'ya ñani síkuá taḡAbraham, ta nda ñii kiviḡ on vása ní-xikuu ndi namozo na on vása kómí ndayí sandakoo na chiño ña kisa chiño na noḡ napatrón na. ¿Ndaḡhun ká'aḡn ún xí'in ndi ñii kiviḡ vaḡi saña ndi ko'on ndíkaḡa ndi?

³⁴ Ta ndakuiḡn taḡJesús, ñika'aḡan ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaḡa kúu to'on ká'aḡni xí'in ndó: Ndi'i ñivi na ké'é ña on vá'a, nayó'o yóo na ndatán yóo namozo na kisa chiño noḡ ña on vá'a, chi ña on vá'a yó'o kúu ña xá'nda chiño noḡ na. ³⁵ Nda ñii ñivi na ndasaá kuiti kisa chiño noḡ taká'no, on vása kómí nayó'o ndayí kutaku na ve'e taká'no ndi'i saá kiviḡ ña vaḡi. Ta taḡa ta kúu sa'ya mḡi taká'no xí'in ve'e, ndixa kómí tayó'o ndayí kutaku ra ve'e yivá ra ndi'i saá kiviḡ.

³⁶ Ta saá ndixa tá Sa'ya mḡi Taḡa taḡKá'no kúu taḡa ta saña ndó'ó ko'on ndíkaḡa ndó noḡ ña on vá'a, ta mḡi ña ndixa ndaḡa ko'on ndíkaḡa ndó, ta ña on

vá'a ɔn kukomí ka ña ndayí ka'nda chiño ña ɔo ndó. ³⁷ Xíni va'a i ndó'ó kúu ndó sa'ya ñani síkuá taAbraham. Ta saá ni, kóni ndó ka'ni ndó yi'i, chi ɔn xjin ndó naki'in va'a ndó to'on i ña kutaku ña ini ndó. ³⁸ Yi'i ká'an i xí'in ndó ndasaá kuiti ña xini i ta xini so'o i ɔo nixiyo i xí'in Yivá i. Ta ndó'ó, ké'é ndó ndasaá kuiti ña xini so'o ndó ká'an yivá ndó xí'in ndó —káchí taJesús xí'in na.

To'on yó'o ká'an yu kúu yivá nivi na ɔn xjin naki'in ñandaa

³⁹ Ta ndakuiin na, nika'an na xí'in taJesús:

—TaAbraham kúu yivá ndi —káchí na xí'in ra.

Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Tá sa'ya ndino'o taAbraham kúu ndó, ta saá ko'on ndó kundikon ndó yichi ra, níkuu. ⁴⁰ Ta ndó'ó, ɔn vása ndikon ndó yichi taAbraham, chi kóni ndó ka'ni ndó yi'i, ta yi'i kúu ta ká'an to'on ña ndaa, ña kúu to'on ña xini so'o i nika'an Ndios xí'in i. Ta taAbraham, ɔn vása ní-ke'é ra ndatán ké'é ndó vitin. ⁴¹ Ta ndó'ó, ké'é ndó ndatán yóo ña ké'é mji yivá ndó —káchí ra xí'in na.

—On sivi sa'ya sáká kúu ndi. Chi xini ndi ñii laá kúu yivá ndi, ta kúu Ndios —káchí na xí'in ra.

⁴² Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Tá ndixa Ndios kúu yivá ndó, ta saá kuki'vi ini ndó koni ndó yi'i, chi yi'i kee i ɔo Ndios, ta kixaa i yóo i yó'o vitin. Ta ɔn vása ní-kixaa i xí'in ndayí mji i, ta xí'in ndayí Ndios kixaa i, chi Ndios kúu ta ti'vi yi'i vaxi i. ⁴³ ¿Ndachun ɔn vása kúnda ini ndó to'on ña ká'an i xí'in ndó? ɔn vása kúchiño ndó kúnda ini ndó chi ɔn xjin ndó

chikaa sɔ'o ndó tɔ'on i. ⁴⁴ Saá chi yivá ndó kúu ñanímá ndivá'a ká'no, ta ndó'ó kóni ndó kasa ndivi ndó ña ɔn vá'a ña sakusi ndó ini yivá ndó. Tãnda kixá'á kivi noó tãnda vitin ñanímá ndivá'a ká'no yó'o kúu ña xá'ni nivi. Ta ñandivá'a ká'no yó'o, nda lo'o ɔn vása ndíkɔn ña yichj ndaa, saá chi nda lo'o ɔn vása yóo ña ndixa ndaa ini ña. Tɔ'on ña vatá ká'an ña kúu tɔ'on ña káku ini mji ña, chi ndixa nina ñavatá kuiti kúu ñanímá ndivá'a ká'no, ta kúu ña yivá ndi'i ñavatá. ⁴⁵ Ta yi'i, ká'an i ñandaa xí'in ndó, ta xa'a ñayó'o, ɔn xjin ndó kandixa ndó yi'i. ⁴⁶ ¿Án yóo ñii ndó'ó na kúchiño naní'i ndó ta kasa ndaa ndó xa'a ñii ña ɔn vá'a ke'é i? Tá tɔ'on ña ndixa ndaa kúu ña ká'an i xí'in ndó, ta saá, ¿ndachun ɔn xjin ndó kandixa ndó tɔ'on ká'an i? ⁴⁷ Ndi'i nivi na kúu sa'ya ndino'o Ndios chíkaa sɔ'o na tɔ'on ña ká'an ra. Ta ndó'ó, ɔn sivi sa'ya Ndios kúu ndó, ñakán ɔn vása chíkaa sɔ'o ndó tɔ'on ña ká'an Ndios —káchí tãJesús xí'in na.

Tɔ'on yó'o ká'an ña ndi ɔn tã'an ka kaku tãAbraham ta xa yóo tãJesús

⁴⁸ Ta ndakuijn sava najudío, ñika'an na xí'in tãJesús, káchí na saá:

—¿Án ɔn sivi ndixa yó'ó kúu ún tãñoo Samaria? ¿Án ɔn sivi ndixa kúu ún tãa tã kómí ñii ñanímá ndivá'a ña sáka ní sijnj ún?

⁴⁹ Ta ndakuijn tãJesús, ñika'an ra xí'in na:

—On koó nímá ndivá'a kómí j, ta ndixa kisa tɔ'ó j Yivá j Ndios. Ta ndó'ó, nda lo'o ɔn vása kisa tɔ'ó ndó yi'i. ⁵⁰ Ta ɔn vása ndúkú j ña kasa ká'no nivi yi'i. Ta saá ni, yóo inkã Tãa tãKá'no,

ta tayó'o kúu tã ndúkú ña kasa ká'no ñivi yí'í, ta m̄i ra kúu tã kisa nani xa'a kuachi xí'in ñandaã. ⁵¹ Ña ndixa ndaa ká'an̄ i ndí ndi'i ñivi na chíkaa so'o to'on ña sáná'a i, on kivi nayó'o, ta kutaku na ndi'i saá kivi vaxi —káchí tãJesús xí'in na.

⁵² Ta saá najudío ñika'an̄ na xí'in ra, káchí na saá:

—Vitin xini va'a ndi ndí ndixa kómí ún níma ndiva'a, chi nina to'on sana ká'an̄ ún. Saá chi m̄i taxii síkuá yó tãAbraham xí'in ndi'i inka naprofeta na ñika'an̄ to'on Ndios xina'á, nayó'o ñixi'í ndi'i na. Ta yó'ó, káchí ún ña táná chíkaa so'o ñivi to'on ña sáná'a ún, ta nda ñii kivi on kivi na. ⁵³ ¿An xani sini ún kúu ún tã ká'no ka noo tãAbraham, xii síkuá yó? ¿An xani sini ún kúu ún tã ká'no ka noo inka naprofeta? Ndi'i nayó'o, xa ñixi'í na. ¿Yu kúu yó'ó, ñakan kisa ká'no xí'in m̄i ún? —káchí na xí'in ra.

⁵⁴ Ta ndakuijn tãJesús, ñika'an̄ ra xí'in na:

—Ta yi'í, táná kasa ká'no xí'in m̄i i, ta on vása ndaya'ví ña ké'é i saá. Ta Yivá i kúu tã tã kisa ká'no yi'í, ta Yivá i yó'o kúu Ndios tã tã kisa ká'no ndó, káchí ndó. ⁵⁵ Ta ndó'ó, on vása xini ndó Yivá i Ndios, ta yi'í xini va'a i ra. Chi tá yi'í ná ka'an̄ i on vása xini i ra, ta kuu ñii tã tã ká'an̄ to'on vatá kuiti, ñii kiva ndatán yóo m̄i ndó ká'an̄ ndó nina to'on vatá. Ta ña ndixa ndaa kúu ña xini va'a i Yivá i Ndios ta chíkaa so'o i to'on ká'an̄ ra. ⁵⁶ Kuiva xina'á taxii síkuá ndó tãAbraham kusi ní ini ra xa'a ña ñika'an̄ Ndios xí'in ra ndí koto ra ña kixaa i ñoyívi yó'o. Ta saá ndixa xini tãAbraham kixaa i ñoyívi yó'o, ta kusii ní ini ra xini ra ñayó'o —káchí tãJesús xí'in na.

57 Ta n̄ikā'ān najudío xí'in taJesús, káchí na saá:

—Ni on ta'án kukomí ún ovi siko uxu kuiya, ta ká'ān ún xa xini ún taAbraham. ¿Ndasaá kuchiño kandixa ndi ña ká'ān ún? —káchí na xí'in ra.

58 Ta ndakuijn taJesús, n̄ikā'ān ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa ká'ān i xí'in ndó ndi kivi on ta'án ka kaku taAbraham, xa yoo i ta xa taku i —káchí ra.

59 Tá ndi'i xini so'o na to'on yó'o, ta n̄isaa ní ka ini na xini na taJesús, ta kixá'á na t̄in na yuu, ña kóni na koon na yuu ra ña ka'ni na ra. Ta taJesús n̄ikí'vi ra ma'ño n̄ivi, ta n̄i-kuchiño na koni ka na ra, ta kee ra ve'e ño'o ká'no kuā'ān ra.

9

To'on yó'o ká'ān ña taJesús sanda'a ra ñii ta ta kuáá

1 Ta taJesús xika ra kuā'ān ra, ta nakutá'an ra xí'in ñii ta ta kuáá. Ta tayó'o, ta kuáá nduchu noo kúu ra kaku ra. 2 Ta naxíka xí'in taJesús n̄indakā to'on na ra, káchí na saá:

—Tata Rabí, ¿yukú na ndíso kuachi, xa'a ña kaku tayó'o kuáá nduchu noo ra? ¿Án yivá ra xí'in si'í ra, án m̄i ra ndíso kuachi xa'a ña kaku kuáá ra?

3 Ta ndakuijn taJesús, n̄ikā'ān ra:

—On sivi kuachi m̄i ra kúu ña, ni on sivi kuachi yivá ra xí'in si'í ra kúu ña kaku ra saá. Tayó'o kaku kuáá ra xa'a ña kuchiño koto n̄ivi chiño va'a ña kasa ndivi Ndios xí'in ra. 4 Vitin kúu kivi ndivi yé'e ño'o, ta xini ñó'ó yó kasa

ndivi yó chiño Ndios, ƚa ƚa ƚi'ví yi'i kixaā i. Saá chi vāxi ña kuñoó, ta saá tá kixaā ñanaa ní, ta ndā ñii n̄ivi on kivi kā kasa chiño na. ⁵ Ta ndi'i kivi ña yóo kā i ñoyívi yó'o, yi'i kúu i ño'o yé'e noo ndi'i n̄ivi ná saná'a i yichí ña ndaā —káchí ƚa Jesús xí'in na.

⁶ Ta saá ƚa Jesús, chikaā ra tásii yu'u ra noo ño'o noo ñíndichi ra, ta kisa va'a ra lo'o nda'yi xí'in tásii yu'u ra, ta chínóo ra lo'o nda'yi yó'o satā ndiovi nduchu noo ƚakuáá yó'o, ⁷ ta ñika'an ra xí'in ƚakuáá, káchí ra saá:

—Va'a vitin kuá'an ún pozo naní Siloé, ta nakata ún nduchu noo ún xí'in takuii pozo yó'o —káchí ƚa Jesús xí'in ra. (Ta to'on Siloé kóni káchí ña: ƚa ƚa ƚi'ví na kuá'an.)

Ta saá kee ƚakuáá kuá'an ra noo yóo pozo yó'o, ta ñixaā ra, ta nakata ra nduchu noo ra xí'in takuii pozo. Ta saá ndikó ra kuano'o ra ve'e ra, ta xa va'a xíto nduchu noo ra, chi xa nduva'a ra. ⁸ Ta n̄ivi na táku yatin noo yóo ra, xí'in inká n̄ivi na xini ña'á kivi xindukú chi'ña ra si'ún noo na, nayó'o ñika'an na, káchí na saá:

—¿Án on sivi ƚayó'o kúu ƚa ƚa ñixiyo xindukú chi'ña si'ún noo n̄ivi? —káchí na, ká'an na.

⁹ —Ndixa ƚayó'o kúu ra —káchí sava na.

Ta inká na ñika'an:

—Ó'on, on sivi ƚayó'o kúu ra, ndasaá kuiti ná'a ra ndatan ná'a ƚa xindukú chi'ña —káchí na.

Ta m̄i ra, ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndixa yi'i kúu ƚa ƚa xikuu ƚakuáá ƚa xindukú chi'ña —káchí ra xí'in na.

¹⁰ Ta saá ñindaƚa to'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—¿Ndasaá va'a xító nduchū noo ún vitin?
—káchí na xí'in ra.

¹¹ Ta ndakuijn ra, nika'an ra:

—Taa ta naní Jesús kisa va'a ra lo'o nda'yi ta chínóo ndaa ra ña sata nduchū noo i. Ta nika'an ra xí'in i ko'on i nakata i noo i xí'in takuií tá ñó'o ini pozo Siloé. Tá ndi'i kisa ndivi i ñayó'o, ta saá va'a tívi xító i —káchí ra xí'in na.

¹² —Ta vitin, ¿míkía yoo ta ke'é saá xí'in ún?
—káchí na xí'in ra.

—On vása xini i —káchí ra.

Tq'on yó'o ká'an ña

nafariseo nindaqa tq'on na taa ta xikuu takuáá

¹³ Ta nivi kóni na ndí taa ta xikuu takuáá yó'o ko'on ra xí'in na noo nafariseo, ta saá kee ra ku'a'an ra xí'in na. ¹⁴ Saá chi ñii kivi yii ña nákindée najudío kuu kivi ña ta Jesús kisa va'a ra nda'yi ta chínóo ra lo'o ña sata nduchū noo takuáá, ta va'a nátivi xító tayó'o. ¹⁵ Ta saá nixaa ra xí'in na, ta nafariseo nindaqa tq'on na taa ta xikuu takuáá yó'o, káchí na xí'in ra:

—¿Ndasaá va'a xító nduchū noo ún? —káchí na.

Ta ndakuijn ra, nika'an ra xí'in na:

—Chínóo ndaa ra lo'o nda'yi sata nduchū noo i, ta saá nakata i noo i xí'in takuií, ta xí'in ña ke'é i saá va'a xító i vitin —káchí ra.

¹⁶ Ta sava nafariseo nika'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Taa ta ke'é saá xí'in tayó'o on kivi kuu ra ñii taa ta kixi noo Ndios, chi on vása kisa tq'ó ra ndayí Ndios ña káchí on vá'a kasa chiño yó kivi yii —káchí na, ká'an na.

Ta inká na ká'an, káchí na saá:

—Ndixa taa tã vã'a kúu ra chi ndã ñii tã tã ɔn vã'a ɔn kúchiño ra ke'é ra milagro vã'a ndatán yóo ña ké'é tayó'o —káchí na.

Ta saá ɔn vása kivi koo yu'ú na xã'a tãJesús.
 17 Ta tuku nĩndakã tɔ'on nafariseo tã tã xĩkuu tãkuáá:

—Ta, ¿yukíã káchí yó'ó xã'a ra? Chi yó'ó kúu tã tã sanda'a ra nduchũ nɔɔ.

Ta ndakuijn tã tã xĩkuu tãkuáá, nĩkã'an ra xí'in na:

—Ñii tãprofeta kúu ra —káchí ra.

18 Ta naná'no nɔɔ najudío ɔn xijn na kandixa na ndí ndixa tayó'o xĩkuu tãkuáá ta vitin nduvã'a ra. Ta saá kãna na yivá ra xí'in si'í ra vaxi na ña kasa ndãã na ndi'i ñayó'o. 19 Ta saá nĩndakã tɔ'on na yivá tayó'o xí'in si'í ra, káchí na saá:

—¿Án ña ndixa ndãã tayó'o kúu sã'ya ndó? Chi kãku ra kúu ra tãkuáá, káchí ndó, ta vitin, ¿ndãchun vã'a xito ra?

20 Ta ndakuijn yivá ra xí'in si'í ra, káchí na saá:

—Ndixa xínĩ ndĩ tayó'o kúu sã'ya ndĩ, ta xínĩ ndĩ tã kãku kuáá kúu ra. 21 Ta ɔn vása xínĩ ndĩ ndãchun vã'a xito ra vitin, ni ɔn vása xínĩ ndĩ yu kúu tã tã sanda'a nduchũ nɔɔ ra. Vã'a ndakã tɔ'on ndó mii sã'ya ndĩ yó'o ndasaá yóo ña nduvã'a nduchũ nɔɔ ra, chi xa tãchée kúu mii ra vitin, ta vã'a kúchiño ra ndakuijn ra xã'a mii ra —káchí na xí'in naná'no nɔɔ najudío yó'o.

22 Nĩkã'an yivá ra xí'in si'í ra saá, chi yí'ví na kɔtɔ naná'no nɔɔ najudío saxɔ'vĩ ña'á na, chi naná'no yó'o xa xã'nda chiño na ndí ndã ñii nĩvi ɔn kã'an na káchí na ndí tãJesús kúu Cristo, tã tã tĩ'ví Ndios. Ta ndi'i nĩvi na kã'an saá ɔn

kívi k̄i'vi k̄a na ini ve'e ño'o sinagoga, ni on k̄ívi kutá'an k̄a na x̄í'in ink̄a najudío, káchí naná'no yó'o. ²³ Ta x̄a'a ña ȳiyo kundo'o na saá, yivá ta x̄ikuu takuáá x̄í'in si'í ra ndakuijn na ñika'an na: “Sa'ya ndi xa kúu ra tachée vitin, va'a k̄a ndaka to'on ndó m̄ji ra”, káchí na x̄í'in naná'no noo najudío.

²⁴ Ta saá tuku kana nafariseo ta ta x̄ikuu takuáá, ta ñika'an na x̄í'in ra:

—Va'a kasa ká'no ún Ndios x̄a'a ña va'a x̄íto nduchū noo ún. Saá chi m̄ji ndi, x̄ini ndi ña ta Jesús yó'o kúu ta ta ké'é ña on vá'a —káchí na x̄í'in ra.

²⁵ Ta ndakuijn ra, ñika'an ra saá:

—On vása lo'o x̄ini tá ta ta ké'é ña on vá'a kúu ra. Ta ñii laá ñandixa x̄ini va'a i kúu ñayó'o: takuáá x̄ikuu i, ta vitin va'a x̄íto i —káchí ra.

²⁶ Ta tuku ñindak̄a to'on na ra:

—¿Yukia ké'é ra x̄í'in ún? ¿Ndasaá yóo ña va'a x̄íto nduchū noo ún vitin? —káchí na.

²⁷ Ta tuku ndakuijn ra, ñika'an ra, káchí ra saá x̄í'in na:

—Xa ndato'on ndi'i x̄í'in ndó ndasaá ké'é ra x̄í'in i, ta on x̄iin ndó kandixa ndó ña ñika'an i. ¿Ndachun kóni ndó tuku ink̄a yichi ndato'on i x̄í'in ndó ndasaá ké'é ra x̄í'in i? ¿Án saá tuku m̄ji ndó vitin kóni ndó kundikon ndó ra x̄í'in i? —káchí ra x̄í'in na.

²⁸ Tá ndi'i x̄ini so'o na ña ñika'an tayó'o, ta k̄ixá'á na s̄a ní ini na x̄ini na ra, ta kándiva'a na x̄í'in ra, káchí na saá:

—Yó'o kúu ta ta ndikon s̄ata ta ta ké'é ña on vá'a yó'o. Ta ndi'i kúu na ndixa ndikon yichi ta Moisés, tax̄ii síkuá yó. ²⁹ Chi x̄ini ndi ndixa

Ndios n̄ik̄a'ʌn ra xí'in ta Moisés, ta ta Jesús yó'o, ʊn vása x̄in̄i ndi míchí k̄ixi ra —káchí na.

³⁰ Ta ndakuijn ra, n̄ik̄a'ʌn ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndixa náka'nda ini i x̄in̄i s̄o'o i t̄o'on ká'ʌn ndó, chi ká'ʌn ndó ʊn vása x̄in̄i ndó míchí k̄ixi ra, ta tayó'o kúu t̄a t̄a sanda'a nduch̄u n̄o'o i. ³¹ Ta x̄in̄i yó ndí Ndios ʊn vása chíkaʌ s̄o'o ra t̄o'on ña ká'ʌn n̄ivi na ké'é ña ʊn vá'a. Ta Ndios ndixa chíkaʌ s̄o'o ra t̄o'on ña ká'ʌn n̄ivi na kisa t̄o'ó ña'á, na kúu na kisa ndivi ña kóni ra. ³² T̄anda k̄iv̄i n̄o'ó k̄u'va'a ñoyívi yó'o, t̄anda k̄iv̄i vitin nda ñii n̄ivi ʊn t̄a'ʌn koni s̄o'o na x̄a'a ñii t̄a t̄a sanda'a nduch̄u n̄o'o ñii t̄a k̄aku kuáá, ta va'a x̄ito ra. ³³ Tá ʊn vása ní-kixi t̄a yó'o n̄o'o Ndios, ta saá ʊn koo ndee kukomí ra ke'é ra ñava'a —káchí ra xí'in na.

³⁴ Ta ndakuijn na, n̄ik̄a'ʌn na xí'in ra:

—i T̄a t̄a kómí chí'ña kúu yó'ó! i Nda k̄iv̄i k̄aku ún t̄anda vitin t̄a t̄a ʊn vá'a kúu ún! i Án x̄ani s̄in̄i ún kúu ún t̄a t̄a ndíchí ka, ñakán kóni ún saná'a ún ndi'j? —káchí na xí'in ra.

Ta saá t̄axin va'a na ra ve'e ño'o sinagoga, ta ku'ʌn ra ke'e.

T̄o'on yó'o ká'ʌn ña ndí n̄ivi na ʊn x̄ijn kandixa ñand̄a, ndat̄án yóo nakuáá, saá yóo nayó'o

³⁵ K̄iv̄i x̄in̄i s̄o'o ta Jesús ña t̄axin va'a na t̄a t̄a x̄ikuu t̄akuáá yó'o, ta ʊn taxi ka na k̄i'vi ra ini ve'e ño'o sinagoga, ta saá ta Jesús n̄andukú ra tayó'o, ta naní'i ña'á ra, ta n̄ik̄a'ʌn ra xí'in ra, káchí ra saá:

—i Án kándixa ún t̄a t̄a k̄ixi n̄o'o Ndios? —káchí ra xí'in ra.

36 —¿Yu kúu tayó'o, tata? Ka'an ún xí'in i, chi kóni kandixa i ra —káchí ra, ndakuijn ra.

37 Ta nika'an taJesús xí'in ra:

—Xí'in nduchy noo ún xa xini ún ra, taa ta ka'an xí'in ún vitin kúu ra —káchí ra.

38 Ta saá ndakuijn ra, nika'an ra xí'in taJesús:

—Tata, taKá'no noo i kúu ún, kándixa i yó'ó —káchí ra, ta kisa ká'no ña'á ra.

39 Ta taJesús nika'an ra, káchí ra saá:

—Kixaa i ñoyivi yó'o xa'a ña sanativi i ndasaá yóo ini ñivi, án ñivi na kándixa ñandaa kúu na, án ñivi na on xijn kandixa ñandaa kúu na. Ta saá ñivi na on kivi koto, chi ndixa nakuáá kúu na, sanda'a i nduchy noo nayó'o ña va'a koto na. Ta ñivi na va'a xító, tá on xijn na kandixa na to'on ña ndaa, ta nayó'o ku'a'an na yichi on vá'a ña kúu noo naa, ta tondaa na koo na ndatán yóo ñivi nakuáá.

40 Ta sava nafariseo yíta na yó'o, ta xini so'o na ña nika'an taJesús, ta nindaká to'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—¿Án kóni ún kachí ún ndí ndi'j kúu ñivi nakuáá? —káchí na xí'in ra.

41 Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Tá ndixa ndó'ó kúu ndó ñivi nakuáá, níkuu, ta saá on vása ndíso ndó kuachi xa'a ña on vása xító nduchy noo ndó. Ta ndó'ó, vará káchí ndó ndí va'a ní xító nduchy noo ndó, ta on xijn ndó koto ndó ñandaa, ni on xijn ndó kandixa ndó ña. Ta xa'a ñayó'o, ndíso ka ndó kuachi noo Ndios —káchí taJesús xí'in na.

10

Tọ'on yó'o ká'ạn ña xq'a ñii ẵa ẵa vạ'a ndáa tındikachi

¹ Ta saá ẵaJesús ndạtọ'on ra ñii cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá xí'in na:

—Ña ndixa ndạạ ká'ạn ẵi xí'in ndó tọ'on yó'o. Tá yóo ñii korra ñọọ kísịn tındikachi, ta kịxạạ ñii ẵa, ta ẵayó'o ñakundeé ra kị'vi ra ñii xiiña ñọọ ẵon sịví yé'é kúu, ta ña kẹ'é ra saá táxi ña kundạạ ini yó ndí ẵayó'o ẵon sịví ẵa ẵa vạ'a kúu ra, ta ẵayó'o kúu ra ẵa ẵakuí'ná. ² Tá yóo inka ẵa ẵa kịxạạ, ta xító yó ẵayó'o kuạn kị'vi ra yé'é korra ñọọ ñó'o tındikachi, ta saá kúndạạ ini yó ndí ndixa ẵayó'o kúu ra ẵa ẵa ndáa tındikachi yó'o. ³ Ta inka ẵa ẵa ndáa yé'é ña ndási korra ñọọ ñó'o tındikachi, tá xító ẵayó'o vạxi ẵa ẵa ndáa ndikachi, ta nakoná ra yé'é ña kị'vi ẵa ẵa ndáa tındikachi. Ta ẵa ẵa ndáa tındikachi yó'o kána ra, ká'ạn ra ñii ñii kịvi tındikachi sạạ ra ña kundikọn rí sạạ ra. Ta saá ñii ñii tındikachi yó'o xini sọ'o rí ẵachị ẵayó'o, ta kée rí kuạ'ạn rí ndikọn rí sạạ ra. ⁴ Tá ndi'i kẹe ndi'i tındikachi sạạ ra, ta saá kuạ'ạn sị'na ra, ta ndi'i tịyó'o ndikọn rí kuạ'ạn rí sạạ ra. Saá chi vạ'a xini rí ẵachị xito'o rí. ⁵ Ta tındikachi yó'o ẵon vása kọ'ẵon rí sạạ inka ẵa, chi ẵon vása xini rí ra. Nạ vika xino rí ñọọ ẵayó'o, chi ẵon vása náconi rí ẵachị ká'ạn ra —káchí ẵaJesús, ndạtọ'on ra xí'in na.

⁶ Nạtọ'on ra cuento yó'o xí'in ñivi ña saná'a ra na, ta nayó'o ẵon vása ní-kundạạ ini na yukia kóni káchí cuento yó'o.

Tọ'on yó'o ká'an ña ndí tẹJesús yóo ra ndatán yóo ñii tẹa tẹ vẹ'a ndáa tındikachi

⁷ Ta saá tẹJesús tuku nịkẹ'an ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa ká'an j xí'in ndó: Ndatán yóo yé'é korra nọọ ndási ñó'o tındikachi, saá yóo j. Ta nivi na ndíkọn yí'j, ndatán yóo ndikachi sẹnẹ j saá yóo na. ⁸ Ta ọn tẹ'an kẹ kixaa j ñoyívi yó'o, kixi kuẹ'a ní nivi na ọn vá'a, ta nakuí'ná xikuu ndi'i na. Ta nayó'o ndukú na ña kundíkọn tındikachi kọ'ọn rí sata na, ta nị-kuchiño na, chi tındikachi sẹnẹ j ọn vása ní-chikaa sọ'o rí ña nịkẹ'an na xí'in rí. ⁹ Ta ñii laá yé'é yóo, ta yí'j kúu yé'é yó'o. Ta ndi'i nivi na kị'vi ñii laá yé'é yó'o, ta sakaku j nayó'o. Ta nayó'o, ndatán yóo tındikachi tí vivíi ndáa j, saá yóo na, chi táxi j ña kọ'ọn ndíkẹ na ta chindeé j na ña ndixa naní'i na ña xínj ñó'ó na ña vẹ'a kutaku na.

¹⁰ 'Ta nivi nakuí'ná, ndasaá kuiti vaxi na xa'a ña kasa kuí'ná na nivi na kúu tındikachi sẹnẹ j, án xa'a ña ka'ni ña'á na ta sandi'i na xa'a na. Ta yí'j, kixaa j xa'a ña taxi j ña ndixa ndaa kutaku nivi na kúu tındikachi sẹnẹ j, ta kixaa j xa'a ña ví'í ní vẹ'a kutaku nayó'o na kúu na ndíkọn yí'j.

¹¹ Ta yí'j ndatán yóo tẹa tẹ vẹ'a ndáa ndikachi saá yóo j. Saá chi ndixa tẹa tẹ vẹ'a ndáa tındikachi táxi xí'in mịi ra nda kivi ra xa'a rí. ¹² Ta tẹa tẹ ọn sivi xito'o tındikachi kúu, ta ndáa ra ndikachi xa'a ña ki'in ya'vi ra sị'ún, tẹyó'o ọn vása vẹ'a chíkuenda ra xí'in rí. Chi tẹyó'o, tá xito ra vaxi tındivayí ña ka'ni rí tındikachi, ta saá yí'ví ra ta kama xino ra kuẹ'an ra, ta sándakoo ra tındikachi yó'o. Ta saá kị'vi tındivayí ña sataku'é rí, ta sakuịtẹ ní'nó rí ndi'i tındikachi

yó'o. ¹³ Ta t̄a t̄a k̄isa chiño kuiti x̄a'a s̄i'ún, t̄ayó'o x̄ino ra kūa'̄an ra, chi ɔn s̄ivi s̄ana ra kúu t̄indikachi, ni ɔn v̄asa kí'vi ini ra x̄ini ra rí.

¹⁴ 'Ta ȳi'j ɔn v̄asa ké'é j ndatán ké'é t̄ayó'o, chi ȳi'j kúu t̄a t̄a v̄a'a ní ndáa t̄indikachi s̄ana j. Ȳi'j x̄ini v̄a'a j ndikachi s̄ana j, ta t̄indikachi s̄ana j x̄ini v̄a'a rí ȳi'j. ¹⁵ N̄ii k̄i'va saá m̄ii Yivá j x̄ini v̄a'a ra ȳi'j, ta ȳi'j x̄ini v̄a'a j Yivá j. Ta ndixa kí'vi ní ini j x̄ini j t̄indikachi s̄ana j, t̄anda yóo ti'va j taxi x̄i'in m̄ii j ña kivi j x̄a'a rí. ¹⁶ Yóo ink̄a ndikachi s̄ana j ta ɔn k̄oó rí ñó'o x̄i'in tí xa ndík̄on s̄ata j vitin. Ta x̄ini ñó'o k̄o'ɔn j nakaya j rí ña kundik̄on rí s̄ata j. Ta saá t̄iyó'o chikaa s̄o'o rí t̄o'ɔn j, ta t̄iyó'o x̄i'in tí xa yóo x̄i'in j, nduu ndi'i rí ñii laá kuiti ti'vi ndikachi s̄ana j, ta ñii laá ȳi'j kuu t̄a t̄a ndáa ndi'i t̄indikachi s̄ana j yó'o.

¹⁷ 'Yivá j Ndios kí'vi ní ini ra x̄ini ra ȳi'j chi ȳi'j taxi x̄i'in m̄ii j ña kivi j x̄a'a t̄indikachi s̄ana j. Ta taxi x̄i'in m̄ii j ña kivi j saá x̄a'a ña tuku naki'in x̄i'in m̄ii j ta nataku j. ¹⁸ Nda ñii n̄ivi ɔn v̄asa kómí na ndayí kindaa na ña táku j. Ta ȳi'j x̄i'in ña káchí ini j, taxi x̄i'in m̄ii j ña kivi j. Saá chi kómí j ndayí ña taxi x̄i'in m̄ii j ña kivi j, ta kómí j ndayí ña tuku naki'in x̄i'in m̄ii j ta nataku j. Kómí j ndayí yó'o chi saá x̄a'nda chiño Yivá j ɔo j ña ke'é j saá —káchí t̄aJesús x̄i'in na.

¹⁹ Tá ndi'i x̄ini s̄o'o na t̄o'ɔn yó'o, ta tuku n̄ita'vi tá'an najudío. ɔn v̄asa kúchiño koo yu'ú na x̄a'a t̄aJesús. ²⁰ Kūa'a ní nayó'o ká'̄an na, káchí na saá:

—T̄aJesús yó'o kúu t̄a t̄a s̄ana s̄ini, chi kómí ra ñii n̄im̄a ndiva'a. Nda man̄i kon̄i s̄o'o yó ña ká'̄an ra —káchí na.

21 Ta inkā najudío yó'o ká'ān na, káchí na saá:
 —On sivi saá, chi ñii ɬa ɬa kómí nímā ndiva'a
 on vása kúchiño ka'ān ra to'on ndatán ká'ān
 ɬayó'o. ¿Ān yóo ñii nímā ndiva'a ña kómí ndee
 ña sandúva'a ña ñii ɬakuáá? —káchí na, ká'ān
 na xí'in tá'an na.

*To'on yó'o ká'ān ña xa'a naná'no noo najudío
 kóni na ka'ni na taJesús*

22 Ta saá ñitonda yoo vixin, ta kána viko ká'no
 ñoo Jerusalén, ña kúu viko xa'a ña náka'án
 najudío ndasaá naxii síkuá na tuku naxi na
 ve'e ño'o ká'no nda'a Ndios kuyya xina'á. 23 Ta
 taJesús xika ra ñii xiiña ña ñani Corredor ɬarey
 Salomón, ña nákaa noo yóo ke'e ve'e ño'o ká'no
 yó'o. 24 Ta naná'no noo najudío kixi ta'a na noo
 ra, ta xino nduu na ra, ta ñindaḱa to'on na ra,
 káchí na saá xí'in ra:

—¿Ndasaá ka kivi ya'a, ta saá kasa ndaa ún
 xa'a mii ún ña kundaa ini ndi yu kúu ún? Tá yó'ó
 kúu Cristo, ɬa ɬa ti'vi Ndios sakaku ra mii ndi, ta
 va'a ka'ān káxín ún xí'in ndi vitin ndi sivi kúu ún
 —káchí na xí'in ra.

25 Ta ndakuijn taJesús, ñika'ān ra xí'in na:

—Xa ñika'ān i xí'in ndó yi'i kúu ra, ta on xiin
 ndó kandixa ndó yi'i. Yoo kua'a ní milagro va'a
 ña ké'é i, ta xí'in ndayí Yivá i Ndios ké'é i ndi'i
 ña. Ta ndi'i ñava'a yó'o kúu ña ndakuijn xa'a i ta
 sáná'a ña noo ndó'ó yu kúu i. 26 Ta ndó'ó, on xiin
 ndó kandixa ndó yi'i chi on vása yóo ndó ndatán
 yóo tindikachi sana i. 27 Chi ndi'i ñivi na yóo
 ndatán yóo tindikachi sana i, nayó'o nákon na
 ɬaɬi i ña ká'ān i xí'in na. Ta yi'i, xini va'a i ndi'i
 nayó'o, ta ndi'i nayó'o ndíkōn na ɬaɬa i. 28 Yi'i

táxi j ña ndixa kutaku na ndi'i saá kivi ña vaxi, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a na. Ta nda ñii nivi on kuchiño na kindaa na nayó'o nda'a j. ²⁹ Yivá j Ndios kúu taa tã taxi nivi yó'o nda'a j. Ta Yivá j kúu taa tã ká'no va'a ka noo ndi'i nivi. Ta xa'a ñayó'o, nda ñii nivi on kuchiño na kindaa na nda ñii nayó'o nda'a ra. ³⁰ Ta yi'j xí'in Yivá j Ndios, ñii laá kúu ndi —káchí tã Jesús xí'in na.

³¹ Ta saá najudío yó'o tuku natiin na yuu ña koon na ra, chi kóni na ka'ni na ra. ³² Ta tã Jesús nika'an ra xí'in na:

—Noo ndó'ó xa ke'é j kua'a ní milagro va'a xí'in ndayí Yivá j. Ta vitin, ¿nda ñava'a ke'é j kúu ña kóni ndó ka'ni ndó yi'j xa'a? —káchí ra xí'in na.

³³ Ta naná'no noo najudío yó'o ndakuiin na, káchí na saá xí'in ra:

—On sivi xa'a ña milagro va'a ke'é ún kúu ña kóni ndi ka'ni ndi yó'ó, ta xa'a to'on ña on vá'a ká'an ún xa'a Ndios kúu ña kóni ndi ka'ni ndi yó'ó, chi vará ndasaá kuiti ñii taa kúu ún, ta ká'an ún xa'a mji ún kúu ún Ndios —káchí na xí'in ra.

³⁴ Ta ndakuiin tã Jesús, nika'an ra xí'in na:

—¿An on vása ndixa yóo ñii xiiña noo ká'an to'on Ndios ña káchí saá: “Ndatán yóo ndios válí saá yóo ndó”?, káchí Ndios xí'in naná'no noo naxii síkuá ndó kuyã xina'á. ³⁵ Ta xini yó to'on Ndios ña nitaa na xina'á ñandaa ndino'o kúu ña, ta nda ñii kivi on vása násama ña. Ta to'on yó'o káchí ndi mji Ndios kúu taa tã nika'an xí'in nivi na naki'in to'on ra kuyã xina'á, ta káchí ra saá: “Ta ndó'ó, ndatán yóo ndios válí, saá yóo ndó”, káchí ra xí'in na. ³⁶ Ta ndixa mji

Ndios yó'o kúu taa ta naḵaxin yì'i, ta tì'ví ra yì'i kixaaḵ ñoyívi yó'o ña kasa ndiviḵ chiño ra. Ta saá, ḵndachun ká'an ndó xí'inḵ ndí yì'i ká'anḵ tō'on ña on vá'a xa'a Ndios chi ká'anḵ, káchíḵ kúuḵ Sa'ya Ndios? ³⁷ Ta yì'i, tá on vása ké'éḵ chiño va'a, ndatán yóo ña ké'é Yiváḵ Ndios, ta saá on vása xíní ñó'ó kandixa ndó ndí tō'on ndaa ká'anḵ xí'in ndó. ³⁸ Ta saá ni, tá ndixa kisa ndiviḵ chiño va'a ndatán yóo ña ké'é Yiváḵ Ndios, ta saá xíní ñó'ó kandixa ndó ndí tō'on ndaa ká'anḵ xí'in ndó. Tá on xiin ndó kandixa ndó tō'on ña ká'anḵ, ta saá xíní ñó'ó kani sḵnḵ ndó xa'a milagro va'a ña ké'éḵ. Ta saá kundaḵ ini ndó ndí ñandixa kúu ña ká'anḵ xí'in ndó, ta kandixa ndó ndí Yiváḵ Ndios táku ra iniḵ, ta yì'i tákuḵ ini Yiváḵ Ndios —káchí tḵJesús xí'in na.

³⁹ Ta saá naná'no noḵ najudío yó'o tuku ndukú na tiin na ra ña chikaḵ na ra ini ve'e kaḵ, ta nḵ-kuchiño na, chi tḵJesús nḵkaḵ ra, kuá'an ndíkaḵ ra.

⁴⁰ Ta ndíko tḵJesús, kuá'an ra inka tá'ví yu'u yuta Jordán, ta nḵxaaḵ ra noḵ si'na tḵJuan nḵxiyo ra, sákuchu ra nḵvi, ta yu'u yuta yó'o kḵndoo tḵJesús. ⁴¹ Ta kuá'a ní nḵvi nḵxaaḵ na noḵ yóo ra. Nḵvi yó'o ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—TḵJuan on vása ní-ke'é ra nda ñii milagro, ta saá ni, ndí'i tō'on ña nḵka'an ra xa'a tḵJesús yó'o kúu tō'on ña ndixa ndaa —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

⁴² Ta mḵi xiiña yó'o noḵ nḵxaaḵ na, kuá'a ní nḵvi kḵndixa na tḵJesús.

11

Tɔ'on yó'o ká'an ña xa'a ña nixi'i taLázaro

¹ Ta ñoo Betania yóo ñii ɬaa naní ra Lázaro, ta ndeé ní ndó'o ra. Ta mji ñoo yó'o táku ñáMaría xí'in ñáMarta, ná kúu kɪ'va ra. ² Ta ñáMaría ñá kúu kɪ'va taLázaro yó'o kúu ña'a ñá chikaa nduta tá xá'an támi ní xa'a taJesús, ta nayakón ñá xa'a ra xí'in yisɪ sɪnɪ ñá. ³ Ta xa'a ña ndeé ndó'o taLázaro, náki'va ra ñáMaría xí'in ñáMarta tɪ'ví ná ñii ɬa xika chiño noo ná, ku'a'an ra noo taJesús, ña ka'an ra xí'in ra. Ta nixa'a ra, ta káchí ra saá:

—Tata, vitin ndeé ní ndó'o ɬaa ɬa kúu ɬa kí'vi ini mji ún xini ún —káchí ɬayó'o xí'in taJesús.

⁴ Tá xɪnɪ so'o taJesús ñayó'o, ta nɪka'an ra:

—On sɪvɪ xa'a ña kɪvɪ taLázaro kúu ña ndeé ní ndó'o ra vitin. Ta ña ndeé ní ndó'o ra kúu xa'a ña ku'a'a ní nɪvi chinóo síkón na ñato'ó Ndios, ta ñii kɪ'va saá chinóo síkón na ñato'ó yɪ'i, ɬaa ɬa kúu Sa'ya Ndios.

⁵ Ta taJesús kí'vi ní ini ra xini ra ñáMarta xí'in kɪ'vɪ ñá ñáMaría, xí'in kɪ'va ná taLázaro. ⁶ Ta kɪvɪ xɪnɪ so'o ra ndí ndeé ní ndó'o taLázaro, ta saá ni, kɪndoo ka ra ovi ka kɪvɪ noo yóo ra. ⁷ Tá nɪya'a ovi kɪvɪ yó'o, ta nɪka'an ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Vitin kee yó ndikó tuku yó ko'on yó ñoo estado Judea —káchí ra.

⁸ Ta naxíka xí'in ra nɪka'an na, káchí na saá:

—Tata Rabí, sakán lo'o kɪvɪ nɪya'a, naná'no noo najudío na ndóo ñoo estado Judea, salo'o kuiti, ta ka'ni na yó'ó xí'in yuu, níkúu.

¿Ndachun kóni ún ndikó tuku yó ñoo yó'o?
—káchí na.

⁹ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in na:

—¿An on ndixa uxu ovi hora kómí ñii ndiví ña yé'e ño'o? Ta ta ta xíka ndiví, on vása káchi'i xa'a ra ña'a, chi va'a yé'e ño'o noo yichi xíka ra. ¹⁰ Ta ta ta xíka ñoo naa, tayó'o káchi'i xa'a ra ku'a ní ña'a, chi on koó ño'o ye'e yichi noo ku'a'an ra —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

¹¹ Ta saá nika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Taa tamigo yó taLázaro kisin ra vitin, ta ko'on i ña sanakáxin i ini ra.

¹² Ta saá ndakuijn naxíka xí'in ra, nika'an na:

—Tata, tá ta kisin kúu ra, ta saá kúnda'a ini yó ndí ta xa ku'a'an nduva'a kúu ra —káchí na.

¹³ Nayó'o on vása kúnda'a ini na ña ká'an taJesús, chi kóni kachí ra nixi'i taLázaro, ta nayó'o xáni sin na ndasaá kuiti kisin taLázaro.

¹⁴ Ta saá taJesús nika'an káxin ra xí'in na, káchí ra saá:

—TaLázaro xa nixi'i ra. ¹⁵ Ta kúsi ini ña on vása ní-xiyo i xí'in taLázaro kivi nixi'i ra, chi ña ndó'o ra saá kúu ñava'a xa'a mji ndó. Saá chi ñayó'o chindeé ña mji ndó ña kandixa va'a ndó yi'i. Ta ko'yo vitin koto yó noo kándú'u ra —káchí taJesús xí'in na.

¹⁶ Ta ñii taxíka xí'in taJesús naní ra Tomás, ta kúu ta sakunaní na taKuátí, nika'an ra xí'in inka naxíka xí'in taJesús:

—Va'a ko'on ndi'i yó xí'in ra xa'a ña kivi yó xí'in ra —káchí ra.

To'on yó'o ká'an ña ndi'i nivi na kándixa taJesús

kutaku ndino'o na ndi'i saá kivi

¹⁷ Tá nixaa na ñoo Betania, ta xini so'o taJesús ña xa nija'a komi kivi ninduxun taLázaro yó'o. ¹⁸ Ta ñoo Betania yó'o nákaa yatin ña ñoo Jerusalén, ñii unj kilómetro kúu ñaxíká.*

¹⁹ Ta ku'á ní najudío xa kixaa na ñoo Betania yó'o, chi nayó'o kóni na chikaa na ndee ini ñaMaría xí'in ñaMarta, chi kúchuchú ní ini náyó'o xa'a ña nixi'i takiva náña'a yó'o. ²⁰ Tá kixaa nivi ndato'on na ndí vaxi taJesús, ta xini so'o ñaMarta to'on yó'o, ta kee ña ku'á ña nakutá'an ña xí'in ra. Ta ñaMaría kindoo ña ve'e. ²¹ Ta nixaa ñaMarta noo taJesús, ta nika'an ña xí'in ra, káchí ña saá:

—Tata, tá nixiyo ún xí'in ndi yó'o, níkúu, ta on kivi takiva i. ²² Ta saá ni, vitin kúnda ini ndí Ndios ndixa taxi ra nda'a ún nda kúu ka ñava'a ndukú ún noo ra —káchí ñaMarta xí'in taJesús.

²³ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in ña, káchí ra saá:

—Taa takiva ún nataku ra —káchí ra.

²⁴ Ta ndakuijn ñaMarta:

—Xa xini ndí ndixa nataku ra, ta ñayó'o kundivi kivi sondí'í ñoyívi, chi kivi saá ndi'i nivi na nixi'i nataku na —káchí ña xí'in ra.

²⁵ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra saá:

—Yi'i kúu ndee ña táxi nataku nivi na nixi'i, ta yi'i kúu ndee ña táxi kutaku ndino'o nivi. Ndi'i nivi na kándixa yi'i, vará kixaa ñii kivi ña kivi na, ta nayó'o ndixa kutaku ndino'o na ndi'i saá

* **11:18** Unj kilómetro kúu xa'on estadio.

kivi vaxi. ²⁶ Ta ndi'i nivi na kúu na táku ndino'o chi kándixa na yi'i, nayó'o nda ñii kivi on ndi'i xa'a na. ¿An kándixa ún to'on yó'o ña ká'an i xí'in ún? —káchí taJesús xí'in ñaMarta.

²⁷ Ta ndakuijn ñá, nika'an ñá:

—Ndixa, Tata, kándixa i to'on ká'an ún, ta kándixa i yó'o kúu Cristo, Sa'ya Ndios, ta ta xindati ndi ña ti'ví Ndios, ta vitin xa kixaa ra ñoyivi yó'o —káchí ñaMarta xí'in taJesús.

To'on yó'o ká'an ña taJesús xáku ra noo ninduxun taLázaro

²⁸ Ta saá ndikó ñaMarta kuano'o ñá, ta naxaa ña ve'e ñá. Ta kana ña kivi ñá ñaMaría kixi ña noo ñá, ta nika'an se'é ñá xí'in ñáyó'o, káchí ña saá:

—TaMaestro kixaa ra yatin noo ñoo yó'o, ta kana ra yó'o ko'on ún noo ra —káchí ñá.

²⁹ Tá xini so'o ñaMaría to'on yó'o, ta kama ní nakundichi ñá, ta kee ña ku'an ña noo yóo taJesús. ³⁰ Ta taJesús on ta'an ka kivi ra ñoo Betania, ta yoo ka ra mji xiiña noo nakutá'an ñaMarta xí'in ra. ³¹ Ta najudío na xa kixaa ndoo ve'e noo táku ñaMaría xí'in ñaMarta xa'a ña chíkaa na ndee ini náyó'o, xito na kama ní nakundichi ñaMaría, ta kee ña ku'an ñá, ta saá kee na ku'an na sata ñá, chi xani sinj na: “Ku'an ña noo ninduxun taLázaro ña kuaku ña xa'a ra”, saá xani sinj na.

³² Ta nixaa ñaMaría noo yoo taJesús, ta xikuxítí ña xa'a ra, ta nika'an ñá xí'in ra, káchí ña saá:

—Tata, tá nixiyo ún xí'in ndi yó'o, níkuu, ta on kivi takiva i —káchí ñá.

³³ Tá x̄ito taJesús xáku ní ñáMaría, ta xáku ní natá'an ñá na k̄ixāa x̄i'in ñá, ta saá ña x̄ito ra yó'o ndā sākanda ña ini ra, ta n̄ita'v̄i ní ini ra.

³⁴ Ta n̄indākā to'on ra na, káchí ra saá:

—¿Mík̄īā sandúxun ndó tā n̄ixi'í?

Ta ndakuīn na, n̄ika'̄an na:

—Na'a, ko'on̄ ún x̄i'in nd̄i ta koni ún nōo n̄induxun ra —káchí na.

³⁵ Ta taJesús k̄ixá'á ra xáku ní ra. ³⁶ Ta sava najudío na ndóo yó'o, n̄ika'̄an x̄i'in tá'an na, káchí na saá:

—Koto ndó, ndeé ní kí'vi ini ra x̄ini ra tāa tā n̄ixi'í —káchí na, ká'̄an na.

³⁷ Ta ink̄a na ká'̄an x̄i'in tá'an na, káchí na saá:

—Tayó'o sanda'a ra nduch̄u nōo takuáá. ¿Ndachun on̄ vása ní-xiyo ra ña ch̄indeé ra tāLázaro ña on̄ kivi ra, níkuu? —káchí na.

To'on yó'o ká'̄an ña x̄a'̄a taJesús sanataku ra tāLázaro

³⁸ Ta tuku ndā m̄ji nímā taJesús kánda ña x̄i'in ña kúchuchú ní ini ra, ta kuá'̄an ra, ta n̄ixaā ra nōo yóo kavuā nōo n̄induxun tāLázaro. Ta x̄ini ra ñii yūu veé ña ká'no ní, ña va'a ndási yu'u kavuā yó'o. ³⁹ Ta n̄ika'̄an taJesús x̄i'in n̄ivi na yíta yó'o, káchí ra saá:

—Tiin ndó yūu ña ndási yu'u kavuā yó'o, ta sakuta'a ndó ña —káchí ra x̄i'in na.

Ta n̄ika'̄an ñáMarta x̄i'in ra, káchí ña saá:

—On vá'a vitin, Tata, chí xā n̄ixinō kom̄i k̄ivi n̄ixi'í ra, ta saá xā xá'an tá'yí ní ra vitin —káchí ñá.

⁴⁰ Ta n̄ika'̄an taJesús x̄i'in ñá, káchí ra saá:

—¿Án on vása náká'án ún ña ñika'an̄i xí'in ún, nana? Chi ñika'an̄i tá kandixa ún yí'i, ta saá koni ún ñava'a ká'no ña táxi ña kuá'a ní ñivi chinóo síkón na ñato'ó Ndios —káchí ra xí'in ñá.

⁴¹ Ta saá sákuta'a na yuu ña ndási yu'u kavua noo ñinduxun taLázaro. Ta taJesús ñakoto ndaa ra ñoyívi ñino, ta ñika'an̄i ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá*i*, táxa'vi ún chi xín*i* so'o ún xa'a ña ndúkú*i* noo ún vitin. ⁴² Xín*i* va'a*i* ña ndi'i saá kivi xín*i* so'o ún ña ká'an̄i xí'in ún, ta vitin ká'an̄i to'on yó'o, saá chi kóni*i* ña kundaa ini ñivi na yíta yó'o ndí yó'ó kúu ta*a* ta*a* ti'vi yí'i kixaa*i* —káchí taJesús xí'in Ndios.

⁴³ Ta ndi'i ñika'an̄i ra to'on yó'o xí'in Ndios, ta xí'in ndi'i ndee ra ñika'an̄i ra xí'in taLázaro, káchí ra saá:

—Lázaro, keta ún, ta na'a ún yó'o —káchí ra.

⁴⁴ Ta saá taLázaro, ta*a* ta*a* xa ñixi'i kúu ra, ta ñatakú ra vitin, ta keta ra tixin kavua, ta kixaa ra xikundichi ra noo ñivi na yíta yó'o. Ta yíkí koñu taLázaro násúku ndaa ndi'i ña xí'in tikoto ña chisúku na ra kivi ñinduxun ra. Ta sijn*i* ra xí'in noo ra násúku ndaa ña xí'in inká tikoto. Ta ñika'an̄i taJesús xí'in na:

—Ndaxin ndó ra noo tikoto ña nó'ni ra, ta saña ra ko'on ndíka ra —káchí taJesús xí'in ñivi.

To'on yó'o ká'an̄i ña naná'no noo najudío xikoo yu'ú na ndasaá koo ka'ni na taJesús

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵ Ta saá najudío, na kuá'an̄i xí'in ñáMaría ñixaa na noo yóo taJesús, xini na ñava'a yó'o ke'é taJesús ña sanatakú ra taLázaro, ta kuá'a ní

nayó'o k̄andixa na taJesús. ⁴⁶ Ta ink̄a najudío yó'o kūa'an na, ta n̄ixaa na nōo nafariseo ta ndato'on na xí'in na yukí̄a ke'é taJesús xí'in taLázaro. ⁴⁷ Ta nafariseo xí'in nasutu ná'no nōo najudío kana na n̄ivi na kúu nachiño ná'no, na naní Junta Suprema, ta nakutá'an na. Ta saá k̄ixaa na, ta ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukí̄a ke'é yó vitin? Chi taJesús yó'o ké'é ra kūa'a ní milagro. ⁴⁸ Táná taxi yó ña ke'é ka ra saá, ta ndi'i n̄ivi kixá'á na kundikon na ra. Ta saá yiyo ní sakaku ra kūachi xí'in nagobierno ñoo Roma, ta kama ní nachiño ñoo Roma ti'ví na natropa ta sandi'i na xa'a naño yó Israel, ta ñii saá sandi'i na xa'a ve'e ño'o ká'no ñoo yó —káchí na, ká'an na.

⁴⁹ Ta ñii sutu tatá'an naJunta Suprema yó'o, naní ra Caifás, ta kuiya yó'o x̄ikuu ra tasutu ká'no nōo ndi'i nasutu, ta n̄ika'an ndoso ra xí'in natá'an ra naJunta Suprema, káchí ra saá:

—¿Án nakí'ví kúu ndó?, ¡chi on vá'a xáni s̄inj̄i ndó! ⁵⁰ On vása kúndāa ini ndó ndí va'a ka kúu ña kivi ñii ta xa'a n̄ivi ñoo yó, koto ndi'i xa'a ndi'i yó naño Israel —káchí ra xí'in na.

⁵¹ Ta on s̄iví s̄inj̄i m̄ij̄i ra kúu ña kaku to'on yó'o ña n̄ika'an ra saá, ta to'on ña kee nōo Ndios kúu ña. Saá chi ch̄itóni Ndios tasutu ká'no kuu ta ta ka'an to'on ña káchí ndí taJesús kivi ra xa'a ndi'i naño Israel. ⁵² Ta on s̄iví ndasaá kuiti xa'a naño Israel kúu ña kivi taJesús, ta kivi ra xa'a n̄ivi na táku ndi'i xiiña ñoyívi. Saá ke'é ra xa'a ña nakaya ra n̄ivi na kúu sa'ya Ndios, na ndóo ndi'i saá xiiña nōo ño'o, ña nduu na ñii ti'vi n̄ivi xí'in ra. ⁵³ Ta kivi nakutá'an naJunta Suprema

yó'o, ta xikoo yu'ú na, ta chikaa ini na ka'ni na taJesús.

⁵⁴ Ta ñakán taJesús on vása ní-xika tívi ká ra noo ñivi, ta kee ra ñoo estado Judea yó'o, ta ñixaa ra ñii ñoo lo'o naní Efraín, ña nákaa yatin noo yóo yuku yichí. Ta kindoo ra yó'o xí'in naxíka xí'in ra.

⁵⁵ Ta saá xa yatin tónḁaa kivi ña kasa ndivi najudío viko Pascua.† Ta kuá'a ní ñivi kee na ñoo na, ta kuá'an na ñoo Jerusalén. Ña si'na ká ta'an kana viko Pascua yó'o, kuá'an na xa'a ña kasa ndivi na ndayí ña ñitaa taMoisés kujya xina'á. Ndayí yó'o ká'an ña ndasaá ke'é na xí'in mji na ña koo ndii na noo Ndios xa'a viko yó'o. ⁵⁶ Ta ñixaa na ñoo Jerusalén, ta nandukú ní na taJesús ndiní xiiña ñoo Jerusalén yó'o. Ta nakutá'an na yíta na ke'e yatin yé'é ve'e ño'o ká'no, ta ndáka to'on tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukía xáni sijní ndó? ¿Án xáni sijní ndó kixaa taJesús viko Pascua yó'o? —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

⁵⁷ Ta nafariseo xí'in nasutu ná'no noo najudío xa si'na xa'nda chiño na noo ñivi, káchí na saá:

—Tá yóo ñivi na xíní míkía yóo taJesús, ta nayó'o xíní ñó'ó ndato'on na xí'in nachiño ná'no ña kuchiño tiin na ra —káchí naná'no yó'o, xa'nda chiño na.

† **11:55** Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náká'an na ndasaá Ndios sákaaku ra naxij sikuá na noo naño Egipto kujya xina'á.

12

*Tò'on yó'o ká'an ña xá'a ñáMaría
chikaa ñá nduta xá'an támi xá'a taJesús
(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)*

¹ Ta ñño kivi yachi ka on ta'an kixá'a viko Pascua, ta ndikó tuku taJesús kixaa ra ñoo Betania noo yoo taLázaro. Ta taLázaro yó'o kúu ta xa xaxi'i, ta taJesús sanataku ña'á ra. ² Ta nixaa taJesús ñii ve'e noo xakin na ñii viko lo'o ña kisa to'ó na taJesús. Ta ñáMarta xika ña táxi ña xixi nivi na ndoo viko yó'o, ta taLázaro kándú'u ra noo yoo tón mesa, xixi ra xí'in taJesús. ³ Ta saá inká ñáki'va taLázaro ñáMaría, kixaa ña noo yoo xa'a taJesús. Ní'i ña ñii yuyu ña sava litro* chútú ña xí'in nduta va'a tá xá'an támi, naní rá nardo, tá yá'ví ní kúu rá. Ta ñáMaría chikaa ña rá xa'a taJesús, ta yákon ña xa'a ra xí'in yisi sinj ña. Ta siko ña xá'an támi nduta yó'o, nixita ní'nó ndi'i ña ini ve'e yó'o. ⁴ Ta ñii taxika xí'in taJesús, naní ra Judas Iscariote, sa'ya taSimón kúu ra, ta on vá'a kóni tayó'o xa'a ña ke'é ñaña'a yó'o saá. TaJudas yó'o kúu ta ta siko kuí'ná taJesús nda'a nivi na saa ini xini ña'á. ⁵ Ta nika'an taJudas, káchí ra saá:

—¿Ndachun on vása ní-sikó ña nduta yó'o xí'in ya'vi rá ña kúu unj ciento sj'un denario,† ta saní'i ña sj'un yó'o nda'a nivi nandá'ví, ní'kúu?
—káchí taJudas xí'in na.

⁶ Ta on sivi xa'a ña ndixa kí'vi ini ra xini ra nivi nandá'ví kúu ña nika'an taJudas saá, chi taJudas

* **12:3** Sava litro nduta kúu ñii libra. † **12:5** Ñii denario kúu sj'un ña kúu ya'vi ñii ta xa kisa chiño ñii kivi.

kúu ɬa ɬa ndíso chiño xí'in sɨ'ún ña xini ñó'ó ɬaJesús xí'in naxíka xí'in ra. Ta yóo sava kivi ɬaJudas kisa ku'ná ra lo'o sɨ'ún yó'o. ⁷ Ta ɬaJesús ndakuiin ra, nika'an ra xí'in ɬaJudas, káchí ra saá:

—On sandi'i ún ñaña'a yó'o chi ñava'a ke'é ña xí'in i. Saá chi chika'a va'a ña nduta yó'o ña koni ñó'ó ña rá kivi vitin xa'a ña kasa ti'va ña yiki koñu i, chi xa yatin kixaa ña kivi i ta nduxun i. ⁸ Ta ndó'ó, ndi'i saá kivi yóo nandá'vi xí'in ndó, ta yi'i, salo'o ní ka kivi yóo i xí'in ndó —káchí ɬaJesús xí'in nivi na ndóo viko lo'o yó'o.

Tɔ'on yó'o ká'an ña ndí kóni na ka'ni na ɬaLázaro

⁹ Ku'a'a ní najudío xini so'o na ña kixaa ɬaJesús ñoo Betania, ta ku'a'an na koto na ra, ta ñii saá kóni na koto na ɬaLázaro ɬa ɬa xikuu ɬa nixi'i, ta ɬaJesús sanatakú ña'á ra. ¹⁰ Ta saá naná'no noo nasutu na kúu na xa yóo yu'ú ña ka'ni na ɬaJesús, ta vitin nakoo yu'ú nayó'o ña ka'ni na ɬaLázaro. ¹¹ Kóni na ka'ni na ɬaLázaro chi ku'a'a ní najudío xa sandakoo na yichi nasutu yó'o, ta kixá'á na ndikon na sata ɬaJesús, chi sanatakú ra ɬaLázaro.

Tɔ'on yó'o ká'an ña xa'a kivi nikivi ɬaJesús ñoo Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Ta nitivi inka kivi, ta chutú ní nivi ñoo Jerusalén chi xa kóni kixá'á viko Pascua, ta nivi na nákutá'an yó'o xini so'o na vitin kixaa ɬaJesús ñoo Jerusalén yó'o. ¹³ Ta saá kee na ku'a'an na, ta xa'nda na noo nda'a tón yiton ñoo, ta ní'i na

kuá'a ní ñoo yó'o, ta kuá'an na nakutá'an na xí'in taJesús yichí noo vaxi ra. Ta xí'in ndi'i ndee na, nika'an na, káchí na saá:

—¡Ná kasa ká'no yó Ndios! ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o, ɽa ɽa kixaa xí'in ndayí Ndios! ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o ɽa ɽa kúu Rey, ɽaká'no noo naIsrael! —káchí na, ká'an na.

¹⁴ Ta taJesús xa naní'i ra ñii burro lo'o ta yóso ra vaxi ra. Saá kisa ndivi ra ña káchí to'on Ndios ña nɽaa na xina'á, ña káchí saá:

¹⁵ On kuyi'ví ndó, nañoo Jerusalén.

Koto ndó, yó'o vaxi ɽa ɽa kúu Rey noo ndó, vaxi ra yóso ra ñii burro lo'o, saá káchí to'on Ndios ña nɽaa na xina'á.

¹⁶ Ta naxíka xí'in taJesús on vása ní-kundaa ini na yukia kóni kachí ndi'i ña xito na yó'o. Ta saá ni, kivi ndi'i kundivi ña nixi'i taJesús ta natakú ra ta ndikó ra ndaa ra ñoyívi nino, ɽanda saá naká'an na to'on Ndios ña nɽaa na xina'á xa'a taJesús. Ta saá kundaa ini na ndí ndi'i ña ke'é nivi xí'in taJesús kúu ña kisa ndivi na to'on Ndios yó'o.

¹⁷ Nixiyo kuá'a ní nivi na xini taJesús kivi sanatakú ra taLázaro. Chi ɽa xa nixi'i xikuu ra, ta ninduxun ra tixin kavua, ta saá kixaa taJesús, ta kana ra taLázaro xí'in kivi ra, ta sanatakú ña'a ra. Ta nivi na xini ñayó'o xata ní'nó na to'on xa'a ñava'a yó'o ke'é taJesús. ¹⁸ Ñakán kía ndi'i nivi na xini so'o to'on yó'o, kee na kuá'an na ña nakutá'an na xí'in taJesús yichí noo vaxi ra ña kixaa ra ñoo Jerusalén. ¹⁹ Ta xa'a ñayó'o nafariseo nika'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¡Nda manj kúu ña ndukú yó kundeeé yó noo tayó'o! ¡Koto ndó! Ndi'i saá ñivi ñoyívi yó'o ndíkõn na sata taJesús vitin —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

To'on yó'o ká'an ña ñivi na inká ñoo nandukú na taJesús

²⁰ Ta sava ñivi na kixaa ñoo Jerusalén ña kasa to'ó na Ndios vikõ Pascua kúu na inká ñoo, ta ká'an na to'on griego. ²¹ Ta sava nagriego yó'o kixaa na noo ñii taxíka xí'in taJesús ta naní Felipe, ta kex ñoo Betsaida estado Galilea kúu ra. Kixaa nagriego noo taFelipe yó'o, ta ñiká'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Tata, kóni ndj koto ndj taJesús —káchí na xí'in ra.

²² Ta taFelipe ñixa'an ra ndato'on ra xí'in inká taxíka xí'in taJesús, ta naní Andrés, ta ndiovi na saá kex na kuá'an na, ta ñixaa na noo taJesús ña ndato'on na xí'in ra xa'a ña kóni nagriego yó'o.

²³ Ta ndakuiin taJesús, ñiká'an ra saá:

—Xa kixaa yatin ní kivi ña yi'i, ta kixi noo Ndios, kasa ndivi i chiño ká'no, ta xa'a ñayó'o Ndios kasa ká'no ra yi'i, ta kanóo síkón ñato'ó i.

²⁴ Ta ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ndó tá yóo ñii ndikin trigo, ta tá on chi'i ñivi ndikin yó'o, ta kindoo mató'ón ña. Ta saá ni, tá chi'i ñivi ndikin trigo yó'o tixin ño'o, ta saá ndixa ta'vi soo ña, ta nduta ña ta kua'no ña, ta nduu ña kuá'a ní ndikin trigo. Ta ndatán yóo ndikin trigo ña chi'i ñivi tixin ño'o saá yóo i chi xini ñó'ó kivi i, ta nduxun i, ta nataku i. Ta xa'a ña kundo'o i saá, kuá'a ní ñivi kutaku na xí'in Ndios. ²⁵ Ta ndatán yi'i táxi xí'in mji i ña kasa ndivi i ña kóni Ndios,

ñii k̄i'va saá n̄ivi na ndík̄on yich̄i j̄, x̄ini ñó'ó na taxi x̄i'in m̄i na ña ke'é na ña kóni Ndios. Chi ndi'i n̄ivi na ndasaá kuiti kús̄i ini kutaku va'a ñoyivi yó'o, nayó'o ndañó'ó na noo Ndios. Ta ndi'i n̄ivi na on vása ndí'i ní ini x̄a'a ña kutaku va'a na ñoyivi yó'o, nayó'o kúu na naní'i yich̄i ndaá ña va'a kutaku na x̄i'in Ndios. ²⁶ Ndi'i n̄ivi na kóni kasa chiño noo j̄, x̄ini ñó'ó kundik̄on na yich̄i j̄, ta saá ndatán yóo ña ké'é j̄, saá ke'é na. Ta Yivá j̄ Ndios kasa to'ó ra ndi'i n̄ivi na kúu na kisa chiño noo j̄.

To'on yó'o ká'an ña taJesús ndato'on ra x̄i'in n̄ivi ndasaá koo ña kivi ra

²⁷ 'Ta vitin ndí'i ní ini j̄, ta x̄ani ní ini j̄ yukía k̄a'an j̄ x̄i'in Ndios. ¿Án ndukú j̄ noo Yivá j̄ Ndios ña sakaku ra yi' j̄ noo ña xo'vi ní j̄? Ó'on, on k̄a'an j̄ saá, chi x̄a'a ña kasa ndivi j̄ chiño yo'vi ní, nda kivi j̄ kúu ña kixaa j̄ ñoyivi yó'o —káchí taJesús.

²⁸ Ta saá n̄ika'an taJesús x̄i'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá j̄, vitin kasa ndivi ún chiño x̄a'a ña kasa ká'no n̄ivi yó'ó ta chinóo síkón na ñato'ó ún —káchí taJesús x̄i'in Ndios.

Ta saá x̄ini so'o ra tach̄i to'on Ndios ña kixi ñoyivi n̄ino ña n̄ika'an ña, káchí ña saá:

—Xa kisa ndivi j̄ chiño ká'no ña kisa ká'no n̄ivi yi' j̄, ta chinóo síkón na ñato'ó j̄, ta tuku ink̄a yich̄i ke'é j̄ saá —káchí to'on n̄ika'an ña x̄i'in ra.

²⁹ Ta n̄ivi na ndóo x̄i'in taJesús x̄ini so'o na tach̄i yó'o, ta sava n̄ivi x̄ani s̄ini na án ndá'yi s̄vi. Ta ink̄a na n̄ika'an, káchí na:

—Ñii ángel ña kixi noo Ndios nika'an ña xí'in ra —káchí na, ká'an na.

³⁰ Ta taJesús nika'an ra xí'in na:

—On sivi xa'a yi'i kúu ña nika'an tachí yó'o, ta nika'an tachí yó'o xa'a ña chindee ña ndó'ó ña ndixa kandixa ndó yi'i. ³¹ Vitin xa yatin kixaa kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi nivi ñoyívi yó'o. Ta saá ñanímā ndiva'a ká'no, ña kúu ña xá'nda chiño noo nivi ñoyívi yó'o vitin, Ndios sakana ra níma yó'o ko'on ña ke'e noo naa ní.

³² Ta yi'i, kivi ndaní'i nivi yi'i noo síkón, ta xí'in ñayó'o ke'é i ña ndi'i nivi kixaa na noo i —káchí taJesús xí'in na.

³³ Nika'an ra to'on yó'o ña ndato'on ra xí'in nivi ña kundaā ini na ndí kivi ra nda'a tón cruz.

³⁴ Ta ndakuijn nivi, nika'an na, káchí na saá:

—Xa ka'vi ndi to'on Ndios ña nítāa na kuiya xina'á ña káchí xa'a Cristo, ta ta ti'ví Ndios. Ta to'on yó'o káchí ña ndí Cristo kutaku ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta yó'ó káchí ún ndí ndaní'i na ta ta kixi noo Ndios, ta sandaa na ra nda'a tón cruz. Ta, ¿yu kúu ta ta ká'an ún xa'a, ta káchí ún kúu ta ta kixi noo Ndios? —káchí na xí'in ra.

³⁵ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in na:

—Ndátán yóo ño'o ndino'o yé'e, saá yoo i, ta salo'o kuiti ka kivi yoo i xí'in ndó. Xini ñó'ó kundikon ndó yichi i ña yé'e ndino'o, ko to ñii kama naki'in yichi ña naa ndó'ó. Chi nivi na xika yichi naa on vása xini nayó'o míchí kuā'an na. ³⁶ Yi'i kúu Ño'o ndino'o yé'e, ta vitin kivi ña yoo ka i xí'in ndó, xini ñó'ó kandixa ndó yi'i. Ta saá nduu ndó nivi na kuā'an yichi noo yé'e Ño'o ndino'o —káchí taJesús xí'in na.

Ta ndi'i nika'an ra saá, ta kee ra ku'a'an ra, ta nixa'a ra ñii xiiña noo chise'é xí'in mji ra koto naní'i nanjivi ra.

To'on yó'o ká'an ña ku'a q ní najudío ni-xiin na kandixa na taJesús

³⁷ Vará taJesús xa ke'é ra ku'a ní milagro xini nivi, ta saá ni, ni-xiin na kandixa na ra.

³⁸ Ta xí'in ña on kandixa na ra, kisa ndivi na ña nika'an to'on Ndios ña nita'a taprofeta Isaías kuyi'a xina'á, ña káchí saá:

Yivá yó Ndios, lo'o ní nivi kandixa na to'on ún ña ndato'on i xí'in na.

Ni on vása ní-kunda'a ini na ndí xí'in ndee mji ún kúu ña kisa ndivi i ndi'i chiño ná'no ña xini na,

káchí to'on ña nita'a taIsaías xina'á. ³⁹ Vitin kisa ndivi najudío yó'o ndatán yóo ña nita'a taIsaías kuyi'a xina'á, chi ni-kuchiño na kandixa na taJesús. Ta inká xiiña noo to'on Ndios ña nita'a taIsaías xina'á, káchí ña saá xa'a nivi yó'o:

⁴⁰ On vása ní-xiin na nakoni na ta ko'on na yichi ña kúu ñanda'a,

ñakán kía Ndios taxi ra ña nduu nayó'o ndatán yóo nivi nakuáá,

chi on vása kúchiño na koni na ñanda'a.

Ta xa'a ña ni-xiin na kandixa na ñanda'a, Ndios taxi ra ña nduu toon ní ka ini na,

nduu na nivi na on vása kúchiño kandixa ñanda'a.

Ta xa'a nivi yó'o, Ndios nika'an ra, káchí ra saá:

“Ndá lo'o ni-xiin na nandikó ini na,

ta ni-xiin na kixi na noo i xa'a ña sanda'a i na ña va'a kutaku na yichi ndaa”,

kachí Ndios nõõ to'on ra ña ñitaa taIsaías kuiya xina'á. ⁴¹ TaIsaías yó'o xikuu ñii taprofeta ta ñika'an ndoso to'on Ndios kuiya xina'á, ta xini ra ndi'i ndee ña livi ká'no ña kómí taJesús ñoyívi ñino. Ta saá taIsaías ñitaa ra to'on yó'o, ña ndátoto'on xa'a ña ndó'o taJesús kivi táku ra ñoyívi yó'o.

⁴² Vará sava nachiño ná'no nõõ najudío kándixa na taJesús ndí ndixa kúu ra taa ta tì'ví Ndios, ta õn vása ní-xiin na ka'an na saá xí'in inká ñivi chi yí'ví na nõõ nafariseo. Saá chi nafariseo xa xa'nda chiño na ndí ndi'i ñivi na kándixa ndí taJesús kúu Cristo, taa ta tì'ví Ndios vaxi, nayó'o õn kuchiño ka na kivi na ini ve'e ño'o sinagoga, káchí nafariseo. ⁴³ Ndi'i ñivi na kúu na yí'ví ka'an ña kándixa na taJesús, nayó'o xáni sijní na ndí ña ndáyá'ví ní ka kúu ña kanóo va'a ñatoto'o na nõõ ñivi ñoyívi yó'o, ta xáni sijní na lo'o ní ndáyá'ví ña kúu ña kanóo va'a ñatoto'o na nõõ Ndios.

*To'on yó'o ká'an ña ndí to'on taJesús
kúu ña kasa nani xa'a kuachi ñivi*

⁴⁴ Ta saá xí'in ndi'i ndee ra, taJesús ñika'an ra xí'in ñivi, káchí ra saá:

—Ta ñivi na kándixa yi'i, nayó'o õn sivi ñii láá mji kándixa na, ta kándixa na Ndios, taa ta tì'ví yi'i kixaa i. ⁴⁵ Ta ñivi na xini yi'i, nayó'o xini na Yivá i Ndios, taa ta tì'ví yi'i kixaa i. ⁴⁶ Yi'i kúu Ño'o ndino'o yé'e ñoyívi yó'o. Ta ndi'i ñivi na ndixa kándixa yi'i, nayó'o õn ko'on ka na yichi nõõ naa. ⁴⁷ Ta ndi'i ñivi na kuiti xini so'o to'on ña ká'an i, ta õn xiin na kasa ndivi na ña, ta õn sivi yi'i kúu taa ta kasa nani xa'a ña õn vá'a ké'é

nayó'o. Saá chi ɔn sɪví x̣á'a ña kasa nani j̄ x̣á'a kuachi n̄ivi kúu ña k̄ixaa j̄ ñoyívi yó'o, ta x̣á'a ña sakaku j̄ n̄ivi ñoyívi yó'o kúu ña k̄ixaa j̄. ⁴⁸ Ta n̄ivi na ɔn x̄iin koni ȳi'j̄, ta ni ɔn x̄iin na kandixa na tɔ'on j̄, ta ndixa xa yóo ña kasa nani x̣á'a kuachi nayó'o. Chi tá k̄ixaa k̄iv̄i sondí'í ñoyívi yó'o, ta m̄ii tɔ'on ña n̄ik̄a'an j̄ x̄i'in nayó'o kasa nani x̣á'a kuachi na ña kúu ña ɔn vása ní-xiin na chikaa sɔ'o na tɔ'on yó'o. ⁴⁹ Chi x̄i'in ndayí Yivá j̄ Ndios ká'an j̄ tɔ'on ña ndátɔ'on j̄ x̄i'in ndó. Ta ɔn sɪví ndasaá kuiti tɔ'on m̄ii j̄ kúu ña ká'an j̄. Saá chi Yivá j̄ Ndios kúu t̄a t̄a t̄i'ví ȳi'j̄ k̄ixaa j̄, ta x̣á'nda chiño ra ndá tɔ'on kúu ña k̄a'an j̄ x̄i'in ndó, ta x̣á'nda chiño ra yu kúu ña saná'a j̄ ndó'ó. ⁵⁰ Ta ȳi'j̄, x̄ini va'a j̄ ndí ña x̣á'nda chiño Yivá j̄ Ndios kúu ña táxi kutaku ndino'o n̄ivi ndi'i saá k̄iv̄i. Ta ñii k̄i'va ndatán yóo tɔ'on ña x̣á'nda chiño ra k̄a'an j̄, saá ká'an j̄ x̄i'in n̄ivi —káchí t̄a Jesús x̄i'in na.

13

*Tɔ'on yó'o ká'an ña
n̄akata t̄a Jesús x̣á'a ñii ñii naxika x̄i'in ra*

¹ Ta ɔn t̄a'an k̄a kixá'á kana vikɔ Pascua,* ta t̄a Jesús x̄ini ra ña xa yatin ní tondaa k̄iv̄i ña kee ra ñoyívi yó'o, ta ndikó ra no'o ra noo yóo Yivá yó Ndios. Ndi'i saá k̄iv̄i t̄a Jesús xa kí'vi ní ini ra x̄ini ra n̄ivi na kándixa ña'á ñoyívi yó'o, ta vitin k̄ixaa k̄iv̄i ña saná'a ra na ndasaá ndixa ndeé ní

* **13:1** Pascua najudío kána ña ux̄a k̄iv̄i x̣á'a ña náká'an na ndasaá Ndios s̄akaku ra nax̄i sikuá na noo ñaño Egipto kujya x̄ina'á.

kí'vi ini ra xíni ra na, chi nda lo'o on ndi'i ña kí'vi ini ra xíni ra na.

² Ta xikuaa ní, xa kóni kunaa kúu ña, ta saá yóo taJesús xixi ra xí'in naxíka xí'in ra. Ta ñanímā ndivā'a ká'no xa chikaā ña ini taJudas Iscariote, sa'ya taSimón, ña nataxi ra taJesús nda'a nivi na sáa ini xíni ña'á. ³ Ta taJesús kúndaā ini ra ndí Yivá ra Ndios xa taxi ra nda'a ra ndi'i ndayí noo ndi'i ña yóo, ta xíni taJesús ña kixi ra noo Ndios ta vitin yachi ní ndikó ra no'o ra. ⁴ Ta saá nakundichi ra ta tava ra tikoto káni ña kánóo sata tikoto ndixin ra, ta chinóo va'a ra ña ñii xiiña, ta saá katón ra ñii toalla toko ra. ⁵ Chikaā ra takuí ini ñii kaā ña kónó ini, ta kixá'á ra nakata ra xa'a ñii ñii taxíka xí'in ra. Ta xí'in toalla yákón ra xa'a ñii ñii tayó'o.

⁶ Tá kixaā ra noo yóo xa'a taSimón Pedro, ta nika'an taPedro xí'in ra:

—Tata, yó'o kúu ta taká'no noo*i*. ¿An nakata ún xa'a*i*?

⁷ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Vitin on vása kúndaā ini ún yukía kóni kachí ña ké'é*i* yó'o, ta ñii kivi vaxi kúndaā va'a ini ún xa'a ñayó'o —káchí taJesús xí'in taPedro.

⁸ —On vá'a saá, Tata —káchí taPedro xí'in taJesús —nda ñii kivi on taxi*i* nakata ún xa'a*i* —káchí ra.

Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in ra:

—Tá on taxi ún nakata*i* xa'a ún, ta on kuchiño ka ún kuu ún ta ta ndíkon yi*i* —káchí taJesús xí'in ra.

⁹ Ta ndakuijn taPedro, nika'an ra:

—Tá saá yóo ña ká'an ún, Tata, ta va'a ka on nakata ún ndasaá kuiti xa'a i, ta nakata ún nda nda'a i tãda sin'i —káchí tãPedro xí'in tãJesús.

¹⁰ Ta ndakuiin tãJesús, ñika'an ra:

—Ndi'i ñivi na xa chichi takuí, na xa yóo ndii ndi'i satã koñu kúu nayó'o, ta ndasaá kuiti xini ñó'ó ndoo xa'a na. Ta ndó'ó, nanivi ndii kúu ndó, ta saá ni, on sivi ndi'i ndó kúu ñivi ndii —káchí ra xí'in na.

¹¹ Ñika'an ra saá xí'in na, chi xini ra yu kúu tã tã nataxi ku'ná ña'a nda'a ñivi na sã ini xini ña'a.

¹² Tá ndi'i nakata ra xa'a naxika xí'in ra, ta nakundixin ra tikoto ra, ta tuku nakoo ra ñoo yóo tón mesa, ñoo xixi ra xí'in na. Ta saá ñindaqa to'on ra na, káchí ra saá xí'in na:

—¿An kúndaqa ini ndó yukia kóni kachí ñachiño ke'é i ña nakata i xa'a ndó? ¹³ Chi ndó'ó káchí ndó yi'i kúu tãKá'no ñoo ndó, ta káchí ndó xí'in i kúu i tãMaestro ndó, ta ñandaqa kúu ña káchí ndó saá. ¹⁴ Ta xa'a ña kúu i tãMaestro ndó, ta xa'a ña kúu i tãKá'no ñoo ndó, ndixa xini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño ndatã yóo ña kisa ndivi i xí'in ndó, tãda kasa ñino ka xí'in mii ndó ta saá koo ti'va ndó nakata ndó xa'a tá'an ndó. ¹⁵ Saá chi xa chindú'u i ña ke'é i yó'o ña saná'a i ndó'ó, ta ñii ki'va saá xini ñó'ó ke'é ndó xí'in tá'an ndó. Yi'i kisa ñino xí'in mii i xa'a ña chindee i ndó'ó, ta ñii ki'va saá xini ñó'ó kasa ñino xí'in mii ndó xa'a ña chindee tá'an ndó. ¹⁶ Ña ndixa ndaqa kúu to'on yó'o: Nda ñii tãmozo on vása kúu ra tã ká'no ka ñoo tã xá'nda chiño ñoo ra, ta nda ñii tã tã tí'vi tãpatrón ko'on chiño ñoo ra, on vása kúu tãyó'o tã ká'no ka ñoo tãpatrón tã tí'vi ña'a

ko'on ra chiño. ¹⁷ Ta ndó'ó, tá ndixa kúndaḡ ini ndó to'on yó'o, ta saá ná kunakaḡ ñasiḡ ini ndó xa'a ña kisa ndivi ndó ña.

¹⁸ 'On vása ká'anḡ saá xa'a ndi'i ndó, chi xini va'aḡ ini ñii ñii ndó'ó na kúu nivi na naḡaxinḡ. Ta yóo to'on Ndios ña nḡtaa na kuyḡ xina'á, ña káchí saá: “Ñii ḡa ḡa yóo xixi siḡa va'a xí'inḡ, vitin ḡayó'o ndu ra ḡa sáḡ ini xini yi'ḡ”, káchí to'on Ndios. Ta ndi'i to'on Ndios yó'o xini ñó'ó kundivi ña. ¹⁹ Ndátoto'onḡ ñayó'o xí'in ndó vitin ña on ḡa'an kḡ kundivi ña. Ta saá tá kixaḡ kivi ña kundivi ndi'i ñayó'o, ta kandixa ndó ndí Yi'ḡ Kúuḡ ḡa ḡa kixi noo Ndios.† ²⁰ Ña ndixa ndaḡ ká'anḡ xí'in ndó, ndi'i nivi na náki'in va'a nivi na ti'víḡ ko'on chiño nooḡ, ña ké'é na saá kóni káchí ña náki'in va'a na yi'ḡ. Ta ndi'i nivi na náki'in va'a yi'ḡ, ña ké'é na saá kóni káchí ña náki'in va'a na Ndios, ḡa ḡa ti'ví yi'ḡ va'xiḡ —káchí ḡaJesús xí'in na.

To'on yó'o ká'an ña

ḡaJesús ká'an ra ndí ñii ḡa si'kó kuí'ná ña'á ra
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹ Ta saá ḡaJesús kónó ní nákaḡ ña ndi'i ní ini ra, nda sákisin ña nímḡ ra, ta nḡka'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—Ña ndixa ndaḡ ká'anḡ xí'in ndó vitin ndí ñii ndó'ó kúu ḡa ḡa si'kó kuí'ná yi'ḡ ta nataxi ra yi'ḡ nda'a nivi na sáḡ ini xini yi'ḡ —káchí ra xí'in na.

²² Ta naxíka xí'in ra naḡoto na noo tá'an na, ta xáni sinḡ na yu kúu ḡa ḡa ká'an ḡaJesús xa'a.

²³ Ta ñii ḡaxíka xí'in ḡaJesús, ḡa kúu ḡa kí'vi ní

† 13:19 To'on hebreo ña káchí “Yi'ḡ Kúuḡ” kúu kivi Ndios ndino'o.

ini taJesús xini ra, yoo yatin ra siin taJesús, ²⁴ ta taSimón Pedro nixika nda'a ra noo tayó'o ña ndaka to'on ra taJesús yu kúu ta ta ká'an ra xa'a. ²⁵ Ta saá tayó'o ndikó koo ra ta nakoto ra noo taJesús, ta nindaká to'on ña'á ra, káchí ra saá:

—¿Yu kúu ta ta ká'an ún xa'a, Tata? —káchí ra.

²⁶ Ta ndakuin taJesús, nika'an ra:

—Kúu ra ta ta taxi nda'a sita va'a ña chindaxin i yó'o —káchí taJesús.

Ta chindaxin ra sita va'a ta taxi ra ña nda'a taJudas Iscariote ta kúu sa'ya taSimón. ²⁷ Ta taJudas naki'in ra sita va'a yó'o, ta xixi ra ña, ta saá xandikon ñanímá ndiva'a ká'no naní Satanás niki'vi ña ini ra. Ta taJesús nika'an ra xí'in ra:

—Va'a kama kasa ndivi ún chiño ña chikaa ini ún ke'é ún —káchí ra xí'in taJudas.

²⁸ Ta nda ñii naxíka xí'in ra na ndoo xixi noo mesa, on vása kúnda ini na ndachun nika'an taJesús saá xí'in taJudas. ²⁹ Saá chi taJudas kúu ta ndiso chiño xí'in si'ún ña sáta na ña xini ñó'ó taJesús xí'in ndi'i naxíka xí'in ra, ta saá sava na xani sinj na ndí taJesús ká'an ra xí'in taJudas ña ko'on ra sata ra ña koni ñó'ó na xa'a viko Pascua, án ká'an ra xí'in taJudas ña taxi ra lo'o si'ún nda'a nivi na kúu nandá'vi. ³⁰ Tá ndi'i xixi taJudas sita va'a ña taxi taJesús nda'a ra, ta kee ra ku'a'an ra ke'e. Ta xa ñoo ní kúu ña.

*To'on yó'o ká'an ña xa'a ñii ndayí xaá,
xa'nda chiño taJesús noo na kándixa ña'á*

³¹ Ta ndi'i kee taJudas, kua'an ra ke'e, ta nika'an taJesus xí'in na nindo xí'in ra, káchí ra saá:

—Vitin kasa ndivi i ñii ñava'a ká'no, ta xa'a ñayó'o ñivi kasa ká'no na yi'i ta chinóo síkón na ñato'ó yi'i, ta ta kixi noo Ndios. Ta ñii ki'va saá kasa ká'no na Ndios ta chinóo síkón na ñato'ó ra, xa'a ñava'a ká'no yó'o ña kasa ndivi i.

³² Ndixa xí'in ñava'a ña kasa ndivi i vitin, yi'i chinóo síkón i ñato'ó Ndios. Ta mi Ndios chinóo síkón ra ñato'ó yi'i. Ta yachi ní kasa ndivi Ndios saá. ³³ Ta ndó'ó, sa'ya mi i, salo'o kuiti kivi yóo ka i xí'in ndó, ta vitin ndato'on i xí'in ndó ndatán yóo to'on ña xa nika'an i xí'in naná'no noo najudío, kivi nika'an i xí'in na, kachi saá: “Nandukú ndó yi'i, ta on kuchiño ndó ko'on ndó noo ko'on i”, saá kachi xí'in na, ta ñii ki'va saá ká'an i xí'in ndó'ó vitin. ³⁴ Ta vitin ndato'on i xí'in ndó xá'nda chiño i noo ndó ñii ndayí xaá, ña káchí saá: Ndixa kuki'vi ní ini ndó koni tá'an ndó. Ñii ki'va ndatán ki'vi ini i xini i ndó'ó, saá kuki'vi ní ini ndó koni tá'an ndó. ³⁵ Tá ndixa ki'vi ini ndó xini tá'an ndó, ta xa'a ñayó'o ndi'i ñivi kundaa ini na ndí ndó'ó kúu ñivi na kándixa yi'i ta ndikon ndó yi'i —káchí taJesus xí'in na.

TaJesus ndato'on ra ndí taPedro ka'an ra uni yichi

ña on xini ña'a ra

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Ta taSimón Pedro ndakka to'on ra taJesus, káchí ra saá:

—Tata, ¿míchí ko'on ún?

Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra:

—Vitin ɔn kivi kɔ'on ún xí'in i noo kɔ'on i. Ta saá ni, tá ndi'i n̄ya'a kua'a ní kivi, ta saá kuchiño ún kɔ'on ún noo kɔ'on i —káchí taJesús.

³⁷ Ta taPedro n̄ka'an ra, káchí ra saá:

—Tata, ¿ndachun ɔn kivi kɔ'on i xí'in ún vitin? Chi yi'i, xa yóo ti'va i nda kivi i noo ún —káchí taPedro xí'in taJesús.

³⁸ Ta ndakuijn taJesús, n̄ka'an ra xí'in taPedro:

—¿An ndixa kía xa yóo ti'va ún kivi ún noo i? Ña ndixa ndaa ká'an i xí'in ún vitin, tá ɔn ta'an ka kana nduxú chée ñoó vitin, ta xa un̄i yichi n̄ka'an ún xí'in n̄vi ña ɔn vása xini ún yi'i —káchí taJesús xí'in taPedro.

14

*To'on yó'o ká'an ñii laá Jesucristo
kúu yichi ña xa n̄vi noo yóo Ndios*

¹ N̄ka'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—On kundi'i ini ndó. Ndixa ndino'o ini ndó kandixa ndó Ndios, ta ndixa ndino'o ini ndó kandixa ndó yi'i. ² Ve'e Yivá i Ndios ñoyivi n̄no ká'no ní ña. Yóo kua'a ní xiiña noo va'a kutaku ndi'i ndó. Tá ɔn sivi ñandaa kúu ña ká'an i xa'a ve'e Yivá i, níkúu, ta nda lo'o ɔn ndato'on i saá xí'in ndó. Ta vitin kɔ'on i ña kasa ndivi i xiiña noo va'a kutaku ndó. ³ Tá ndi'i kisa ndivi i xiiña noo va'a kutaku ndó ve'e Yivá i, ta ndikó i ñoyivi yó'o ña naki'in i ndó'ó ta kɔ'on ndó xí'in i. Ta saá nda m̄i noo táku i, ndó'ó kutaku ndó xí'in i ndi'i saá kivi. ⁴ Ndó'ó, xa xini ndó yichi ña ndasaá

kuchiño xaꝯ ndó nꝯꝯ ko'on i —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

⁵ Ta ñii taxíka xí'in taJesús, naní ra Tomás, nĩndakꝯ to'on ra, káchí ra saá:

—Tata, on vása xínĩ ndĩ míchĩ ko'on ún, ta saá, ¿ndasaá koo kuchiño konĩ ndĩ yichĩ?

⁶ Ta ndakuijn taJesús, nĩka'an ra xí'in ra:

—Yi'ĩ kúu yichĩ ña kuchiño xaꝯ nĩvi nꝯꝯ Ndios, ta yi'ĩ kúu nꝯꝯ káku ñandaꝯ ndino'o, ta yi'ĩ kúu ndee ña táxi kutaku ndino'o nĩvi. On koó inkꝯ yichĩ ña kuchiño xaꝯ nĩvi nꝯꝯ Ndios: ñii laꝯ yi'ĩ kúu yichĩ ña taxi xaꝯ nĩvi nꝯꝯ Ndios ta kutaku na xí'in ra. ⁷ Ta ndó'ó, tá ndixa xínĩ ndó yi'ĩ, ta saá ndixa konĩ ndó Yivá i Ndios. Tãnda vitin tãnda ndi'i kivi vaxi, xa xínĩ va'a ndó ra, ta xí'in nduchũ nꝯꝯ ndó xa xini ndó ra —káchí taJesús xí'in na.

⁸ Ta inkꝯ taxíka xí'in taJesús, naní ra Felipe, nĩka'an ra, káchí ra saá:

—Tata, saná'a ún ndi'ĩ ndasaá kuchiño koni ndĩ Yivá yó Ndios, ta ñayó'o kuiti kúu ndi'i ña xínĩ ñó'ó ndĩ.

⁹ Ta ndakuijn taJesús, nĩka'an ra xí'in ra:

—Xa kuꝯꝯ ní kivi yóo i xí'in ndó, ta, ¿án on ta'an koni ún yi'ĩ, tata? Ndi'i nĩvi na xini yi'ĩ, nayó'o ñii káchí xini na Yivá i. Ta saá, ¿ndachun ká'an ún xí'in i xínĩ ñó'ó saná'a i ndó'ó ndasaá kuchiño koni ndó Yivá i? ¹⁰ ¿Án on ta'an kandixa ún ndí yi'ĩ táku i ini Yivá i ta Yivá i táku ra ini mii i? To'on ña ká'an i xí'in ndó, on sivi ndasaá kuiti to'on mii i kúu ña, chi to'on Yivá i Ndios kúu ña. Saá chi Yivá i táku ra ini mii i, ta chiño mii ra kúu ña kisa ndivi i. ¹¹ Va'a kandixa ndó to'on ña ká'an i xí'in ndó ndí yi'ĩ

táku j ini Yivá j ta Yivá j táku ra ini mji j. Tá on kivi kandixa ndó yi'j xa'a to'on yó'o, ta va'a kandixa ndó yi'j xa'a milagro ñava'a ke'é j noo ndó ña saná'a yu kuu j. ¹² Ña ndixa ndaa ká'an j xí'in ndó, ndi'i nivi na kándixa yi'j kúchiño na ke'é na ñii kiva ndatán yoo chiño ké'é j. Ta ndixa nayó'o ke'é na chiño ña ná'no ka noo chiño ke'é j, chi yi'j ndikó j noo Yivá j. ¹³ Ta ndó'ó na kándixa yi'j, tá xí'in ndayí kivi j, ndukú ndó ñava'a ña xini ñó'ó ndó, ta yi'j kasa ndivi j ndi'i ña ndukú ndó. Ta xa'a ña ke'é j saá, nivi kasa ká'no na Yivá yó ta chinoo síkón na ñato'ó ra. ¹⁴ Tuku ká'an j xí'in ndó'ó na kuu nivi na kándixa yi'j: Tá xí'in ndayí kivi j ndukú ndó ñava'a, ta yi'j kasa ndivi j ndi'i ña ndukú ndó noo j —káchí taJesús.

*To'on yó'o ká'an xa'a Níma Ndios
koo ña xí'in nivi na kándixa taJesús*

¹⁵ Ta taJesús nika'an ka ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ta ndó'ó, tá kivi ini ndó xini ndó yi'j, ta saá kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño j noo ndó. ¹⁶ Ta yi'j, ndukú j noo Yivá yó Ndios ta ndixa ti'ví ra Níma ña naní “Níma ña chíkaa ndee ini nivi”, ta kutaku ña xí'in ndó ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁷ Ta Níma yó'o saná'a ña ndó'ó ndasaá kuiti ña ndixa ndaa ndino'o. Ta nivi na ndíkõn yichi on vá'a ñoyívi yó'o on vása kúchiño na naki'in na Níma yó'o, saá chi on vása kúchiño koto na ña, ni on vása xini na ña. Ta ndó'ó, nivi na kándixa yi'j, ndixa xini ndó Níma yó'o, chi yoo ña xí'in ndó vitin, ta kivi ña vaxi kunakaa ña ini ñii ñii ndó'ó. ¹⁸ Ta yi'j, on sandakoo mató'ón j ndó'ó, ña kutaku ndó ndatán táku naválí xindá'ví na on koó yivá

si'í. Ta yí'í yachí ní ndikó'í ta kixaa'í noo ndó.
 19 Tixin ña salo'o kivi, ñivi na ndikón yichí on
 vá'a ñoyívi yó'o, on kuchiño ka na koto na yí'í.
 Ta ndó'ó, on kundo'o ndó saá, chi ndixa koto ka
 ndó yí'í. Ta xa'a ña ndixa ndino'o táku'í, ndó'ó
 ndixa ndino'o kutaku ndó. 20 Kivi kundivi ñayó'o
 saá, ta ndó'ó ndixa kundaa ini ndó ndí yí'í táku'í
 ini Yivá'í, ta ndó'ó táku ndó ini yí'í, ta yí'í táku'í
 ini ndó'ó. 21 Ndi'i ñivi na náki'in va'a ña xá'nda
 chiño'í noo na, ta kisa ndivi na ña, nayó'o sáná'a
 na ndí ndixa kúu na ñivi na kí'vi ini xini yí'í.
 Ta ndi'i ñivi na kí'vi ini xini yí'í, ta Yivá'í Ndios
 ndixa kuki'vi ini ra koni ra nayó'o. Ta saá tuku
 yí'í ndixa kuki'vi ini'í koni'í nayó'o ta taxi xí'in
 mji'í noo na, ña koni va'a na yí'í —káchí ta Jesús
 xí'in na.

22 Ta saá inká taxíka xí'in ta Jesús, naní ra Judas
 (ta on sivi ta Judas Iscariote kúu tayó'o), ñika'an
 ra xí'in ta Jesús, káchí ra saá:

—Tata, ¿ndachun taxi ún ndasaá kuiti mji ndi
 kuu ñivi na kuchiño koni va'a yó'ó? ¿Ndachun
 on vása ke'é ún saá xí'in ndi'i ñivi ñoyívi yó'o ña
 kuchiño koni na yó'ó?

23 Ta ndakuijn ta Jesús, ñika'an ra xí'in ra:

—Ndi'i ñivi na kí'vi ini xini yí'í, ñivi yó'o kasa
 ndivi na to'on'í. Ta Yivá'í Ndios kuki'vi ini ra koni
 ra nayó'o, ta Yivá'í xí'in yí'í ndixa kixaa ndi noo
 nayó'o, ta kutaku ndi xí'in na. 24 Ta ñivi na on
 vása kí'vi ini xini na yí'í, nayó'o on vása kisa
 ndivi na to'on'í. Ta on sivi ndasaá kuiti to'on yí'í
 kúu ña ká'an'í, ta ndixa kúu ña to'on Yivá yó
 Ndios, ta ta t'í'vi yí'í kixaa'í.

25 'Ndi'i ñayó'o ndáto'on i xí'in ndó kivi yóo ka i xí'in ndó vitin. 26 Ta kixaa kivi Yivá yóo Ndios ti'ví ra Níma ña chíkaa ndee ini ñivi, ta xí'in ndayí kivi i ti'ví ra Níma yó'o, ta kixaa ña kutaku ña ini ndó, ta saná'a ña ndó'ó ndi'i ña xini ñó'ó kundaa ini ndó, ta sanaká'án ña ndó'ó ndi'i to'on ña ñika'an i xí'in ndó.

27 'Ta vitin táxi i ña kunakaa ñava'a ini ndó. Ta ñava'a yó'o kúu ña kaku ini, ta sání'i ña ndó'ó. Ta ñava'a yó'o ña táxi i ña kunakaa ña ini ndó, on sivi ñii kúu ña xí'in ña táxi ñivi na ndikon yichi ñoyivi yó'o nda'a ndó ña koo va'a ini ndó. Ta saá ndó'ó ñivi na kándixa yi'i, vitin xá'nda chiño i noo ndó: On kundi'i ini ndó, ta ni on kuyi'ví ini ndó. 28 Xa xini so'o ndó ña ñika'an i xí'in ndó ndí kee i ko'on i vitin, ta kixaa ñii kivi ndikó i noo ndó. Tá ndixa ndino'o kí'vi ini ndó xini ndó yi'i, ta saá kusij ní ini ndó ña kundaa ini ndó ku'a'an i noo yóo Yivá yóo, chi Yivá yóo kúu ta ta ká'no ka noo yi'i. 29 Ta xa ndato'on i xí'in ndó ndi'i ñayó'o vitin tá on ta'an ka kundivi ña. Ta saá tá kixaa kivi kundivi ndi'i ña ndato'on i xí'in ndó, ta koni ndó ña, ta saá kandixa ka ndó yi'i.

30 'On vása ku'a'a ní ka ndato'on i xí'in ndó vitin, chi xa vaxi ñanímá ndiva'a ká'no ña kúu ña xá'nda chiño noo ñivi na ndikon yichi ñoyivi yó'o. Ta saá ni, ñanímá ndiva'a ká'no yó'o nda lo'o on vása xá'nda chiño ña noo yi'i. 31 Ta yi'i, ndasaá kuiti kisa ndivi i ña xá'nda chiño Yivá i Ndios noo i. Ta xa'a ña kisa ndivi i saá, kundaa ini ñivi ndí ndixa kí'vi ní ini i xini i Yivá i Ndios. Ta vitin, nakuita ndó, na'a ndó ko'on ndó xí'in i —káchí ta Jesús xí'in naxíka xí'in ra.

15

*Tə'on yó'o ká'an ña,
ndaťán yóo m̄i tón uva ndino'o, saá yóo taJesús*

¹ Ta saá taJesús ndato'on ra ink̄a cuento ña saná'a ra nax̄ika x̄i'in ra, káchí ra saá:

—Ta ȳi'j, ndaťán yóo m̄i tón uva ndino'o, saá yóo j. Ta Yivá'j Ndios ndaťán yóo ťa ťa ndáa tón uva x̄i'in ndi'i nda'a nó, saá yóo ra. ² Ta xá'nda ra ndi'i nda'a tón uva noo ɔn vása kóon tíuva. Ta nda'a tón uva noo va'a kóon rí, náka'nda tuku lo'o ra noo ña, ña taxi ña va'a k̄a koon tíuva. ³ Ta tə'on ña n̄ika'an j x̄i'in ndó, ndaťán yóo ña s̄ijn xá'nda, ta kindaa ña ndi'i ña ɔn vása va'a yóo ini ndó, saá yóo tə'on yó'o. Ta vitin n̄ivi na ndundii kúu ndó xa'a ña ch̄ikāa so'o ndó tə'on ña n̄ika'an j x̄i'in ndó. ⁴ Ta saá x̄ini ñó'ó koo ndó x̄i'in j ndi'i saá k̄ivi, ta ȳi'j koo j x̄i'in ndó'ó. Saá chi táná ťa'nda, ta n̄andosó x̄iká yo'o nda'a tón uva, ta ña n̄andosó x̄iká yó'o, ɔn vása kúchiño m̄i ña taxi ña nda ñii ku'i. Ñayó'o sáná'a ña ndó'ó tá ɔn vása ñii yóo ndó x̄i'in j, ta saá ɔn kuchiño ndó ke'é ndó nda ñii ñava'a.

⁵ Ȳi'j, ndaťán yóo m̄i tón uva ndino'o saá yóo j, ta ndó'ó, ndaťán yóo yo'o nda'a tón uva yó'o, saá yóo ndó'ó x̄i'in j. Tá ñii yóo ndó'ó x̄i'in j, ta ȳi'j, ñii yóo j x̄i'in ndó, ta saá ndixa ké'é ndó ku'a ní chiño va'a. Ta chiño yó'o ndaťán tíku'i va'a ní ña kóon nda'a tón uva saá yóo ña. Ta saá ni, tá yóo yo'o nda'a tón uva ña n̄ita'nda n̄andosó x̄iká, ñayó'o ɔn kuchiño ña taxi ña koon nda ñii ku'i nda'a ña. Ta ñii k̄i'va saá, tá ɔn vása k̄a ñii yóo ndó x̄i'in j, ta nda ñii chiño va'a ɔn kuchiño ndó ke'é ndó. ⁶ Ta n̄ivi na kúx̄iká noo ȳi'j, ta ɔn vása

ñii yóo kạ na xí'in ị, nayó'o ndatán yóo nda'a tón uva ña ñita'nda nandoso xíká ta ñiyichị ña, saá yóo na ñoọ ị. Ta nda'a ñiyichị yó'o, ñivi nakaya na ña, ta taan na ña ñoọ yóo ño'ọ xíxi, ta kọkọ ña.

⁷ Ta ndó'ó, tá ñii yóo ndó xí'in ị, ta to'on ị táku ña ini ndó, ta saá va'a ndukú ndó ñoọ Yivá ị Ndios nda ndá kạ ña kóni ndó, ta ndixa taxi ra ña ndúkú ndó nda'a ndó. ⁸ Ta vitin ñayó'o ke'é ndó xa'a ña chinóo síkón ndó ñato'ó Ndios ñoọ inka ñivi: Xíni ñó'ó nduu ndó ñivi na va'a ini, na kisa ndivi ña kóni Ndios, ta saá saná'a ndó ndixa kúu ndó ñivi na ndíkọn yi'ị —káchí ta Jesús xí'in naxíka xí'in ra.

⁹ Ta ñika'an kạ ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ñii kị'va ndatán kí'vi ini Yivá ị Ndios xíni ra yi'ị, saá kí'vi ini xíni ị ndó'ó. Ta saá ñii ñii kivi ná kutaku kạ ndó tixin ña kí'vi ní ini xíni ị ndó'ó, ta ọn sandakoo ndó yi'ị. ¹⁰ Tá kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño ị ñoọ ndó, ta saá ñii ñii kivi kutaku ndó tixin ña kí'vi ní ini xíni ị ndó'ó. Saá chi yi'ị, ñii kị'va saá kisa ndivi ị ña kóni Yivá ị Ndios, ta ndi'i saá kivi táku ị tixin ña kí'vi ní ini ra xíni ra yi'ị.

¹¹ 'Ndato'on ị ñayó'o xí'in ndó chi kóni ị ña ndixa ná kusii ní ini ndó'ó. Chi mii ñasii ña káku ini mii ị, kóni ị ndí ná kunaka ñasii yó'o ini ndó'ó, ta saá kuu ndó ñivi na kusii ndino'o ini. ¹² Ña xá'nda chiño ị ñoọ ndó kúu ñayó'o: Ndixa kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó, ndatán kí'vi ini xíni ị ndó'ó. ¹³ Saá chi ta ta ndixa ká'no ní kạ kí'vi ini xíni natá'an kúu ta ta táxi xí'in mii nda kivi ra xa'a nayó'o. ¹⁴ Ta ndó'ó, táná kasa ndivi ndó ña ká'an ị xí'in ndó, ta kuu ndó

n̄ivi na náta'an va'a xí'in j. ¹⁵ On ka'an ka j xí'in ndó kúu ndó ndasaá kuiti na kisa chiño noo j, chi n̄ivi na kisa chiño noo ñii taká'no on vása xini na yu kúu ña xani sin̄i taká'no yó'o ke'é ra. Ta ȳi'j sakunan̄i j ndó'ó namigo j na náta'an va'a xí'in j, saá chi xa ndato'on j xí'in ndó ndi'i ña saná'a Yivá j Ndios ȳi'j. ¹⁶ On sivi m̄i ndó kúu n̄ivi na nakaxin kundikon ndó ȳi'j, ta ȳi'j kúu ta ta nakaxin j ndó'ó ña kundikon ndó ȳi'j, ta sakuiso chiño j ndó'ó ña kasa ndivi ndó ku'a ní chiño va'a. Ta chiño va'a yó'o koo ña ndatan yoo ku'i va'a ña koo na'á ní kivi. Ta saá Yivá j Ndios taxi ra nda'a ndó ndi'i ña ndúkú ndó noo ra xí'in ndayí kivi j. ¹⁷ Ñayó'o kúu ña xá'nda chiño j noo ndó: Kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó —káchí ta Jesús xí'in naxika xí'in ra.

To'on yó'o ká'an ndi n̄ivi na ndikon yich̄i ñoyivi yó'o, sáa ini na xini na n̄ivi na ndikon yich̄i ta Jesús

¹⁸ Ta n̄ika'an ka ta Jesús xí'in naxika xí'in ra, káchí ra saá:

—Tá n̄ivi na ndikon yich̄i on vá'a ñoyivi yó'o sáa ini na xini na ndó'ó, ta saá naká'an ndó ndi si'na ka ñii ki'va saá ke'é na xí'in j. ¹⁹ Táná koo yu'ú ndó xí'in n̄ivi ñoyivi yó'o, ta saá nan̄ivi ñoyivi yó'o kuki'vi ini na koni na ndó'ó. Ta ndó'ó, on sivi na ndikon yich̄i on vá'a ñoyivi yó'o kúu ndó, chi ȳi'j nakaxin j ndó'ó ña sandakoo ndó yich̄i on vá'a yó'o xa'a ña kundikon ndó yich̄i j. Nakán ki'a n̄ivi na ndikon yich̄i on vá'a ñoyivi yó'o sáa ní ini na xini na ndó'ó. ²⁰ Naká'an ndó to'on ña n̄ika'an j xí'in ndó saá: “Nda ñii tamozo on vása kúu ra ta ká'no ka noo ta xá'nda chiño noo ra”, káchí j xí'in ndó. Ta to'on yó'o

kóni kachí ña ñii kǐ'va ké'é na xí'in yǐ'ǐ, Taa taKá'no noo ndó, saá ke'é na xí'in ndó'ó na kisa chiño nooǐ. Nǐvi ñoyívi yó'o saxo'vi na yǐ'ǐ, ta saá ndixa saxo'vi na ndó'ó. Ta saá ni, nǐxiyo nǐvi na chikaá so'o to'onǐ, ta ñii kǐ'va saá koo nǐvi na chikaá so'o to'on ña ka'an ndó xí'in na. ²¹ Saá ke'é nǐvi xí'in ndó chi ndó'ó kúu na ndíkon yichǐǐ. Chi nǐvi na kuá'an yichǐ on vá'a ñoyívi yó'o on vása xínǐ na Ndios, ta kúu taa ta tǐ'ví yǐ'ǐ kǐxaaǐ.

²² 'Tá on vása ní-kixǐǐ noo na, tá ni on vása ní-ndato'onǐ xí'in na, níkúu, ta saá on vása ndíso na kuachi noo ña ndato'onǐ xí'in na. Ta vitin on kǐví kachí na on vása ndíso na kuachi, chi nǐka'anǐ xí'in na yu kúu ñandaá, ta nǐ-xiin na kasa ndivi na ña ndato'onǐ xí'in na. ²³ Ndi'i nǐvi na sáa ini xíni yǐ'ǐ kúu na sáa ini xíni Yiváǐ Ndios. ²⁴ Xa kisa ndiviǐ kuá'a ní milagro ná'no, ta nda ñii nǐvi, ta ni si'na ta ni vitin, on vása ní-ke'é na ñava'a ndatán yóo ñamilagro kisa ndiviǐ ñoyívi yó'o. Tá on vása ní-ke'éǐ saá, níkúu, ta nǐvi on vása ndíso na kuachi xa'a ña nǐ-xiin na kandixa na yǐ'ǐ. Ta ndixa xíni na milagro ke'éǐ, ta saá ni, sáa ní ini na xíni na yǐ'ǐ, ta ñii kǐ'va saá, sáa ini na xíni na Yiváǐ Ndios. ²⁵ Saá ké'é nǐvi yó'o chi to'on Ndios xínǐ ñó'ó kundivi ña. Ta ñii xiiña noo to'on Ndios yó'o vaxi ndayí ña nǐtaa taMoisés kuǐya xina'á, ta káchí ña saá: "Sáa ini nǐvi xíni na yǐ'ǐ, vará nda lo'o on koó xa'a ña ké'é na saá", káchí to'on Ndios —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

²⁶ Ta nǐka'an ka taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Vaxi kǐví kixaa Níma Ndios noo ndó, ta Níma yó'o kúu ña chíkaa ndee ini nǐvi, ta ndato'on

ña ndasaá kuiti ñandaa ndino'o xí'in n̄ivi. Níma yó'o kee ña noo Ndios ta kixaa ña noo ndó, chí yí'í tì'ví'í ña xí'in ndayí Yivá'í, ta Níma Ndios yó'o ka'an ña xí'in ndó ndi'i ñandaa xa'a'í. ²⁷ Ta saá ndó'ó kuu ndó n̄ivi na ka'an xa'a'í ndi'i ñandaa xí'in inka n̄ivi, saá chí nda kivi kixá'á'í kisa ndivi'í chiño Yivá'í ñoyívi yó'o, ndó'ó kuu n̄ivi na kixá'á kisa chiño xí'in'í —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

16

¹ Ta taJesús n̄ika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá: —Ndi'i to'on yó'o xa n̄ika'an'í ña xí'in ndó xa'a'í ña on sandakoo ndó yichí'í. ² Chi vaxi kivi tá naná'no noo najudío on taxi ka na ki'vi ndó ini ve'e ño'o sinagoga. Ta vaxi kivi n̄ivi kani s̄inj na ndí ñava'a ní kuu ña ke'é na ña ka'ni na ndó'ó, chí xí'in ña ké'é na saá kuu ñava'a kasa ndivi na ña kóni Ndios, saá kani s̄inj m̄ij na. ³ Saxo'vi na ndó'ó saá, chí nda ñii kivi on ta'an koni ndixa na Yivá yó Ndios, ta ni on ta'an koni ndixa na yí'í. ⁴ Ta vitin xa ndato'on'í xí'in ndó ñayó'o, ta saá tá kixaa kivi ña kundo'o ndó ñayó'o, ta saá naká'an ndó to'on yó'o ña n̄ika'an'í xí'in ndó —káchí taJesús.

To'on yó'o ká'an ña xa'a'í chiño ña kasa ndivi Níma Ndios

Ta n̄ika'an ka taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ta kivi kixá'á ndó kisa ndivi ndó chiño xí'in'í, on vasa ní-ka'an'í xí'in ndó ndasaá kundo'o ndó xa'a'í, chí yóo ka'í xí'in ndó. ⁵ Ta vitin ndikó'í no'o'í noo ta ta tì'ví yí'í kixaa'í, ta

nda ñii ndó'ó ɔn vása ndáka tɔ'on ndó yí'í míchí kɔ'on. 6 Ta saá ni, vitin kúchuchú ní ini ndó xa'a ña xini so'o ndó ña ká'an.í kɔ'on. 7 Ta ña ndixa ndaa ká'an.í xí'in ndó ndí ñii ñava'a xa'a ndó kúu ña kɔ'on. Saá chi tá ɔn vása kɔ'on.í, ta ɔn kivi kixaa Níma ña naní Níma ña chíkaa ndee ini ñivi. Ta yí'í, táná kɔ'on.í, ta ti'ví.í Níma yó'o kixaa ña noo ndó. 8 Tá kivi kixaa Níma Ndios yó'o, ta saná'a ña ñivi ñoyívi yó'o ña kundaa va'a ini na yu kúu na ndíso kuachi noo Ndios, ta kundaa va'a ini na yu kúu navá'a nandaa, ta kundaa va'a ini na ndixa Ndios kasa nani ra xa'a ndi'í ñivi na ndíso kuachi. 9 Saá chi Níma Ndios yó'o chindeé ña ñivi ña kundaa ini na ndí ndíso na kuachi xa'a ña ni-xiin na kandixa na yí'í. 10 Ta Níma Ndios chindeé ña ñivi ña kundaa ini na ndí yí'í kúu ta ta va'a, ta ndaa, saá chi yí'í ndikó.í no'o.í noo Yivá.í Ndios, ta ndó'ó ɔn kivi koni ka ndó yí'í ñoyívi yó'o. 11 Ta Níma Ndios chindeé ña ñivi ña kundaa ini na ndixa Ndios kasa nani ra xa'a kuachi na, chi xa kisa nani ra kuachi ñanímá ndiva'a ká'no, ña kúu ña xá'nda chiño noo ñivi ñoyívi yó'o, ta ndixa xo'vi ní ñandiva'a yó'o xa'a kuachi ndíso ña —káchí ta Jesús xí'in naxíka xí'in ra.

12 Ta níka'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yoo kuá'a ní ka tɔ'on ña kóni.í ka'an.í xí'in ndó, ta ɔn ka'an.í ña xí'in ndó vitin, chi vitin ɔn kúchiño kundeé ndó koni so'o ndó ndi'í tɔ'on yó'o. 13 Tá kixaa Níma Ndios, nina ñandaa ndato'on ña xí'in ndó, ta saná'a káxín ña ndó'ó ndasaá va'a kundikon ndó yichí ña ndaa. Saá chi Níma Ndios yó'o ɔn vása ka'an ña ndasaá kuiti tɔ'on mii ña, ta ka'an ña ndatán yoo mii

tɔ'on ña xɪnɪ sɔ'o ña nɪkɑ'ɑn Ndios, saá kɑ'ɑn ña xɪ'in ndó. Ta Nímɑ Ndios yó'o ndatɔ'on ña xɪ'in ndó yukíɑ koo kɪvɪ ña vɑxi. ¹⁴ Ta chinóo sɪkón ña ñatɔ'ó ɪ nɔɔ nɪvi, chi ndi'i ñandíchí ña kómí ɪ, Nímɑ Ndios naki'in ña ñayó'o, ta taxi ña ñandíchí yó'o nda'ɑ ndó ña kundɑɑ ini ndó ndi'i ñandɑɑ. ¹⁵ Ndi'i ñavɑ'a kómí Yivá ɪ kúu ñavɑ'a kómí ɪ. Ñakán kíɑ nɪkɑ'ɑn ɪ xɪ'in ndó ndí Nímɑ Ndios naki'in ña ñandíchí ɪ, ta taxi ñandíchí yó'o nda'ɑ ndó ña kundɑɑ ini ndó ndi'i ñandɑɑ —káchí tɑJesús xɪ'in naxíka xɪ'in ra.

Tɔ'on yó'o ká'ɑn ña ndí vɑxi yatin kɪvɪ ña naxíka xɪ'in tɑJesús kusɪ ní ini na

¹⁶ Ta nɪkɑ'ɑn kɑ tɑJesús xɪ'in naxíka xɪ'in ra, káchí ra saá:

—Salɔ'o kɑ kuiti kúmɑnɪ ta ɔn koni kɑ ndó yɪ'ɪ, ta saá ya'a lo'o kuiti kɪvɪ ta tuku koni kɑ ndó yɪ'ɪ. Saá chi salɔ'o kɑ kɪvɪ kúmɑnɪ, ta ndikó ɪ no'ɔ ɪ nɔɔ yóo Yivá ɪ Ndios —káchí tɑJesús xɪ'in naxíka xɪ'in ra.

¹⁷ Ta sava naxíka xɪ'in ra nɪkɑ'ɑn na xɪ'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukíɑ kóni káchí tɔ'on ña nɪkɑ'ɑn ra xɪ'in yó? Chi nɪkɑ'ɑn ra salɔ'o kɑ kuiti kúmɑnɪ ta ɔn koni kɑ yó ra. Ta saá ya'a lo'o kuiti kɪvɪ ta saá tuku koni yó ra, saá chi kɔ'ɔn ra nɔɔ yóo Yivá ra, káchí ra. ¿Yukíɑ kóni káchí tɔ'on yó'o ña nɪkɑ'ɑn ra xɪ'in yó?

¹⁸ Ta tuku ndákɑ tɔ'on tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukíɑ kóni káchí tɔ'on “salɔ'o kuiti kúmɑnɪ”? ɔn vása kúndɑɑ ini yó yukíɑ kóni káchí ra xɪ'in tɔ'on yó'o —káchí na, ká'ɑn na.

19 Ta ta Jesús xini ra ndí kóni na ndaka to'on na ra xa'a to'on ña nika'an ra xí'in na, ta saá tuku nika'an ra, káchí ra xí'in na:

—¿An kóni ndó kundaa ini ndó yukia káchí to'on ña nika'an i xí'in ndó ña káchí saá: “Salo'o ka kuiti kumaní ta on koni ka ndó yi'i, ta saá ya'a lo'o kuiti kivi ta tuku koni ndó yi'i”? 20 Ña ndixa ndaa kúu to'on yó'o ndí ndó'ó kuaku ndó ta ndá'ví ní ka'an ndó, ta mi kivi yó'o nanivi ñoyivi yó'o va'a ní koni na, ta kusii ní ini na. Ta ndó'ó, vará lo'o kuiti kivi kuchuchú ní ini ndó, ta saá kixaa ñasii ní, ta kunakaa ña ini ndó. 21 Ndatán yo'vi ndó'o ñii ña'a ña xa kóni kaku sa'ya, saá kundo'o ndó. Ndeé ní xó'vi ña'a yó'o tá'an mi xa yatin kaku sa'ya ñá. Ta saá, tá ndi'i niya'a kaku sa'ya ñá, ta kúsii ní ini ñá. Ta saá nándoso ña xa'a ndi'i ña yo'vi ní nixo'vi ñá, chi kúsii ní ini ñá xa'a ña kaku inká ta ñoyivi yó'o. 22 Ndatán yoo ña nindo'o ña'a yó'o, saá koo ña kundo'o ndó kivi vaxi, chi kuaku ní ndó ta kuchuchú ní ini ndó xa'a ña ko'oní. Ta saá kixaa kivi ña ndikó tuku i xí'in ndó, ta kusii ní ini ndó, ta nda ñii nivi on kuchiño na kindaa na ñasii kunakaa ini ndó.

23 'Ta kivi yó'o on vása ndaka to'on ka ndó yi'i. Ta ña ndixa ndaa kúu to'on ña ka'an i xí'in ndó vitin: Ndi'i ña ndukú ndó noo Yivá i Ndios xí'in ndayí kivi i, Yivá i ndixa taxi ra nda'a ndó ndi'i ña ndúkú ndó noo ra. 24 Tanda vitin on ta'an ndukú ndó nda ñii ñava'a noo Ndios xí'in ndayí kivi i. Ta vitin va'a ndukú ndó ña kóni ndó noo Ndios, ta naki'in ndó ña, ta saá kunakaa ndino'o ñasii ini ndó.

Tò'on yó'o ká'an ña
taJesús kúndeé ra noo ñandiva'a ñoyívi yó'o

²⁵ 'Nda kivi xini tá'an yó tãda vitin ndato'on i xí'in ndó ta saná'a i ndó'ó xí'in to'on ña yo'vi kundaã ini ndó. Ta vitin kixaa kivi ña on ka'an ka i xí'in ndó xí'in to'on yo'vi, ta ndixa ndato'on káxini xí'in ndó xa'a Yivá i. ²⁶ Ta kivi kundaã ini ndó to'on yó'o, ta saá mji ndó, xí'in ndayi kivi i, ndukú ndó ña xini ñó'ó ndó noo Ndios. On vása koni ñó'ó kuaku ndá'vi i noo Ndios xa'a ndó, ²⁷ chi ndixa mji Ndios kí'vi ní ini ra xini ra ndó'ó. Saá chi ndó'ó kí'vi ní ini ndó xini ndó yi'i, ta kãndixa ndó yi'i kixi i noo Ndios. ²⁸ Kee i noo Yivá i Ndios ta kixaa i ñoyívi yó'o. Ta vitin kee i ñoyívi yó'o ta ndikó i no'o i noo Yivá i Ndios —káchi taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

²⁹ Ta ndakuijn naxíka xí'in ra, nika'an na, káchi na saá:

—Vitin to'on ña káxini ní kúu ña ká'an ún xí'in ndi. Vitin on vása ká'an ún to'on ña yo'vi ní kundaã ini ndi. ³⁰ Ta vitin kundaã ini ndi ndi ña ndixa on koó nda ñii ña on vása xini ún. Tá on ta'an ka ndaka to'on nivi yó'ó, xa xini ndi'i ún ña xani sini na. Ta xa'a ñayó'o kãndixa ndi yó'ó kúu ún ta ta kixi noo Ndios —káchi na xí'in taJesús.

³¹ Ta saá taJesús nika'an ka ra xí'in na:

—¿An ndixa kãndixa ndó yi'i vitin? ³² Ta yachi ní kixaa ña kuita ní'no ndi'i ndó, ta saá ñii ñii ndó no'o ndó ve'e mji ndó. Ta sandakoo mató'ón ndó yi'i. Ta ndixa on vása koo mató'ón i chi Yivá i Ndios yóo ra xí'in i. ³³ Ndato'on i ñayó'o xí'in ndó ña on kundi'i ní ini ndó, ta ná koo ñava'a ini ndó xa'a ña ñii yóo ndó xí'in i. Vará ndixa ndeé ní

xo'vi ndó ñoyívi yó'o, ta on kuyi'ví ndó ta chikaa ndee xí'in mji ndó, chi yi'i xa kündeé i noo yichi on vá'a ñoyívi yó'o —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

17

Tə'on yó'o ká'an ña xa'a ña ndúkú taJesús noo Ndios

¹ Ta ndi'i ndato'on ra ñayó'o xí'in naxíka xí'in ra, ta saá taJesús nakoto ndaa ra ñoyívi nino, ta nika'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá i, xa kixaa mji kivi ká'no ní. Ta vitin yi'i, ta ta kúu Sa'ya ún, ndúkú i noo ún ña chinóo síkón ún ñato'ó i noo nivi. Ñava'a yó'o ndúkú i noo ún xa'a ña chinóo síkón i ñato'ó mji ún noo nivi. ² Yó'ó kúu ta ta taxi ndayí nda'a yi'i ña kuu i ta taká'no noo ndi'i nivi, xa'a ña taxi i ndi'i saá kivi kutaku ndino'o ndi'i nivi na kúu na taxi ún nda'a i. ³ Yó'ó kúu ñii laá Ndios ndino'o, ta yi'i kúu Jesucristo, ta ta ti'ví ún kixaa i ñoyívi yó'o ña sakaku i nivi. Ta saá tá tondaa nivi koni ndixa na yó'ó, ta koni ndixa na yi'i Jesucristo, ta ña ke'é na saá kúu ña táxi kutaku ndino'o nivi ndi'i saá kivi.

⁴ Ta vitin xa kisa ndivi i ndi'i chiño ña taxi ún nda'a i, ta xa'a ñayó'o kua'a ní nivi kasa ká'no ní na yó'ó. ⁵ Ta vitin, Tata Yivá i, chinóo síkón ún ñato'ó i noo mji ún. Ñii ki'va ndatan nijiyi síkón ñato'ó i kivi xitaku i xí'in ún ñoyívi nino si'na tá on ta'an ka kuva'a ñoyívi yó'o, saá ná koo ña.

⁶ Nivi na taxi ún nda'a i ña kundikon na yi'i, ta saná'a va'a i nayó'o ña kundaa ini na xa'a ún. Nivi na nakaxin ún kúu na, ta taxi ún na nda'a i

ña kundikōn na yī'i, ta ndixa chikaa so'o na to'on ún. ⁷ Ta vitin nivi yó'o kúndaā ini na ndí ndi'i ña taxi ún nda'a i kúu ña vaxi noo mji ún, ⁸ chi nika'an i xí'in na ndi'i to'on ña taxi ún ña ndato'on i xí'in na. Ta ndi'i to'on yó'o ñaki'in va'a na ña, ta xa kúndaā ini na ndí ndixa yī'i kee i noo ún, ta kándixa na ndí yó'ó kúu taa ta tī'ví yī'i kixaa i ñoyívi yó'o.

⁹ Xa'a nivi yó'o na ndíkōn yī'i ndúkú i noo ún, ta on vása ndúkú i noo ún xa'a nivi na ndíkōn yichí on vá'a ñoyívi yó'o. Ndúkú i noo ún xa'a nivi na taxi ún nda'a i, chi nivi na ñaxaxin mji ún kúu nayó'o. ¹⁰ Chi ndi'i nivi na ndíkōn yī'i kúu na ndíkōn yó'ó, ta ndi'i nivi na ndíkōn yó'ó kúu na ndíkōn yī'i. Xa'a ña ké'é nayó'o kúu ña kánóo síkón ñato'ó i.

¹¹ Ta yī'i, on kóo ka i ñoyívi yó'o, chi salo'o kivi kúman i ta ndikó i no'o i noo mji ún ñoyívi nino, ta nivi na ndíkōn yī'i kundoo ka na ñoyívi yó'o. Tata Yivá i, taa taa kúu taa ndino'o yi, xáku ndá'ví i noo ún ña xí'in ndayí kivi ún kundaa va'a ún nivi na taxi ún nda'a i. Kundaa va'a ún nayó'o xa'a ña ñii kuu na. Ñii ki'va ndatán ñii kúu mji yó, saá ná kuu nayó'o. ¹² Ta kivi nixiyo i xí'in nivi na ndíkōn sata i ñoyívi yó'o, ta ndi'i saá kivi xinda i nayó'o na kúu na taxi ún nda'a i. Ta xí'in ndayí kivi ún xinda i na, ta saá nda ñii nayó'o ni-ndañó'ó na noo i. Ndasaa kuiti taa taa ndíkōn yichí ñandiva'a kúu taa taa ndañó'ó noo i. Saá nixiyo xa'a ña kundivi to'on mji ún ña ñitaa na xina'á xa'a tayó'o.

¹³ 'Vitin ndikó i xaa i noo ún, Tata Yivá i. Ta ña yóo ka i ñoyívi yó'o, ká'an i to'on yó'o ña koni

so'o n̄ivi na ndíkɔn yì'ì ña kusij ini na. Ndatán ñii k̄'va chútú ini ì xí'in ñasij, saá ná kutú ñasij ini nayó'o. ¹⁴ Xa ndato'on ì tɔ'on ún xí'in nayó'o na kúu na ndíkɔn yì'ì. Ta n̄ivi na ndíkɔn yichì ñoyívi yó'o sáa ini na xíni na nayó'o, saá chi n̄ivi na ndíkɔn yì'ì ɔn vása ñii yóo yu'ú na xí'in n̄ivi na ndíkɔn yichì ɔn vá'a ñoyívi yó'o. Ta ñii k̄'va saá yì'ì, ɔn vása ñii yóo yu'ú ì xí'in n̄ivi na ndíkɔn yichì ɔn vá'a ñoyívi yó'o. ¹⁵ Ta ɔn vása ndúkú ì noo ún ña tava ún n̄ivi na ndíkɔn yì'ì ña sandakoo na ñoyívi yó'o, ta ndixa ndúkú ì noo ún ña kundaa va'a ún n̄ivi yó'o noo ña ɔn vá'a ndi'i k̄ivi táku ka na ñoyívi yó'o. ¹⁶ N̄ivi na ndíkɔn yì'ì ɔn vása ndíkɔn na yichì ɔn vá'a ñoyívi yó'o, chi yì'ì ɔn vása ndíkɔn ì yichì ɔn vá'a yó'o. ¹⁷ Tata Yivá ì, chindeé ún nayó'o ña chikaá so'o na tɔ'on m̄i ún ña kúu ña ndixa ndaa, ta xí'in ñayó'o, ndasa ndii ún ini na. ¹⁸ Ndatán yóo ña t̄'ví ún yì'ì kasa ndivi ì chiño ña kóni ún ñoyívi yó'o, saá yóo ña ti'ví ì n̄ivi na ndíkɔn yì'ì ña kasa ndivi na chiño ña kóni ún ñoyívi yó'o. ¹⁹ Ta táxi ndino'o xí'in m̄i ì kasa ndivi ì ña kóni ún. Ta xa'a ña ké'é ì saá, na ndíkɔn yì'ì nduu na n̄ivi na nataxi ndino'o xí'in m̄i ña kasa ndivi na ña kóni ún.

²⁰ 'On s̄iví ndasaá kuiti xa'a n̄ivi na ndíkɔn yì'ì vitin kúu ña xáku ndá'ví ì noo ún, ta xáku ndá'ví ì noo ún xa'a n̄ivi na kundikɔn yì'ì k̄ivi ña vaxi, chi nayó'o kúu na kandixa tɔ'on ña ndato'on na ndíkɔn yì'ì vitin. ²¹ Xáku ndá'ví ì noo ún xa'a ndi'i n̄ivi na kundikɔn yì'ì ña chindeé ún na ña ñii kuu ndi'i na. Ndatán yó'o táku ún ini m̄i ì, ta yì'ì táku ì ini m̄i ún, ñii k̄'va saá kóni ì ndí n̄ivi yó'o kutaku na ini m̄i yó. Saá

na koo ña xa'a ña kundaa ini ñivi ñoyívi yó'o ndí ndixa yó'ó kúu ta ta tì'ví yì'ì kixaa ñoyívi yó'o. ²² Mii ñava'a ká'no ña taxi ún nda'a ñoyívi yó'o. ²³ Chi yì'ì kutaku ini ñivi yó'o, ndatán yó'ó táku ún ini mii. Ta saá ñii nduu ini ndi'i yó, ta xa'a ñayó'o ñivi ñoyívi yó'o kundaa ini na ndí yó'ó kúu ta ta tì'ví yì'ì kixaa ñoyívi yó'o, ta kundaa ini na ndí ndixa ñii kì'va ndatán kí'vi ini ún xini ún yì'ì, saá kí'vi ini ún xini ún ñivi na ndíkõn yì'ì.

²⁴ 'Tata Yivá ñi, ndúkú ñi noo ún xa'a ndi'i ñivi na taxi ún nda'a, chi kóni ña xaa nayó'o kutaku na xí'in ñoyívi ñino. Ndixa kóni ña koto na ñava'a ká'no ña livi yé'e ña kómí chi taxi ún ñava'a yó'o nda'a. Saá ke'é ún xí'in, chi si'na tá on tá'an kuva'a ñoyívi, ta xa kí'vi ini ún xini ún yì'ì. ²⁵ Tata Yivá ñi, yó'ó kúu ta ta ndino'o ndaa. Vará ñivi na ndíkõn yichì on vá'a ñoyívi yó'o on vása xini na yó'ó, ta yì'ì xini va'a yó'ó, ta ñivi na ndíkõn sata ñi xini na ña tì'ví ún yì'ì kixaa ñoyívi yó'o. ²⁶ Xa saná'a ñi nayó'o ndi'i ña kúu ña xini ñó'ó kundaa ini na xa'a ún, ta on vása sandakoo ñi ña saná'a ñi na ndi'i ña xini ñó'ó kundaa ini na xa'a ún. Ta xa'a ñayó'o ndatán ñii kì'va kí'vi ini ún xini ún yì'ì, ñii kì'va saá kuki'vi ini na koni tá'an na. Ta saá tuku yì'ì kutaku ini na —káchí ta Jesús xí'in Ndios.

18

*To'on yó'o ká'an ña xa'a ña tñin na ta Jesús
(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)*

1 Tá ndi'i nika'an taJesús xí'in Ndios, ta kee ra ku'a'an ra, ta naxíka xí'in ra kee na ndíkon na ku'a'an na sata ra. Niya'a na ñii yivi naní ña Cedrón. Ta inka tá'ví yu'u yivi yó'o yóo ñii jardín, ta kixaa taJesús xí'in naxíka xí'in ra, ta niki'vi na jardín yó'o. 2 Ta taJudas, ta kúu ta njsikó ku'ná taJesús nda'a na saa ini xini ña'á, xa xini ra noo yóo jardín yó'o, chi yó'o kúu xiiña noo ku'a'a ní yichi xixa'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra. 3 Ta saá taJudas kixaa ra yó'o, ta ñii ti'vi natropa xí'in napolicia na ndaa ve'e ño'o ká'no kixaa na xí'in ra. Sava nafariseo xí'in sava naná'no noo nasutu ti'vi na napolicia yó'o ña tiin na taJesús. Sava nayó'o ní'i na candil noo xixi ño'o, sava na ní'i na yiton noo kánóo ño'o ña xixi, ta sava na ní'i espada. 4 Ta taJesús xa kúnda'a ndi'i ini ra yukia xini ñó'ó kundo'o ra, ta nakundichi ra ku'a'an ra nakutá'an ra xí'in na kixaa yó'o, ta ninda'ka to'on ra na, káchí ra saá xí'in na:

—¿Yukú ta ndúkú ndó? —káchí ra xí'in na.

5 Ta ndakuiin na:

—Ndúkú ndi taJesús, taño Nazaret —káchí na.

—Yi'i Kúu i —káchí taJesús xí'in na.*

Ta taJudas, ta kúu ta njsikó ku'ná taJesús, ñindichi ra xí'in na. 6 Tá xini so'o na to'on nika'an taJesús: “Yi'i kúu i”, káchí ra, ta kama kixá'á na ku'a'an simá na chí sata, ta ndiva na niko'yo na noo ño'o. 7 Ta saá tuku ninda'ka to'on taJesús na, káchí ra saá xí'in na:

—¿Yukú ta ndúkú ndó? —káchí ra.

* 18:5 To'on hebreo ña káchí “Yi'i Kúu i” kúu kivi Ndios ndino'o.

Ta tuku ndakuijn na, káchí na saá:

—Ndi'i ndúkú ndi tãJesus, tãño Nazaret —káchí na.

⁸ —Xa nika'an i xí'in ndó yi'i kúu ra —káchí tãJesus xí'in na. —Tá yi'i kúu tã tã ndúkú ndó, ta saá taxi ndó ndi nivi na yóo xí'in i ná ko'on ndíka na —káchí tãJesus xí'in na.

⁹ Xí'in to'on yó'o kundivi to'on ña sakan nika'an tãJesus xí'in Ndios, chi nika'an ra, káchí ra saá: “Tata Yivá i, nda ñii nivi na taxi ún nda'a i, on vása ní-sandaño'ó i na”, káchí tãJesus xí'in Ndios. ¹⁰ Ta tãSimón Pedro tãva ra espada, ta kandoso va'a ra so'o kua'a ñii tã tã naní Malco, tã kúu tã tã kisa chiño noo taká'no noo nasutu. ¹¹ Ta saá tãJesus xa'nda chiño ra noo tãPedro, nika'an ra xí'in ra:

—Chikaá va'a ún espada ún, saá chi Ndios chitoní ra ña yo'vi xo'vi i, ta ndixa kasa ndivi i ndi'i ña yo'vi yó'o —káchí tãJesus xí'in tãPedro.

To'on yó'o ká'an ña nixaq tãJesus noo tasutu ká'no

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Ta saá natropa xí'in tã ndíso chiño xí'in na, ta xí'in napolicía na ndáa ve'e ño'o ká'no, tiin na tãJesus, ta katón na ra. ¹³ Ta saá nixa'an ra xí'in na noo ñii tasutu ká'no tã naní Anás, tã kúu siso tãCaifás. Ta kuyá yó'o tãCaifás kúu taká'no noo ndi'i nasutu ñoo Israel. ¹⁴ Ta mii tãCaifás yó'o kúu tã tã xa si'na ndato'on xí'in najudío ndi va'a ka xini ñó'ó ñii laá tã kivi xa'a nivi naño Israel, ko'ko ndi'i na ndi'i xa'a.

*Tɔ'on yó'o ká'an ña xq'a tɔPedro
ñíndichi ra ke'e ve'e tɔAnás*

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Ovi tɔa taxíka xí'in tɔJesús ndíkɔn na sata ra kua'an na, ta nixaa na ve'e tasutu ká'no tɔAnás. Nii tayó'o kúu tɔSimón Pedro, ta inkɔ ra kúu tɔa tɔ xini tá'an xí'in tasutu ká'no yó'o, ñakán taxi na niki'vi tayó'o xí'in tɔJesús ke'e ve'e tasutu yó'o.

¹⁶ Ta tɔPedro nindoɔ ra ñíndichi ra yatin yé'é. Ta saá tɔtá'an ra yó'o, taxíka xí'in tɔJesús, tɔ kúu tɔ xini tá'an xí'in tasutu, keta ra ta nika'an ra xí'in ñaña'a ñá ndáa yé'é. Ta saá taxi ñá niki'vi tɔPedro. ¹⁷ Ta ñaña'a ñá ndáa yé'é yó'o nindaɔka tɔ'on ñá tɔPedro, káchí ñá saá xí'in ra:

—¿An on sivi yó'ó kúu ún ñii taxíka xí'in tɔa tɔ ñíndichi kaɔ? —káchí ñá.

Ta ndakuin tɔPedro:

—¡On vása! On sivi yi'i kúu ra —káchí ra.

¹⁸ Ta ndeé ní vixin ñoó yó'o, ta na kisa chiño noɔ nave'e sutu yó'o xí'in inkɔ napolicia na ndáa ve'e ño'o ká'no, xá'mi na ño'o, ta yita na yatin noɔ xixi ño'o ña nasaɔ na. Ta tɔPedro ñíndichi ra xí'in na násaɔ ra.

*Tɔ'on yó'o ká'an ndí tasutu ká'no xito ndoso
ra tɔJesús*

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Ta tasutu ká'no kixá'a ra ndáka tɔ'on ra tɔJesús xa'a nivi naxíka xí'in ra, ta ndáka tɔ'on ña'a ra xa'a tɔ'on ña saná'a ra nivi. ²⁰ Ta ndakuin tɔJesús, nika'an ra, káchí ra saá:

—Kivi saná'a i nivi, ta on vása ní-saná'a se'é i na, chi saná'a i na ve'e ño'o válí sinagoga xí'in ve'e ño'o ká'no noɔ nákutá'an ndi'i najudío, ta

nda ñii to'on se'é ni-ka'an i xí'in na. ²¹ ¿Ndachun ndáka to'on ún yi'i ndá to'on kúu ña saná'a i nivi? Va'a ka ná ndaka to'on ún nivi na xini so'o ña saná'a i, chi nayó'o xini na yu kúu ña nika'an i xí'in na —káchí taJesús xí'in tasutu ká'no.

²² Tá ndi'i xini so'o ra ñayó'o, ta ñii tapolicía ta ndaa ve'e ño'o ká'no, ta kúu ta ñíndichi yatin siin taJesús, kani ra noo taJesús xí'in xa'nda nda'a ra, ta nika'an ra xí'in ra:

—¿Ndachun ndakuiin ún saá yu'u tasutu ká'no? —káchí ra.

²³ Ta ndakuiin taJesús, nika'an ra xí'in tayó'o:

—Tá on vá'a nika'an i, ta vitin yó'o ka'an ún xí'in i yu kúu to'on on vá'a nika'an i. Ta tá to'on va'a nika'an i, ta, ¿ndachun kani ún yi'i? —káchí ra xí'in ra.

²⁴ Ta saá tasutu Anás ti'ví ra taJesús, nó'ni ka ra, ku'a'an ra xí'in na noo taCaifás, ta kúu tasutu ká'no noo ndi'i inka nasutu noo najudío.

*To'on yó'o ká'an ña xa'a taPedro
nika'an tuku ra on vása xini ra taJesús*

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Ta yóo taSimón Pedro noo ke'e ve'e taAnás, ñíndichi ra násaa ra yatin noo xixi ño'o. Ta ñii ta ndaka to'on ra taPedro, káchí ra saá:

—¿An on sivi yó'o kúu ñii taxíka xí'in tayó'o? —káchí ra xí'in taPedro.

Ta ndakuiin taPedro:

—¡On vása! On sivi yi'i kúu ra —káchí ra.

²⁶ Ta ñíndichi yatin ñii ta kisa chiño noo tasutu ká'no, ta tayó'o kúu ñii tave'e ta ta xa'nda taPedro so'o. Ta ta kisa chiño yó'o nindaká to'on ra taPedro, káchí ra saá:

—¿Án ɔn ndixa yó'ó kúu ñii ɬa ɬa xini i xí'in ɬaJesús nɔɔ yóo jardín? —káchí ra xí'in ɬaPedro.

²⁷ Ta ndakuiin ɬaPedro, káchí ra saá:

—On sivi yi'i kúu ra —káchí ra. Ta xandikon mií saá kana nduxú chée.

*To'on yó'o ká'an ña xa'a ɬaJesús
nixaa ra nɔɔ tagobernador Pilato*

(Mt. 27:1-2, 11-31; Mr. 15:1-20; Lc. 23:1-5, 13-25)

²⁸ Ta xitaan ní kúu ña, ta napolicia xí'in ɬaJesús, kee na ve'e ɬaCaifás ta kuá'an na ve'e ká'no nɔɔ yóo ɬaPilato, ɬa ɬañoo Roma kúu ra, ta kúu ra tagobernador ɬa xá'nda chiño nɔɔ najudío. Ta najudío na chíkaa kuachi sata ɬaJesús, ndikon na kuá'an na xí'in napolicia yó'o, ta nixaa na ke'e ve'e ká'no yó'o. Ta najudío yó'o ni-xiin na ki'vi na ini ve'e yó'o, ta yíta na ke'e. Saá chi yóo ndayí najudío ña káchí ndi ɔn kivi ki'vi na ve'e nivi na ɔn vása kúu najudío. Chi tá ya'a ndoso na ndayí yó'o, ta nduu na nivi yakua nɔɔ Ndios, ta ɔn kuchiño na kuxu na viko Pascua.† ²⁹ Ta saá ɬaPilato kee ra ve'e ra ta kixaa ra nda ke'e nɔɔ yíta najudío yó'o, ta nindaaka to'on ra na xa'a ɬaJesús, káchí ra saá xí'in na:

—¿Ndá kuachi kúu ña sakuiso ndó tayó'o? —káchí ɬaPilato xí'in na.

³⁰ Ta ndakuiin na, káchí na saá:

—Tá ɔn sivi ñii ɬa ɬa kómí kuachi kúu ra, ta ɔn vása kixi ndi nataxi ndi ra nda'a ún, níkúu —káchí na xí'in ɬaPilato.

† **18:28** Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náká'an na ndasaá Ndios sakaaku ra naxi sikuá na nɔɔ ñaño Egipto kujya xina'á.

³¹ Ta ndakuijn taPilato, nika'an ra saá:

—Va'a ka naki'in ndó ra ko'on ra xí'in ndó ña kasa nani mji ndó xa'a kuachi ra, ndatán yoo ndayí mji ndó najudío —káchí ra xí'in na.

Ta ndakuijn najudío, nika'an na:

—TaJesús yó'o xini ñó'ó kivi ra, ta mji ndi najudío, on vása kómí ndi ndayí taxi ndi kivi nivi na kómí kuachi, chi ndasaá kuiti nachiño ñoo Roma kúu na kómí ndayí taxi ña kivi nivi na kómí kuachi —káchí na xí'in taPilato.

³² Xí'in ña nika'an na to'on yó'o, kundivi to'on ña nika'an taJesús ndasaá koo kivi ra. Saá chi tá nachiño ñoo Roma káchí na ndi nivi ndiso na kuachi ña táxi kivi na, ta saá katakaa ndaa na nivi yó'o nda'a tón cruz nda kivi na. ³³ Ta saá taPilato ndikó ra niki'vi ra ini ve'e ra, ta xa'nda chiño ra ná kixi taJesús noo ra. Ta saá kixaa taJesús noo ra, ta nindaqa to'on ña'a ra, káchí ra saá:

—¿Án ndixa yó'ó kúu ún Rey noo najudío? —káchí ra xí'in ra.

³⁴ Ta ndakuijn taJesús:

—¿Án káku to'on yó'o sini mji ún ña ká'an ún xí'in i saá? ¿Án káku to'on yó'o sini inka nivi, ta xini so'o ún ña, ta saá ká'an ún xí'in i? —káchí taJesús xí'in ra.

³⁵ Ta ndakuijn taPilato, káchí ra saá:

—¿Án xáni sini ún tajudío kúu i? Ta yó'ó, tajudío kúu mji ún, ta nivi naño mji ún xí'in nasutu ná'no ve'e ño'o ñoo ún kúu na táxi kuachi xa'a ún noo i vitin. ¿Ndá kuachi kúu ña niki'vi ún? —káchí taPilato xí'in taJesús.

³⁶ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra saá:

—On sivi ñoyivi yó'o kúu noo xá'nda chiño i. Tá ñoyivi yó'o kúu noo xá'nda chiño i, níkuu, ta saá nivi na ndíkõn yi'i kani tá'an na xa'a i, ña on taxi na yi'i nda'a nivi na saá ini xini yi'i. Ta ndixa ñoo ká'no noo xá'nda chiño i on vása ndá'vi ndaa ña ñoyivi yó'o —káchí ta Jesús xí'in ta Pilato.

³⁷ Ta tuku nika'an ta Pilato xí'in ra:

—¿An kóni kachí to'on yó'o ndí ndixa ñii tarey kúu yó'ó? —káchí ra xí'in ta Jesús.

Ta ndakuijn ta Jesús, nika'an ra saá:

—To'on mji ún káchí yi'i kúu tarey. Ta yi'i ndakuijn i xa'a i, ká'an i ndí kixaa i ñoyivi yó'o ta kaku i xa'a ña saná'a i yu kúu ñandaá. Ta ndi'i nivi na ñii yu'ú yóo xí'in ñandaá chikaa so'o na to'on ña ká'an i xí'in na —káchí ta Jesús xí'in ta Pilato.

³⁸ Ta ndakuijn ta Pilato, káchí ra saá:

—¿Yu kúu mji ñandaá? —káchí ra.

Ta saá tuku keta ta Pilato, ta nika'an ra xí'in najudío, káchí ra saá:

—Nda ñii kuachi tayó'o ni-kuchiño naní'i i xa'a ña kivi ra. ³⁹ Ta vitin kixaa vikõ Pascua, ta ndi'i saá vikõ yó'o saña i ñii ta ta nákaa ini ve'e kaa ña kee ra ko'on ndíka ra. ¿An kóni ndó ña saña i tayó'o, ta kúu Rey noo ndó'ó najudío? —káchí ta Pilato xí'in na.

⁴⁰ Ta ndakuijn na, ta xí'in ndi'i ndee na, nika'an na, káchí na saá:

—Ó'on, on saña ún tayó'o. Va'a ka saña ún ta Barrabás ná ko'on ndíka ra —káchí na xí'in ta Pilato.

Ta ta Barrabás yó'o xikuu ñii ta takuí'ná.

19

¹ Ta saá taPilato xa'nda chiño ra noo natropa kani na taJesús xí'in kuártá ña nó'ni ka sijn noo. ² Ta saá natropa kisa va'a na ñii corona ñiño chinoo na sijn ra. Ta sakundixin na ra xí'in ñii tikoto ndí'í toón, ndatán yoo tikoto capa ndixin tarey. Ta ke'é na saá xa'a ña kuaku ndaa na ra ta xa'a ña kusiki na taJesús. ³ Ta natropa yó'o nika'an na xí'in ra, káchí na saá ña kusiki na ra:

—¡Ná koo va'a taRey noo naño judío! —káchí na, kúsiki na taJesús.

Ta natropa yó'o tuku tuku ká'an na xí'in ra kúsiki na ra saá, ta xí'in xa'nda nda'a na kani na noo ra.

⁴ Ta tuku keta taPilato nika'an ra xí'in najudio, káchí ra saá:

—Koto ndó yó'o, vaxi ra xí'in i. Ta saá kuchiño kundaa ini ndó ndí nda ñii kuachi on vása ní-naní'i i kómí ra —káchí ra xí'in na.

⁵ Ta kixa taJesús ndixin ra tikoto capa ndí'í toón, ta kánoo corona ñiño sijn ra, ta ñíndichi ra noo nivi yó'o. Ta nika'an ka taPilato, káchí ra saá:

—Koto ndó, yó'o yoo ra —káchí ra xí'in na.

⁶ Tá nasutu ná'no xí'in na ndaa ve'e ño'o xito na ñíndichi taJesús, ta xí'in ndi'i ndee na, nika'an na, káchí na saá:

—¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz!
¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! —káchí na, ká'an na xí'in ndi'i ndee na.

Ta ndakuin taPilato, nika'an ra xí'in na:

—Ndó'ó, ná ki'in mji ndó ra, ta ná ko'on ra xí'in ndó, ta katakaa ndaa ndó ra nda'a tón cruz.

Saá chi yí'í, nda ñii kuachi ni-kuchiño naní'í kómí ra —káchí ra xí'in na.

⁷ Ta ñii toon ká'an najudío, káchí na saá:

—Kómí ndi ndayí ña káchí xíní ñó'ó kivi ra, chi ká'an ra ndí mji ra kúu Sa'ya Ndios —káchí na xí'in taPilato.

⁸ Tá xíní so'o taPilato to'on yó'o ña nika'an na, ta nivi'vi ní ra. ⁹ Ta saá tuku ndikó taPilato nindi'vi ra ini ve'e ra, ta kana ra taJesús ta kixaa ra noo ra, ta ninda'ka to'on ña'a ra, káchí ra xí'in ra saá:

—¿Míchí kee ún? —káchí ra.

Ta taJesús, nda lo'o on vása ní-ndakuijn ra.

¹⁰ Ta tuku ninda'ka to'on taPilato ra:

—¿Án on xijn ún ndakuijn ún yu'u'í? ¿Án on vása xíní ún yí'í kómí i ndayí ña saña i yó'ó ko'on ndíka ún, ta kómí i ndayí ka'ni i yó'ó nda'a tón cruz? —káchí ra xí'in taJesús.

¹¹ Ta saá ndakuijn taJesús nika'an ra xí'in taPilato:

—Tá on koó ndayí ña taxi Ndios nda'a ún, ta on kivi ka'nda chiño ún noo i. Ta saá ta ta ntaxi yí'í nda'a ún kúu ta ta ndíso kuachi ndeé ní ka noo kuachi ña ndíso yó'ó —káchí taJesús xí'in taPilato.

¹² Tá xíní so'o taPilato ñayó'o, ta saá ndukú ra ndasaá koo kuchiño saña ra taJesús ko'on ndíka ra. Ta najudío tuku tuku ká'an na xí'in ndi'i ndeé na, káchí na saá:

—Tána saña ún tayó'o, ta saá on sivi ka tamigo tarey César kúu ún, chi ndi'i nivi na ndása rey xí'in mji, ndatán ke'é tayó'o, kúu na nivi na saa ini xini tarey César —káchí najudío xí'in taPilato.

¹³ Tá x̄in̄i s̄o'o t̄aPilato ñayó'o, ta saá t̄ava ra t̄aJesús nd̄a ke'e n̄o n̄ivi ña kuchiño koto na ra. Ta saá x̄ikoo t̄aPilato n̄o ñii táyi tón t̄o'ó, tón ñíndichi ñii xiiña ña naní Yoso Ndíka,* ta tuku naní ña Gabata t̄o'on hebreo. ¹⁴ Ta xa yatin ma'ño ndiví† kúu ña, ta kivi yó'o xa yatin kixá'á vik̄o Pascua. Ta saá t̄aPilato ñika'̄an ra xí'in najudío, káchí ra saá:

—Yó'o yóo t̄aRey taká'no n̄o ndó —káchí ra xí'in na.

¹⁵ Ta nd̄akuijn na xí'in ndi'i ndee na, ñika'̄an na, káchí na saá:

—¡Ná kivi ra! ¡Ná kivi ra! ¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! —káchí na.

Ta t̄aPilato ñindaqa t̄o'on ra na, káchí ra saá:

—¿An kóni ndó yi'i katakaa ndaa i t̄aRey n̄o ndó nda'a tón cruz? —káchí ra xí'in na.

Ta nd̄akuijn nasutu ná'no, káchí na saá:

—Ñii laá rey n̄o ndi kúu t̄arey César —káchí na.

¹⁶ Ta saá, t̄aPilato nat̄axi ra t̄aJesús nda'a natropa ña katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz.

T̄o'on yó'o ká'̄an ña xq'a ña katakaa ndaa na t̄aJesús

nda'a tón cruz ta ñixi'i ra

(Mt. 27:32-50; Mr. 15:21-37; Lc. 23:26-49)

¹⁷ Ta saá t̄ijn na t̄aJesús, ta s̄akuiso na ra yiton tón cruz ña kuá'̄an ra xí'in na n̄o kivi ra. Ta ñixaa ra ñii xiiña n̄o naní Leke S̄inj Ndíí, ta t̄o'on hebreo naní ña Gólgota. ¹⁸ Ta yó'o kúu n̄o katakaa ndaa na t̄aJesús nda'a tón cruz. Ta

* **19:13** Yoso yó'o kuv̄a'a ña xí'in yuu ña t̄an ñivi n̄o ña.

† **19:14** Kaa uxu ov̄i ndiví naní ña kaa j̄no n̄o naño Roma.

saá tuku n̄ixiyo k̄a ovi t̄aa, ta ñii tayó'o, k̄atakaa ndaa na ra nda'a tón cruz tón ñíndichi siin kua'á t̄aJesús, ta ink̄a tayó'o k̄atakaa ndaa na ra nda'a tón cruz tón ñíndichi siin yitin t̄aJesús. ¹⁹ Ta t̄aPilato xa'nda chiño ra ña chinoo ndaa na ñii viṭi siñi tón cruz noo tákaa ndaa t̄aJesús. Ta káchí letra ña n̄ika'yi noo tón viṭi saá: “Tayó'o kúu t̄aJesús, taño Nazaret, t̄aRey noo najudío”, káchí ña. ²⁰ Kua'a ní najudío ká'vi na letra yó'o, chi yatin ní ñoo Jerusalén kúu noo k̄atakaa ndaa na t̄aJesús nda'a tón cruz. Uñi noo to'on kúu ña n̄ika'yi noo tón viṭi yó'o, ña kúu to'on hebreo, to'on latín, xí'in to'on griego, ta ñii káchí ká'an to'on yó'o. ²¹ Ta saá nasutu ná'no noo najudío kua'an na k̄a'an kuachi na noo t̄aPilato. Tá n̄ixaa na, ta n̄ika'an na, káchí na saá xí'in ra:

—On vása va'a ká'an letra ña káchí t̄aJesús yó'o kúu t̄aRey noo ndi najudío. Va'a k̄a ka'yi ún ink̄a letra ña kachí: “Tayó'o káchí ra m̄i ra kúu Rey” —káchí na, ká'an na xí'in t̄aPilato.

²² Ta ndakuiin t̄aPilato n̄ika'an ra xí'in na:

—To'on ña xa n̄ika'yi yó'o, saá koo ña, on nasama k̄a i ña —káchí t̄aPilato xí'in na.

²³ Tá ndi'i k̄atakaa ndaa na t̄aJesús nda'a tón cruz, ta saá komi natropa yó'o nata'ví na tikoto ra, ta ñii ñii na n̄aki'in lo'o ña. Ta kindoo ñii tikoto káni t̄aJesús, ta n̄-xiin na ndata na ña, chi kúu ña ñii ní ká'no tikoto, ña on vása ní-kuku na. ²⁴ Ta natropa n̄ika'an tá'an na, káchí na saá:

—On ndata yó tikoto yó'o. Va'a k̄a chikaa yó ndati, ta ka'nda chiño ña yukú yó naki'in tikoto yó'o —káchí na.

Saá nixiyo ña ke'é na, ta kundivi ña ká'an to'on Ndios, ña ñitaa na xina'á, ña káchí saá: "Nata'ví na tikotōi, ta chikāa na ndat̄i xa'a tikotō ní ká'no ña xīnoo satā tikotō xīdixin̄i", káchí to'on Ndios, ña ñitaa na xina'á, ta ndat̄án ká'an to'on yó'o saá ke'é natropa xí'in tikotō taJesús.

²⁵ Yatin xa'a tón cruz noo tákāa ndaa taJesús, yíta sava násí'í. Ñii ñá kúu ñáMaría, si'í taJesús, inkā ñá kúu ki'vi ñáMaría yó'o, inkā ñá kúu ñásí'í taCleofas, naní ñá María, ta inkā ñá naní María Magdalena. ²⁶ Tá taJesús xīni ra si'í ra ñīndichi ñá yó'o ta xīni ra ñii taxíka xí'in ra, ta kúu tāa tā ki'vi ní ini ra xīni ra. Ta saá taJesús nika'ān ra xí'in si'í ra, káchí ra saá:

—Nana, tayó'o kuu sa'ya ún —káchí ra xí'in ñá.

²⁷ Ta saá nika'ān ra xí'in taxíka xí'in ra:

—Tata, ñáyó'o kuu si'í ún —káchí ra xí'in ra.

Tandāa kivi yó'o nduu ñáMaría si'í ra, tandāa kivi saá kixá'á ñá táku ñá ve'e tayó'o.

²⁸ Tá ndi'i nija'a ñáyó'o, ta taJesús kúndāa ini ra ndí xa kisa ndivi ra ndi'i chiño ña taxi Ndios nda'a ra kasa ndivi ra, ta saá nika'ān ra to'on xa'a ña kundivi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, káchí ra saá:

—Yichi ní i takuií —káchí ra.

²⁹ Yoo ñii kisi ña ñó'o vino yiyá, ta saá sachii na ñii tikotō kuikon xí'in vino yiyá ta katón na ña noo ñii yiton kani, naní nó hisopo, ta ndani'í na nó, ta chikāa na ña yu'u taJesús, ta xito ndoso ña'á ra. ³⁰ Tá ndi'i xi'i ra lo'o vino yiyá yó'o, ta saá nika'ān taJesús:

—Nixinō chiño i —káchí ra.

Ta saá ñakuiko sini ra ta nixi'i ra.

Tɔ'on yó'o ká'an ña t̄ivi na tón lanza sīn kándíká t̄aJesús

³¹ K̄iv̄i yó'o k̄isa ndivi najudío ña kana viko Pascua ink̄a k̄iv̄i ña kúu ñaȳi ní. Ta x̄a'a ñayó'o najudío n̄i-xīn na kindōo ȳik̄i koñu nd̄īi n̄ivi na n̄ixi'i ña kutakāa ndaa k̄a ña nda'a tón cruz. Ta saá n̄ixa'an na ndukú na nōo t̄aPilato ña ka'nda chiño ra nōo natropa ña ko'on na ka'no na ȳik̄i x̄a'a nataa na tákaa ndaa k̄a nda'a tón cruz, ña kama ní k̄iv̄i na. Ta saá kuchiño sanoo na ȳik̄i koñu nayó'o ña on t̄a'an k̄a kixá'á k̄iv̄i ȳi. ³² Ta saá natropa n̄aki'in na ndayí ta k̄ixaa na, ta k̄ixá'á na xá'no na ȳik̄i x̄a'a ñii ñii t̄a t̄a tákaa ndaa k̄a sīn t̄aJesús. ³³ Ta k̄ixaa na kóni na ka'no na ȳik̄i x̄a'a t̄aJesús, ta n̄akoto na xa n̄ixi'i ra, ta saá on vása ní-xa'no na ȳik̄i x̄a'a ra.

³⁴ Ta ñii t̄atropa yó'o t̄ivi ra tón lanza sīn kándíká ȳik̄i koñu t̄aJesús. Ta ña ke'é ra saá, kee ku'a'a ní n̄īi x̄i'in takuií nōo t̄ivi ra tón lanza yó'o. ³⁵ Ta ȳi'i, t̄a t̄a ndátɔ'on tɔ'on yó'o x̄i'in ndó, n̄ixiyo i x̄ini i ndi'i ñayó'o, ta ña ndixa ndaa kúu tɔ'on ña ká'an i x̄i'in ndó. Ta x̄ini va'a i ndi ñandixa kúu tɔ'on yó'o, ta ndátɔ'on i ña x̄i'in ndó x̄a'a ña kandixa ndó ndi t̄aJesús kúu t̄a t̄a t̄i'ví Ndios sakaku ra m̄i yó. ³⁶ On vása ní-xa'no na ȳik̄i x̄a'a t̄aJesús chi x̄ini ñó'ó kundivi tɔ'on Ndios, ña n̄itaa na x̄ina'á, káchí ña saá: “Nda ñii ȳik̄i ra, n̄i-xa'no na”, káchí ña. ³⁷ Ta ink̄a x̄īña nōo tɔ'on Ndios káchí saá: “Koto ndaa na t̄a t̄a t̄ivi na tón lanza sīn kándíká”, saá káchí tɔ'on Ndios.

*Tɔ'on yó'o ká'an ña x̄a'a ña n̄induxun t̄aJesús
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)*

38 Tá ndi'i n̄iya'a ñayó'o, ta ñii t̄aa n̄anı́ ra José, tañoo Arimatea kúu ra, n̄ixaa ra n̄ika'an ra xí'in t̄aPilato, ndukú ra noo ra ña taxi ra yíkí koñu t̄aJesús xa'a ña sandúxun ra ña. Ta t̄aJosé yó'o, vará kúu ra t̄aa t̄a kándixa t̄aJesús, ta t̄ayó'o n̄i-taxi ra ña kundaa ini n̄ivi ña kándixa ra t̄aJesús, chi yí'ví ra noo naná'no noo najudío. Ta saá t̄axi t̄aPilato ndayí nda'a t̄aJosé, ta n̄aki'in ra yíkí koñu t̄aJesús, ta kua'an ña xí'in ra ña sandúxun ra ña. 39 Ta saá tuku k̄ixaa t̄aNicodemo noo yóo t̄aJosé. T̄aNicodemo yó'o kúu ra t̄aa t̄a ñii ñoó naa n̄ixa'an ra noo t̄aJesús ña n̄inda'ka to'on ña'á ra. Ta vitin t̄aNicodemo yó'o ní'i ra oko uxu kilo ña xá'an támi, ña n̄anı́ mirra xí'in inka ña n̄anı́ áloe.† 40 Ta saá t̄aNicodemo xí'in t̄aJosé n̄aki'in na yíkí koñu t̄aJesús, ta ch̄isúku ndaa na ña xí'in tikoto va'a ña n̄anı́ lino. Ta tikoto yó'o, si'na sakuchu na ña xí'in ña xá'an támi ña ní'i t̄aNicodemo, chi saá k̄isa ndivi najudío xí'in yíkí koñu na n̄ixi'i xa'a ña sandúxun na ña. 41 Ta yatin noo x̄itakaa ndaa t̄aJesús nda'a tón cruz n̄ixiyo ñii jardín noo n̄ixiyo ñii kavua noo va'a nduxun n̄ivi. Ta kavua yó'o kúu ña xaá, chi nda ñii n̄ivi on t̄a'an nduxun na ini ña. 42 Ta ini kavua xaá yó'o sandúxun na yíkí koñu t̄aJesús, chi nákaa kavua yó'o yatin noo yíta tón cruz. Ta kama ní ke'é na saá, chi salo'o ní kúman̄i ta kixá'á k̄iv̄i ȳij̄i viko Pascua, ta k̄iv̄i nákindée najudío kúu ñayó'o.

20

† 19:39 Oko uxu kilo kúu ñii ciento libra.

*Tə'on yó'o ká'an ña xə'a ña natakū təJesús
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)*

¹ Ta xitaan kivi noo semana, ña kúu domingo, tá'an naa ka kúu ña, ta ñaMaría Magdalena nixaa ña noo yoo kavua noo ninduxun təJesús. Ta nakoto ña on koó ka yuu ña xindaşi yé'é kavua yó'o, xa kuta'a ña. ² Ta saá ndikó ña, xíno ña kuano'o ña ndato'on ña xí'in təSimón Pedro xí'in inkə təa tə nixika xí'in təJesús. Ta tayó'o kúu təa tə kí'vi ní ini təJesús xíni ra. Ta nika'an ñaMaría Magdalena xí'in ovi na saá:

—Nivi xa nitava na yiki koñu Təa təKá'no noo yó, on koó ka ña yoo noo ninduxun ra. Ta on vasa xini ndi míchí nixa'an na chinoo na ña —káchí ña xí'in ovi tayó'o.

³ Ta saá təPedro xí'in inkə tə nixika xí'in təJesús kama kee na kuə'an na koto na noo ninduxun təJesús. ⁴ Ovi na saá xíno ní na kuə'an na, ta ñii ra ndeé ka xíno kuə'an, ta tayó'o kúu tə nixaa si'na ka noo təPedro. ⁵ Ta tə si'na ka nixaa yó'o, xikundee ra xito ra tixin kavua noo ninduxun yiki koñu təJesús, ta xini ra tikoto ñalino va'a ña chisúku ndaa na yiki koñu təJesús, ñayó'o kuiti xini ra, ta saá ni, ni-ki'vi ra ini kavua yó'o. ⁶ Ta saá nixaa təPedro, ta niki'vi ra ini kavua, ta saá tuku xini ra tikoto ña chisúku ndaa na yiki koñu təJesús. ⁷ Ta saá tuku xini ra tikoto ña chisúku ndaa na sikon ra tанда sini təJesús. Ta tikoto yó'o, vivii nita'no va'a ña, kándú'u sín ña ñii xiiña. ⁸ Ta saá, təa tə si'na nixaa noo nákaa kavua, niki'vi ra tixin kavua yó'o. Tá xini ra tikoto kándú'u sín ña ñii xiiña yó'o, ta saá kəndixa ra ña ndixa natakū təJesús.

⁹ Ta kivi yó'o nataa na nixika xí'in taJesús on ta'án kundaa ini na to'on Ndios ña nítāa na xina'á ña káchí ndí xini ñó'ó kivi taJesús, ta saá natakū ra, káchí to'on yó'o. ¹⁰ Ta saá ndikó taPedro xí'in inkā ta nixika xí'in taJesús, kuano'o na ve'e na.

To'on yó'o ká'an ñaMaría Magdalena xini ña taJesús

(Mr. 16:9-11)

¹¹ Ta ñaMaría Magdalena nindo ña yé'é kavua, ta xaku ña chi kúchuchú ní ini ña xa'a taJesús. Ta saá xikundee ña xito ña tixin kavua, ¹² ta xini ña ovi naángel ndixin na tikoto yaa ní, ta ndoo na noo xindoso yiki koñu taJesús. Nii ñaángel yoo ña chi noo nixiyo xa'a taJesús, ta inkā ñaángel yoo ña chi noo nixiyo sini ra. ¹³ Ta nika'an naángel xí'in ñaMaría Magdalena, káchí na saá:

—Nana, ¿ndachun xaku ún? —káchí na xí'in ñá.

Ta ndakuin ñá, nika'an ñá:

—Nivi naki'in na yiki koñu Taa taKá'no noo i, ta on vása xini i míchí nixa'an na chinoo na ña —káchí ñá.

¹⁴ Ta saá nandikó koo ñá, nakoto ña chí sata ñá, ta xini ña ñindichi taJesús yó'o, ta on vása ní-nakoni ña taJesús kúu ra. ¹⁵ Ta nika'an ra xí'in ñá, káchí ra saá:

—Nana, ¿ndachun xaku ún? ¿Yu kúu na nándukú ún? —káchí ra xí'in ñá.

Ta xani sini ña tayó'o kúu taa ta ndaa jardín, ta nika'an ñá xí'in ra:

—Tata, ¿án yó'ó kúu taa ta naki'in yiki koñu ta ninduxun yó'o?, ta ka'an ún xí'in i míchí

n̄ixá'án ún ch̄inóo ún ña, ta k̄o'on̄i naki'in̄i ña ta sandúxun̄i ña —káchí ñá xí'in ra.

16 Ta saá n̄iká'án taJesús k̄iv̄i ñá:

—¡María! —káchí ra xí'in ñá.

Ta tuku ñakoto ñá ño ra, ta ñakoni ñá ndí taJesús kúu ra, ta n̄iká'án ñá xí'in ra:

—¡Tata Raboni! —káchí ñá xí'in ra. (T̄o'on “Raboni” kúu t̄o'on hebreo ña kóni kachí Maestro.)

17 Ta n̄iká'án taJesús xí'in ñá, káchí ra:

—On tiin ún ȳi'v̄i vitin, chi on ta'án ndikó'v̄i ño yóo Yivá'v̄i. Va'a k̄o'on ún ndato'on ún xí'in inká na ndik̄on ȳi'v̄i ndí xa yatin ní ndikó'v̄i k̄o'on̄i nakutá'an̄i xí'in Yivá'v̄i. Ta Yivá'v̄i kúu Yivá'v̄i ndó'ó, ta m̄i ra kúu Ndios m̄i'v̄i, ta kúu ra Ndios m̄i'v̄i ndó, saá kachí ún xí'in na —káchí taJesús xí'in ñáMaría Magdalena.

18 Ta saá ñáMaría Magdalena ndikó'v̄i ñá kuano'v̄i ñá ndato'on ñá xí'in na n̄ixika xí'in taJesús. Tá n̄ixaa ñá ño na, ta n̄iká'án ñá xí'in na, káchí ñá saá:

—¡X̄ini'v̄i taJesús Ta taKá'no ño yó! —káchí ñá, ta ndato'on ñá xí'in na ndi'i t̄o'on ña n̄iká'án taJesús xí'in ñá.

T̄o'on yó'o ká'án ña na n̄ixika xí'in taJesús x̄ini na ra

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

19 Ta m̄i'v̄i k̄iv̄i yó'o, ña kúu k̄iv̄i domingo, xa kuá'án kunaa kúu ña, ta na n̄ixika xí'in taJesús, ñakutá'an̄i na ini ñii ve'e, ta ñakasi kút̄u na yé'é ve'e yó'o, chi yí'v̄i na ño naná'no ño najudío. Ta saá xati'va k̄ixaa taJesús x̄ikundichi ra ma'ño na, ta ch̄indeé ra na, káchí ra saá xí'in na:

—¡Ná koo ñava'a ini ndó! —káchí ra.

²⁰ Ta saá taJesús saná'a ra nda'a ra, ta saná'a ra sijn kándíká ra noo takué'e ra. Ta kúsiñ ní ini na ña xíni na ra, ta ta kúu taKá'no noo na. ²¹ Ta tuku ñika'an taJesús xí'in na:

—¡Ná koo ñava'a ini ndó! Ndatán ti'ví Yivá i yi'i, saá ti'ví i ndó'ó ko'on ndó kasa ndivi ndó chiño noo i.

²² Ta saá taJesús tivi ra tachí yu'u ra noo yíta na, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Naki'in ndó Níma Ndios ini ndó. ²³ Ta saá tá kisa ká'no ini ndó xa'a kuachi ñivi, ta saá on koo ka kuachi kuiso na. Tá on vása kisa ká'no ini ndó xa'a kuachi ñivi, ta saá nayó'o ndiso ka na kuachi na —káchí taJesús xí'in na ñixika xí'in ra.

*Tə'on yó'o ká'an xa'a taTomás
on vása kándixa ra tá ndixa táku taJesús*

²⁴ Ta ñii tatá'an na uxu ovi ta na ñixika xí'in taJesús ñani ra Tomás, ta saá tuku sakunaní na ra taKuátí, ta tayó'o on koó ra ní-xiyo xí'in natá'an ra kivi kixi taJesús noo na. ²⁵ Ta natá'an ra yó'o ñika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¡Xa xini ndi mii Taa taKá'no noo yó! —káchí na xí'in ra.

Ta taTomás ndakuiin ra, káchí ra saá:

—Nda ki'va koni i yavi noo xinaka clavo nda'a ra, tанда ki'va saki'vi i nduku nda'a i yavi yó'o, ta saki'vi i nduku nda'a i noo yoo yavi sijn kándíká ra, tанда saá kandixa i ña ká'an ndó xí'in i —káchí taTomás xí'in na.

²⁶ Ta saá ñiya'a ona kivi, ta tuku nakutá'an na ñixika xí'in taJesús mii ve'e noo si'na ñitivi ra

noo na kivi nataku ra. Ta vitin yoo taTomás xí'in na. Ta tuku ndási kútu yé'é ve'e noo nakutá'an na, ta saá tuku xati'va kixaa taJesús noo na, ta chindeé ra na, káchí ra saá xí'in ra:

—¡Ná koo ñava'a ini ndó!

²⁷ Ta saá nika'an ra xí'in taTomás, káchí ra:

—Na'a kixi ún, ta chikaa ún nduku nda'a ún yó'o, noo yoo yavi nda'a i, ta koto ún ña. Ta chikaa ún nduku nda'a ún noo yoo yavi siin kándiká i. Ta saá on kuu ka ún ta ta on vása kándixa, ta va'a kuu ún ta ta kándixa ñandaa —káchí taJesús xí'in taTomás.

²⁸ Ta saá ndakuiin taTomás, nika'an ra, káchí ra saá:

—¡Yó'ó kúu Ta taKá'no noo i! ¡Yó'ó kúu Ndios mii i, ta ndíkõn i! —káchí ra xí'in taJesús.

²⁹ Ta nika'an taJesús xí'in ra:

—Xa'a ña xini ún yi'i, vitin kándixa ún yi'i. Ta nákaa ñasii ini nivi na on ta'an koni yi'i, ta saá ni, kándixa na yi'i —káchí taJesús xí'in taTomás.

Tõ'on yó'o ká'an ña xa'a ndachun nita taJuan tutu yó'o

³⁰ Ta taJesús ke'é ra ku'a ní ka milagro, xini nivi na ndíkõn sata ra, ta on vása ní-taa i noo tutu yó'o xa'a ndi'i ñava'a ke'é ra. ³¹ Ta ndi'i tõ'on ña vaxi noo tutu yó'o, nita i ña xa'a ña kundaa ini ndó'ó ndí taJesús kúu Cristo, ta kúu ra Sa'ya Ndios. Táná ndixa kandixa ndó ra, ta saá ndee ra xí'in ndayí ña kómí kivi ra taxi ña kutaku ndino'o ndó'ó.

21

To'on yó'o ká'an kixaa taJesús noo uxá na nixika xí'in ra

¹ Tá ndi'i niya'a ñayó'o, ta inká yichí kixaa taJesús noo na nixika xí'in ra yu'u m̄ini ña naní Tiberias.* Si'a nixiyo kivi kixaa ra noo na: ² Nakutá'an sava na nixika xí'in taJesús yu'u m̄ini yó'o, ndóo na. Nayó'o kúu taSimón Pedro, xí'in taTomás ta sakunaní na taKuátí, xí'in taNatanael, ta kúu tañoó Caná estado Galilea, xí'in ovi sa'ya taZebedeo, xí'in inká ovi ta kúu ta nixika xí'in taJesús. ³ Ta nika'an taSimón Pedro xí'in na, káchí ra saá:

—Ko'on i tava i tiaká xí'in ñono —káchí ra.

Ta ndakuin na, nika'an na xí'in ra:

—Ko'on ndi xí'in ún —káchí na.

Ta saá ndaa na tón barco, ta kuá'an na noo takuii m̄ini. Ta ñii ní ñoo ndúkú na tava na tiaká xí'in ñono, ta nda ñii rí ni-kuchiño na tava na.

⁴ Ta xa kuá'an kixá'á t̄ivi xitaan kúu ña, ta saá ñíndichi taJesús yu'u takuii m̄ini, ta na nixika xí'in ra yó'o on vása ní-kuchiño na nakoni na ndí taJesús kúu ra. ⁵ Ta nda xíká ka noo ñíndichi taJesús, nika'an ra xí'in na:

—Nañani yó, ¿án kómí ndó tiaká kuxu yó?
—káchí ra xí'in na.

Ta ndakuin na:

—Ó'on, nda ñii tiaká ni-kuchiño ndi tava ndi, tata —káchí na.

⁶ Ta saá nika'an tuku taJesús xí'in na, káchí ra:

* **21:1** M̄ini Tiberias, inká kivi ña kúu m̄ini Galilea.

—Sakana ni'ni ndó ñono ini takuí, chí siin kua'á tón barco, ta saá tava ndó tiaká —káchí ra xí'in na.

Tá ke'é na saá, ndatán nika'an ra xí'in na, ta kua'a ní tiaká chútú ini ñono, ta on vása ní-kundeé na tava na ñono, chí kua'a ní tiaká ñó'o ini ña. ⁷ Ta ñii ta nixika xí'in taJesús, ta kúu ta kí'vi ní ini taJesús xíni ra, nika'an ra xí'in taSimón Pedro, káchí ra:

—Mii Taa taKá'no noo yó kúu ra! —káchí ra.

Tá xini so'o taSimón Pedro ñayó'o, ta saá kama nakundixin ra tikoto ra, ña kúu ña tava ra xa'a ña kisa chiño ra, ta sakana xí'in mii ra noo takuí ña kama ko'on ra ta xa'a ra noo ñíndichi taJesús. ⁸ Ta inká nivi na ñó'o ini tón barco, síta na ñono noo chútú tiaká, ta kua'an na xí'in tón barco sata taPedro. Saá chí yatin yu'u takuí yó'o xindichi tón barco: ñaxiká xindichi nó xikuu ñii ciento metro.† ⁹ Tá kixaa na xí'in tón barco yu'u takuí, ta noo na tón barco yó'o, ta xini na ñii ño'o xixi noo kánoo ñii tiaká yatan rí, ta saá tuku xini na sita va'a. ¹⁰ Ta nika'an taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Taxi ndó lo'o tiaká tí sakán tava ndó xí'in ñono ña kuxu yó —káchí ra xí'in na.

¹¹ Ta taSimón Pedro, ndaa tuku ra tón barco, ta nasita ra ñono noo ñó'o tiaká, nasita ra ña nda yu'u takuí noo yóo ño'o yichí. Ta kua'a ní tiaká, ta nina tí ná'no ñó'o ini ñono, ta kúu rí nda ñii ciento ovi siko uxu uní tiaká ná'no. Vará kua'a ní tiaká ñó'o, ta veé ní, ta on vása ní-ta'nda ñono yó'o. ¹² Ta taJesús nika'an ra, káchí ra xí'in na:

† **21:8** Ñii metro ñii kúu ña xí'in ovi codo, ña kúu kí'va xicho'on naño Israel. Ta saá ñii ciento metro kúu ovi ciento codo.

—Na'a ndó kuxu yó —káchí ra.

Ta nda ñii na ñixika xí'in ra ñi-ndaka to'on na ra yu kúu ra, chí xa ñakoni na taJesús, Taa taKá'no noo na kúu ra. ¹³ Ta saá taJesús tjin ra sítá va'a, ta taxi ra lo'o ña nda'a ñii ñii na ñixika xí'in ra. Ta saá ta'ví ra tiaká, ta taxi ra lo'o rí nda'a ñii ñii na.

¹⁴ Nda kivi nataku taJesús tnda vitin, ñayó'o kúu yichi uní ña kixaa ra noo na ñixika xí'in ra.

*To'on yó'o ká'an xa'a ña uní yichi
taJesús ñindaqa to'on ra taPedro*

¹⁵ Tá ndi'i xixi na, ta taJesús ñindaqa to'on ra taSimón Pedro, káchí ra saá:

—Yó'ó taSimón, sa'ya taJonás, ¿án kí'vi ka ini ún xini ún yi'i noo ña kí'vi ini nayó'o xini na yi'i? —káchí ra.

Ta ndakuin taSimón Pedro, káchí ra saá:

—Oon, Tata, Taa taKá'no noo i kúu ún, xini ún ndí kí'vi ini i xini i yó'ó —káchí ra xí'in taJesús.

Ta ndakuin taJesús, ñika'an ra xí'in ra:

—Taxi ún ñava'a ña xini ñó'ó ña kixá'an tindikachi válí sana i —káchí ra xí'in taSimón Pedro.

¹⁶ Ta tuku yichi taJesús ñindaqa to'on ña'á ra, káchí ra saá:

—Yó'ó taSimón, sa'ya taJonás, ¿án kí'vi ini ún xini ún yi'i? —káchí ra.

Ta tuku ndakuin taPedro, ñika'an ra, káchí ra saá:

—Oon, Tata, Taa taKá'no noo i kúu ún, xini ún ndí kí'vi ní ini i xini i yó'ó —káchí ra.

Ta saá taJesús ndakuin ra:

—Vivíi kundaa ún tindikachi sana i —káchí ra.

17 Ta ña yichì ʋ̀nì t̃Jesús ñndak̃a t̃on ra t̃Simón Pedro, káchì ra saá:

—Yó'ó t̃Simón, s̃'ya t̃Jonás, ¿án kí'vi ini ʋ̀n x̃ini ʋ̀n yì'ì? —káchì ra.

Ta t̃Pedro kúchuchú ní ini ra, chi ʋ̀nì yichì t̃Jesús ñndak̃a t̃on ña'á ra, káchì ra: “¿Án ndixa kí'vi ini ʋ̀n x̃ini ʋ̀n yì'ì?” Ta saá ndak̃uìjn ra, ñik̃a'̃an ra x̃ì'in t̃Jesús, káchì ra saá:

—Tata, T̃a t̃Ká'no ñõõ ì kúu ʋ̀n, yó'ó kúu t̃a t̃ x̃ini ndì'ì ña yóo ini ñì'vi, ta x̃ini ʋ̀n ña ndixa kí'vi ini ì x̃ini ì yó'ó —káchì ra.

Ta tuku ñik̃a'̃an t̃Jesús x̃ì'in ra:

—Taxi ʋ̀n ñava'a ña x̃ini ñó'ó kixá'an t̃ndikachi s̃aña ì —káchì ra.

18 Ta ñik̃a'̃an k̃a ra x̃ì'in t̃Pedro, káchì ra saá:

—Ñandãa ká'̃an ì x̃ì'in ʋ̀n, tá k̃ivì x̃ikuu ʋ̀n talo'o, ta x̃a'nda chiño ʋ̀n ndá tik̃õt̃o x̃ikoni m̃ì ʋ̀n x̃indixin ʋ̀n, ta ñii k̃ì'va saá x̃a'nda chiño ʋ̀n ndá mí kóni m̃ì ʋ̀n k̃o'̃on ʋ̀n x̃ix̃a'̃an ʋ̀n. Ta k̃ivì kuu ʋ̀n t̃a t̃ x̃ikua'a ní, ta inka ñì'vi kuu na ka'nda chiño ñõõ ʋ̀n x̃a'a ña nandika ʋ̀n nda'a ʋ̀n, ta ñì'vi yó'o sakundixin na yó'ó tik̃õt̃o, ta x̃ì'in ñandux̃a k̃o'̃on ʋ̀n x̃ì'in nayó'o ñõõ on ṽasa kóni ʋ̀n k̃o'̃on ʋ̀n —káchì t̃Jesús x̃ì'in t̃Pedro.

19 Ta x̃ì'in t̃on yó'o t̃Jesús s̃aná'a ña'á ra ndasaá koo k̃ivì t̃Pedro, ta x̃a'a ña k̃ivì ra yó'o chinóo s̃ikón ra ñato'ó Ndios. Ta saá tuku ñik̃a'̃an t̃Jesús x̃ì'in t̃Pedro, káchì ra saá:

—Na'a, kundik̃on ʋ̀n s̃ata ì —káchì ra.

T̃on yó'o ká'̃an x̃a'a t̃Juan, t̃a t̃ ñitaa tutu yó'o

20 Ta taPedro ndikó koo ra nakoto ra sata ra, ta xini ra ndi ndikon ñii taa ta kuu inka ta nixika xí'in taJesús, taa ta kí'vi ní ini taJesús xini ra kuu tayó'o. Ta tayó'o kuu taa ta sakán lo'o kivi niya'a xinoo sini ra mi kándiká taJesús, ta nindaqa to'on ra taJesús, kachi ra: “¿Yu kuu taa ta sikó kuí'na yó'o noo nivi?”, kachi ra xí'in taJesús.

21 Ta taPedro xini ra tayó'o vaxi ra, ta nindaqa to'on ra taJesús, kachi ra saá:

—Tata, taKá'no noo i, ¿yukia kundo'o tayó'o?
—kachi ra.

22 Ta ndakuiin taJesús:

—Tá kóni i ña kutaku ra nda kivi ndikó i ñoyivi yó'o, ¿yukia ndó'o ún ndini ún xa'a tayó'o? Ta yó'o, xini ñó'o kundikon ún yi'i —kachi ra xí'in taPedro.

23 Ñakan kia nixita ní'no to'on xa'a tayó'o ña on kivi ra, chi saá ndato'on xí'in tá'an inka na nixika xí'in taJesús. Ta taJesús on vása ní-ka'an ra ña on kivi tayó'o. Saá chi nika'an ra: “Tá kóni i ña kutaku tayó'o nda kivi ndikó i ñoyivi yó'o, ta, ¿yukia ndó'o ún ndini ún xa'a tayó'o?”, kachi taJesús.

24 Ta yi'i kuu tayó'o, taa ta nixika xí'in taJesús, ta ndakuiin i xa'a ndi'i ñayó'o, ta yi'i kuu taa ta nitaa to'on yó'o, ta xini yó ndi'i ña ndakuiin i xa'a kuu ñandaá.

25 Yoo ku'a ní inka chiño kisa ndivi taJesús ñoyivi yó'o, ta on vása ní-taa i ndi'i ña kisa ndivi ra. Saá chi táná taa i ndi'i ñayó'o, níkuu, ta xini ñó'o kuu ña ku'a ní tutu, ta xani sini i ndi on vása kunani ñoyivi yó'o ña kutú tutu yó'o. Saá ná koo ña.

CXXXV

**Alcatlatzala Mixtec New Testament
Mixtec, Alcatlatzala: Alcatlatzala Mixtec New
Testament (New Testament+)**

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Alcatlatzala

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

a74bfb3f-bd55-5ab9-983e-8d19de48c198